

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Can Güneş KARAGÖZ

TÜKETİM TOPLUMUNDA BİYOİKTİDARIN İNŞA ETTİĞİ GÜZELLİK NORMLARI
ARACILIĞI İLE BEDENİN DENETİMİ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Can Güneş KARAGÖZ

TÜKETİM TOPLUMUNDA BİYOİKTİDARIN İNŞA ETTİĞİ GÜZELLİK NORMLARI
ARACILIĞI İLE BEDENİN DENETİMİ

Danışman

Doç. Dr. Merih TAŞKAYA

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Can Güneş KARAGÖZ'ün bu çalışması, jürimiz tarafından Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Figen EBREN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Merih TAŞKAYA (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Meral TİMİRTURKAN (İmza)

Tez Başlığı: Tüketim Toplumunda Biyoiktidarın İnşa Ettiği Güzellik Normları Aracılığı İle
Bedenin Denetimi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21/06/2019

Mezuniyet Tarihi : 11/07/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Tüketim Toplumunda Biyoiktidarın İnşa Ettiği Güzellik Normları Aracılığı ile Bedenin Denetimi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Can Güneş KARAGÖZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Can Güneş KARAGÖZ
Öğrenci Numarası	20155220005
Enstitü Ana Bilim Dalı	Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Merih TAŞKAYA
Tez Başlığı	Tüketim Toplumunda Biyoiktidarın İnşa Ettiği Güzellik Normları Aracılığı ile Bedenin Denetimi
Turnitin Ödev Numarası	115010103832

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 124 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 08/07/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 5

alıntılar dahil % 9'dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orjinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orjinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

08/07/2019

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Doç. Dr. Merih TAŞKAYA

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	iv
GÖRSEL LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖZET.....	vii
SUMMARY.....	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

İKTİDARIN BEDENİ DENETLEME VE NOrMLALLEŞTİRME ÇABALARINA

FOUCAULT'NUN BAKIŞI

1.1. Egemen İktidarın Azap Çektirdiği Beden.....	8
1.2. Disiplin (Anatomo-Politika) ve Denetlenen Beden.....	11
1.3. Panoptikon ile Gözetlenen Beden.....	19
1.4. Pastoral İktidar ve Beden.....	23
1.5. Biyoiktidar, Biyopolitika ve Beden.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

ANTİKÇAĞDAN GÜNÜMÜZE İDEAL BEDEN VE GÜZELLİK

2.1. Antikçağ Döneminde İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı.....	35
2.2. Ortaçağ Döneminde İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı.....	39
2.3. Rönesans Döneminde İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı.....	41
2.4. 18. Yüzyılda İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı.....	44
2.5. 19. Yüzyılda İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı.....	45
2.6. 20. Yüzyıldan Günümüze İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜKETİM TOPLUMUNDA BEDENİN DENETİMİ VE GÜZELLİK

3.1. Tüketim Toplumunda Biyoiktidar, Güzellik ve Bedenin Denetimi.....	53
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

COSMOPOLİTAN DERGİSİNDE BEDENİN DENETİMİ VE GÜZELLİK

4.1. Araştırmanın Yöntemi	66
4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	67
4.3. Evren ve Örneklem	67
4.4. Cosmopolitan Dergisinin Başlıklarına Göre Konu Dağılımı	67
4.5. Cosmopolitan Dergisindeki Güzellik Temalı Yazılar ve Reklamların Konuları	69
4.6. Cosmopolitan Dergisindeki Güzellik ve Çirkinlik Normları	74
4.6.1. Yazılı Normlar	74
4.6.2. Görsel Normlar	79
SONUÇ	83
KAYNAKÇA	86
EK 1- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 94-95	93
EK 2- COSMOPOLİTAN, KASIM 2017: 89	94
EK 3- COSMOPOLİTAN DERGİSİ, AĞUSTOS 2017: 60	95
EK 4- COSMOPOLİTAN, OCAK 2017: 64	96
EK 5- COSMOPOLİTAN, TEMMUZ 2017:85	96
EK 6- COSMOPOLİTAN, OCAK 2017: 76	97
EK 7- COSMOPOLİTAN, MART 2017: 97	97
EK 8- COSMOPOLİTAN, NİSAN 2017: 61	98
EK 9- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 207	99
EK 10- COSMOPOLİTAN, EYLÜL 2017: 182-183	100
EK 11- COSMOPOLİTAN, NİSAN 2017: 259	100
EK 12- COSMOPOLİTAN, NİSAN 2017: 101	101
EK 13- COSMOPOLİTAN, ŞUBAT 2017: 81	102
EK 14- COSMOPOLİTAN, EYLÜL 2017: 179	103
EK 15- COSMOPOLİTAN, AĞUSTOS 2017: 68-69	104
EK 16- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 82	105
EK 17- COSMOPOLİTAN, MAYIS 2017: 118	105
EK 18- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 76	106
EK 19- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 92-93	107
EK 20- COSMOPOLİTAN, OCAK 2017: 124-125	108

ÖZGEÇMİŞ.....109

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1 Kilo ve Ölüm Sebepleri.....	50
Tablo 4.1 Cosmopolitan Dergisinin Başlıklarına Göre Konu Dağılımı	68
Tablo 4.2 Güzellik Temalı Yazıların Konuları.....	70
Tablo 4.3 Güzellik Temalı Reklamların Konuları.....	71
Tablo 4.4 Yazılı Güzellik Normları.....	75
Tablo 4.5 Yazılı Çirkinlik Normları	75
Tablo 4.6 Görsel Normlar.....	80

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1.1 Panoptik Hapishane Tasarımı, Illinois Eyalet Hapishanesi 1954.....20

KISALTMALAR LİSTESİ

- Bk. : bakınız
vb. : ve benzeri
vd. : ve diğerleri

ÖZET

Biyoiktidarı genel bir ifadeyle beden üzerinde işleyen ve bedenin derinliğine nüfuz eden iktidar olarak açıklayan Foucault'ya göre, bu iktidar bireylerin zihinlerine ulaşmaya çalışmakta dolayısıyla bireylerin algılarını, yaşamlarını, yaşama dair tüm alanlarını kısaca varoluşlarını kontrol etmeye ve bu yolla bedenlerini denetleyip düzenlemeye, bireyleri belirlenen normlara uygun hale getirerek normalleştirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda denetimin ve normalleştirme çabalarının neyi hedef aldığı önemlidir. Bu çalışma, sorunsalını “tüketim” olgusu çerçevesinde belirlemiştir. Bu nedenle biyoiktidar aracılığı ile kontrol ve normalleştirme çabalarında ‘tüketim’e yönlendirme niyeti ana eksen olarak konumlandırılmıştır. Biyoiktidar, pek çok alanda olduğu gibi, tüketime yönlendirme noktasında da bu denetimi ve düzenlemeyi baskı yoluyla değil biyoiktidara özgü yeni bir kontrol biçiminde bedene ve tüketime yönelik teşvikler yoluyla yapmaktadır. Bu noktada pek çok kadının bakım, güzellik, genç kalmak gibi tavsiyelere ulaşabildiği kadın dergileri bu denetimin ve tüketim teşvikinin önemli bir aracı konumundadır. Neredeyse bir otorite gibi davranan kadın dergilerinin bireylerin bedenlerine yönelik yazılı ve görsel söylemler sunarak onların bedenlerine yönelik algılarını, davranışlarını etkilediği, bedenlerini denetleyip düzenlediği ve böylelikle bireyleri belirlenmiş, sınırları çizilmiş bir kategorinin içine yerleştirerek normalleştirdiği, bu çalışmanın varsayımları arasında yer almaktadır.

Kadın dergilerindeki bedenin denetimine ve tüketimin teşvikine yönelik söylemlerin pek çoğunda “güzellik” teması hakimdir. Bu bağlamda, bu çalışmada Foucault'nun biyoiktidar kavramı çerçevesinde tüketim toplumunda kadın dergilerindeki güzellik temalı yazılar, reklamlar ve bu yazılar ve reklamların yanında yer alan görsellerin okuyucuya seslenişindeki söylemler ve göstergeler, araştırma nesnesi olarak belirlenmiştir. Bu söylem ve göstergeler aracılığı ile ideal beden ve güzelliğe ilişkin algıların nasıl şekillendirilmeye çalışıldığı, normların nasıl oluşturulduğu, giderek bedenin nasıl denetim altına alındığı ve böylelikle bireyin tüketime yönlendirilişindeki sistematüğün nasıl oluşturulduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Cosmopolitan dergisindeki güzellik temalı yazılar, reklamlar ve bu yazıların ve reklamların yanında yer alan görseller nicel ve nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tüketim, Beden, Güzellik, Biyoiktidar, Foucault

SUMMARY

THE BODY CONTROL IN THE CONSUMER SOCIETY THROUGH THE NORMS OF BEAUTY BUILT BY BIOWPOWER

According to Foucault, who describes biopower as a kind of power that dominates over and even penetrates deep into the body in general, this power tries to reach into the minds of individuals in order to control their perceptions and all the aspects of their lives, in a nutshell, their very existence and thus tries to control and regulate the bodies of individuals and it tries to normalize these individuals into a certain kind of norm. In this context, what the audit and normalization efforts target is important. This study determined its problematic within the framework of the 'consumption' phenomenon. Therefore, the intention to direct consumption in the control and normalization efforts through biopower is positioned as the main axis. As in many areas, at the point of directing to consumption, biopower does not practice this control and regulation by means of oppression instead uses incentives towards the body and consumption, in the form of a new control exclusive to biopower. At this point, women's magazines where many women have access to advice such as care, beauty and staying young, are an important agent of this control and consumption incentive. Women's magazines, which act almost like an authority, are among the assumptions of this context in which individuals present their written and visual discourses to their bodies, affect their perceptions, behaviors, control and regulate their bodies and thus normalize individuals by placing them within a predefined and limited category.

In many of the discourses regarding the control of the body and the inciting of consumption in women's magazines rely on the theme of beauty as the dominant concept. In this context, beauty-themed articles, advertisements and the discourses and indicators that define how the images next to such articles and advertisements appeal to the readers around the biopower concept of Foucault were identified as research objects of this study. Through these discourses and indicators, it was aimed to reveal how perceptions about the ideal body and beauty are tried to formed, how norms are formed, how the body is taken under control in time and how the systematic to direct the individual towards consumption is created. For this purpose, beauty-themed articles, advertisements and visuals along these articles and advertisements in the magazine "Cosmopolitan" were examined via quantitative and qualitative content analysis.

Keywords: Consumption, Body, Beauty, Biopower, Foucault.

TEŐEKKÖR

Tez alıőmam boyunca sahip olduğu bilgi birikimi ile bana yol gösteren, desteğini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman daha iyisini yapmam için beni motive eden danıőmanım Doç. Dr. Merih TAŞKAYA'ya, tüm eğitim hayatım boyunca kararlarıma saygı duyarak, desteklerini ve sevgilerini her zaman hissettiren annem Naile KILINÇ'a ve abim Kurtuluő KARAGÖZ'e tez sürecim boyunca beni yorulmadan dinleyen, destekleyen ve teşvik eden A. Emre TOKSAN, Sevda KILINÇ, Merve KILINÇ, Onat KILINÇ, Meltem GÜLER, Glis KURTULUŐ ve Ayten BARAK'a saygılarımı ve teőekkürlerimi sunarım.

Can Güneş KARAGÖZ

Antalya, 2019

ÖNSÖZ

Kadın dergilerindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik yazılı ve görsel söylemler aracılığıyla bireylere sunulan bedensel normlar, bireyin bedenini var olduğu biçimiyle kabul etmemesine, kendisini yetersiz ve çirkin hissetmesine yol açarak, bedeni bireyin kendisinin yarattığı bir nesne haline getirmektedir. Bu noktada birey kendisine ideal olarak sunulan normlara ulaşmak adına bedenini biyoiktidarın denetimine ve düzenlemesine bırakmakta böylelikle giderek tektipleşmekte, iktidarın belirlediği evrensel bir kalıbın içine yerleşmekte dolayısıyla normalleşmekte ve tüketime yönelerek ekonomik iktidarın bir noktada esiri haline gelmektedir. Bu doğrultuda “İktidarın Bedeni Denetleme ve Normalleştirme Çabalarına Foucault’nun Bakışı” başlıklı birinci bölümde, Foucault’nun terminolojisi çerçevesinde iktidarın bireylerin bedenlerini nasıl denetim altına alarak düzenlediği ve normalleştirdiği üzerinde durularak, egemen iktidar, disiplinsel iktidar, pastoral iktidar ve biyoiktidar kavramları ve bu iktidarların bedene yaklaşımları incelenmiştir. “Antikçağdan Günümüze İdeal Beden ve Güzellik” başlıklı ikinci bölümde ise, Antikçağdan günümüze güzelliğin filozoflar ve sanatçılar tarafından yapılan tanımları ile birlikte kadın bedeninin ve güzelliğin dönemsel normları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm olan “Tüketim Toplumunda Bedenin Denetimi ve Güzellik” bölümünde ise, Foucault’nun *Biyopolitikanın Doğuşu* başlıklı derslerinde ele aldığı liberalizm kavramına, ekonomik bir özne olan homo economicusun tüketim yaklaşımına değinmenin yanı sıra Foucault’nun biyoiktidar kavramı çerçevesinde günümüz tüketim toplumunda kadınlara sunulan güzellik normlarının beden denetiminde ve bireylerin tüketime yöneliminde etkileri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın “Kadın Dergilerinde Bedenin Denetimi ve Dayatılan Güzellik Normları: Cosmopolitan Dergisi Örneğinde” başlıklı son bölümünde ise, Cosmopolitan dergisinin Ocak 2017-Aralık 2017 aralığındaki toplamda 12 sayısında yer alan güzellik temalı yazılar ve reklamlardaki yazılı söylemler ile bu yazıların ve reklamların yanında yer alan görsel söylemler nicel ve nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve beden bu söylemler aracılığıyla aktarılan normlar çerçevesinde nasıl denetlenip düzenlendiği, bireylerin bedenlerinin günün ideal beden ve güzellik anlayışına nasıl uygun hale getirilmeye çalışıldığı ve ne tür söylemler aracılığıyla ne şekilde tüketime teşvik edildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

Toplum tarafından belirli ideallerle davranışlar, zevkler, tavır ve tutumlar dayatılan beden; ekonomik olarak üretim gücü görülen ve bir makineye dönüştürülen beden; iktidarın üstünde egemenliğini dayatmasıyla parçalanan, damgalanan, azap çektirilen, cezalara, işkencelere maruz kalan beden; hem yüceltilen hem aşağılanan, bazen Tanrı'nın sureti, bazen ruhun iğrenç giysisi olan beden; cinsiyetine, ırkına, rengine, cinsel tercihlerine bakılan; mimari bir yapı gibi parçalara ayrılan, birleştirilen, belirli bir idealin içine yerleştirilen beden; iletişimin dili ve aracısı olan, arzulanan, korkulan, dışlanan, kapatılan, gözetlenen, normalleştirilen beden. Kısaca toplumsal, ekonomik, politik, dinsel, kültürel argümanlar tarafından biçimsel olarak çizilen, denetlenen, düzenlenen ve şekillendirilen beden.

İnsanlık tarihi boyunca beden bu kadar merkezi bir noktada bulunmasına rağmen 1980'li yıllara kadar sosyalbilim içerisinde bir araştırma nesnesi ve ilgi alanı olarak görülmemiş ve bu zamana kadar olan düşünürler tarafından bedene olan ilgi sınırlı tutularak bir noktada göz ardı edilmiş ve beden adeta yok sayılmıştır. Bedenin bir ilgi ve araştırma nesnesi haline gelmesi ise Batı düşüncesindeki Kartezyen anlayışın eleştirilerek tartışmaya açılmasıyla olmuştur. Düşünsel temelleri felsefi bir zemine dayanan Kartezyen anlayış, akıl-beden karşıtlığı içerisinde akla öncelik vererek, bedeni dış dünyanın bir parçası olarak değerlendirmiş ve onu diğer fiziki nesnelere farksız bir nesne konumuna koyarak, ikincil bir statüye indirgemıştır (Işık, 1998: 13; Kara, 2015: 25; Nazlı, 2009: 61).

Akıl-beden ikiliği çağlar boyunca farklı düşünürler tarafından başka biçimlerde ele alınıp tartışılmıştır, ancak bu düalist düşünce 17. yüzyılda Descartes ile birlikte önem kazanmıştır. Descartes'e göre, insanı meydana getiren ruh ve beden yapı ve nicelik olarak birbirine karşıt iki ayrı tözdür. Ruh; düşünen, soyut ve ebedi olan tözdür. Beden ise; somut olan, derinliği, genişliği, uzunluğu olan, yani yer kaplayan, geçici bir tözdür (Gökalp, 2004: 23). Descartes, var olmak için bir uzama yani bir bedene değil, bir zihne ihtiyaç olduğunu ileri sürer. Çünkü ona göre, insan öncelikle ruhunun farkına varır, düşünen bir canlı olduğu için var olduğunun farkına varır ve bu farkındalığın yalnızca düşünceyle yani ruh ile, akıl ile olduğunu bilmektedir. Dolayısıyla Descartes'e göre, ruh, bedenden daha önemlidir ve insanı hayvandan ayıran yegane şeydir. Çünkü insan düşünen bir varlıktır, bu bağlamda da ona göre, hayvanlar düşünemediği için onlarda ruh bulunmamaktadır. Burada belirtilmesi gereken bir diğer şey ise; akıl, zihin ve ruhun birbirinin yerine kullanılmalrı ve aslında düşünen şeye yani akla karşılık gelmeleridir. Descartes'e göre, düşünen şey ruh ise, beden de düşünmeyen bir şey olarak bu nokta da bir makineye karşılık gelmektedir, ancak bu insanın yaptığı bir makine

değil, Tanrı'nın yarattığı düzenli ve önemli hareketlere sahip olan bir makinedir (Altuner, 2013: 59-61). Işık'ın da belirttiği üzere, Kartezyen bir bakış açısıyla bakıldığı zaman Descartes'e göre, beden yalnızca Tanrı tarafından biçimlendirilmiş bir araç konumunda yer almaktadır (1998: 121).

Descartes'ın Kartezyen görüşleri bütün bir modernite döneminde de etkinliğini sürdürmüştür. Aydınlanma döneminde de akıl ve beden ikili bir karşıtlık çerçevesinde ele alınmıştır. Bu dönem de akla öncelik tanıyarak, akli merkeze yerleştirirken bedeni ise, tamamen yok saymasa da görünmeyen bir niteliğe indirgeyerek, dışlamıştır (Nazlı, 2009: 61). Çünkü Aydınlanma düşüncesinin dünyayı açıklama ve insanı tanımlama ölçütü her zaman akıl olmuş ve bu dolayısıyla akıl yüceltilirken, beden aklın tahakkümünde bulunan bir nesne olarak doğal olana terk edilmiştir (Bağlı, 2002: 49; Bozok, 2009: 1194). Modernliğin eleştirilmesi, Kartezyen anlayışın da eleştirilmesini ve bedenin yalnızca biyolojik bir yapı olduğu düşüncesinin terkedilmesini sağlamış, böylece bedenin sosyal yönü ortaya çıkmıştır (Kara, 2015: 25).

Foucault, bedeni yalnızca biyolojik olarak değil, sosyal olarak da toplumsal yapı içerisinde ele alan ve bedenin sosyal yönünü vurgulayan en önemli düşünürlerden biridir (Nazlı, 2009: 63-64). Ona göre; beden toplumsalın ve iktidarın odağında olan, iktidarın derinlemesine işlediği, denetlediği, düzenlediği, şekillendirdiği ve normalleştirdiği bir nesnedir (Corbin vd., 2008: 10).

Klasik iktidar teorisinde yönetici sınıf, kurum, devlet gibi makro yapılarda işleyen ve belli bir merkeze dayanan genel bir iktidar anlayışının aksine Foucault'ya göre, iktidar merkezsizdir, hiçbir zaman belirli bir yere yerleşen ve belirli bir noktadan hareket eden, yukarıdan aşağıya toplumun derinliklerine inen, birilerinin elinde olan, yani bir mal gibi sahip olunan ve ona sahip olanla olmayanlar arasındaki bir fark değildir. Çünkü iktidar dolaşımda olan ve ağ gibi işleyerek tüm toplumsal yapıya tabandan yayılan iç içe geçmiş, karmaşık bir ilişkiler yumağıdır (2011: 123,106; 2015c: 70). Dolayısıyla Foucault'ya göre, bir iktidar analizi yapmak istiyorsak yalnızca tek bir iktidardan değil, toplumsal alanın her bir noktasına yayılmış olan, sayısız pratikle birleşen, farklı iktidar biçimlerinden söz edilmesi gerekmektedir. Çünkü bir toplum, yalnızca tek bir iktidarın faaliyette olduğu üniter bir yapı değil, farklı türde iktidarlardan oluşan, spesifikliğini koruyan bir ilişki biçimidir (Foucault, 2014: 145). Bu açıdan bakıldığı zaman Foucault'ya göre, toplum içinde sayısız iktidar ilişkisi, bir anlamda mikroskobik iktidarlardan oluşur ve Foucault, toplumun içinden geçen bu iktidar ilişkilerinin neler olduğunu, bu iktidar ilişkilerinin nelere yol açtığını, bireyleri birbirine nasıl

bağladığını, bireylerin davranışlarında, eylemlerinde, bedenlerinde nasıl işlediğini analiz etmektedir (2015e: 176; 2011: 231).

Foucault, iktidar ilişkilerinin devlet aygıtlarının bireyler üzerinde uyguladığı ilişkiler olduğu kadar, aynı zamanda bir kişinin başka kişilerin davranışlarını yönlendirmek için kullandığı, farklı biçim ve düzeylerde olan, kesin ve değişmez bir biçimde verili olmayan, her an tersine dönebilen, değişikliğe uğrayabilen hareketli ilişkiler olduğunu, dönemlere ve düzeylere bağlı olarak birbirlerinden oldukça farklı yöntemler ve teknikler kullandığını ileri sürmekte ve toplum içindeki farklı yapıdaki iktidar düzeylerinin analizini yapmaktadır (2015e: 70,161; 2014: 235). Örneğin bir polisin toplumla olan iktidar ilişkisi ile bir babanın eşi ve çocukları arasındaki iktidar ilişkisi birbirinden farklılık göstermektedir. Her iktidar ilişkisinin kendine özgü yöntemleri, teknikleri ve teknolojisi bulunmaktadır (Foucault, 2015e: 176). Kısaca Foucault'ya göre; bir toplum içerisinde hem devlet aygıtlarının bireyler üzerinde etkili ve egemen olduğu hukuksal bir iktidar hem de bu hukuksal aygıttan bağımsız ve çok daha geniş bir yüzeyde işlev gören, hukukun dışında da var olan, tek bir noktadan hareket etmeyen, karmaşık, iç içe geçmiş bir iktidar ağı ve dolaşımı mevcuttur (2015e: 161-162).

Foucault, bir iktidar ilişkisinin uygulanabilmesi için bireylerin belli bir özgürlüğe sahip olması gerektiğini ileri sürmektedir. Çünkü düşünürüne göre, iktidar yalnızca özgür bireyler üzerinde ve bu bireyler özgür oldukları sürece işleyebilmektedir. Bu sebeple de iktidar, bireylere farklı davranış biçimlerinin ve farklı tepkilerin benimsenebileceği bir imkanlar alanı sunmakta ve onlara sözde bir özgürlük vadetmektedir. Çünkü eğer iktidar bireyleri baskı altında tutup, bir kısıtlama dayatıyorsa bunun adı tahakküm olmaktadır ve bu noktada iktidar ilişkilerinden söz edilememektedir (2014: 75, 235-236). Bu bağlamda Foucault, iktidarın negatif ve olumsuz anlamından uzaklaşarak, iktidarı yalnızca kaba bir tahakküm olarak baskı kavramıyla, “hayır” diyen bir hukukla aynı çerçevede düşünmemektedir. Çünkü ona göre iktidar, sadece hayır diyen, baskı uygulayan, yasaklayan, dışlayan, sınır çeken ve cezalandıran hukuksal ve biçimsel bir anlayışa sahip, negatif bir şey değil, söylem ve bilgi üreten, zevk ve arzu yaratan, bedenleri çalıştırıp, davranışlara nüfuz eden, olumlu etkileri olan sevimli, pozitif bir şeydir (2011: 68-69; 2015e: 49,74). “Eğer yalnızca baskıcı olsaydı, ya yasağın içselleştirilmesini ya da öznenin mazoşizmini kabul etmemiz gerekirdi ki sonuçta ikisi de aynı şeydir” (Foucault, 2015e: 74). Dolayısıyla Foucault, iktidarın bireyleri bastırmadığını bireylerin aslında düşünülenin aksine çok daha özgür olduklarını, bireylerin yalnızca belirli bir tarihsel dönem içerisinde kurulu olan bazı temaları hakikat ve açıklık olarak kabul ettiklerini, böylece bu iktidarın bireylerin davranışlarını yönlendirdiğini ve bireylerin olası eylemlerini düzene koyduğunu, onları

sınırladığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda Foucault'ya göre, iktidar bir yönetim sorunudur. Çünkü yönetim, bir çokluk içinde yer alan bireylerin zihinlerini yöneterek, onların davranış ve eylemlerine yön veren, bireyleri dönüştürür (2014: 74-75, 99). Söz konusu ekonomik iktidar olduğunda ise, sistemin can damarı olan tüketim ideolojisinin de bireylerin davranışlarına yön veren bir güç odağının elinde olduğu gerçeği akla gelmelidir.

“İktidar her yerde hazır ve nazırdır... iktidar her yerdedir; her şeyi kapsadığından değil her yerden geldiğinden dolayı her yerdedir” (Foucault, 2015c: 69). Bu sebeple Foucault'ya göre; iktidarı elinde tutanın kim olduğunu araştırmaktan çok iktidarın hangi biçimlerden, hangi yollardan ve söylemlerden geçerek bireyleri nasıl etkisi altına aldığını, onların davranışlarını, hareketlerini, bedenlerini nasıl düzenlediğini, arzu ve düşüncelerini nasıl şekillendirip oluşturduğunu ve bireylerin hayatlarını nasıl kontrol ettiğini araştırmak gerekmektedir. İktidarın neden yukarıda olduğunu sormak yerine, öznelerin iktidar pratikleri tarafından nasıl maddi olarak kurulduğunu sorgulamak gerekmektedir. Yani asıl hedefi iktidarı incelemek değil, özneyi incelemek olan Foucault, özneyi çözümlmek adına iktidar ilişkilerine yönelmiş ve bireylerin bedenlerine, düşüncelerine, duygularına, arzularına, davranışlarına, eylemlerine, gündelik hayatlarına yani yaşamlarına ve varoluşlarına sinen, kılcal bir var olma biçimi olan iktidarın teknolojilerini, pratiklerini ve sürekli olarak yeni araçlar arayan tekniklerini araştırmıştır (Foucault, 2011:105; 2014,57-58; 2015e:23,247).

Foucault'nun ele aldığı iktidar kavramsallaştırmalarından birisi de biyoiktidardır ve bu iktidar Foucault'ya göre, beden üzerinden işleyen, disiplin (anatomo-politika) ve nüfusa uygulanan biyopolitika olmak üzere iki farklı biçimde işlerlik göstermektedir.

Foucault'nun egemenlik paradigmasıyla kıyaslayarak anlattığı biyoiktidar, egemenlik anlayışında olduğu gibi bastırma, korkutma, işkenceyle, cezalar ve yasaklarla iş görmemekte aksine yaşamı destekleyip, çoğaltmakta, yaşamı etkileyebilecek yaşamın içinde var olan tüm süreçleri kategorize etmekte, bireyleri rızanın imal edilmesine dayanan, belli bir özgürlükle denetleyip kontrol etmekte, bu sözde özgürlük çerçevesinde bedenleri düzenleyip, dönüştürmekte bireyleri kendi arzu ve isteğiyle dolayısıyla bireylerin kendi özgür iradesiyle dahil olduğu belirlenmiş, evrensel bir kalıbın içine yerleştirmektedir. Biyoiktidar yaşamla ve yaşayan bireyle ilgilenmekte, bedenler üretip, bu bedenleri yarattığı normlar çerçevesinde normalleştirmektedir. Bu bağlamda biyoiktidar bireyleri belirlediği amaçlar doğrultusunda denetlemek, düzenlemek, normalleştirmek ve tüketime yönlendirmek adına bireylere iletişim araçları aracılığıyla sağlık, gençlik, güzellik, gibi bedene yönelik söylemler sunmaktadır. Çünkü Foucault'ya göre iktidar, bedenleri bir geçiş yolu olarak görmekte ve kendisini ancak bireylerin bedenleri üzerinde açığa vurabilmektedir (2011:106).

Foucault'ya göre, bedeni denetleyen ve düzenleyen biyoiktidar burjuva toplumunun en büyük icatlarından biridir ve kapitalizm için de vazgeçilmez bir unsurdur. Çünkü kapitalizm bedenleri denetimli bir biçimde üretim aygıtına dahil ederek nüfusu ekonomik süreçlere göre ayarlamaktadır. Ancak, kapitalizm hem disiplinin hem de biyopolitikanın aynı anda büyüüp güçlenmesini, gelişmesini ve bu sayede de bedenlerin kapitalizme daha bağımlı hale gelmesini istemiştir (2015c: 100). Modern sonrası günümüz ekonomisinde ise teknolojik gelişmelerin üretim üzerindeki etkisiyle ekonomik dengeyi sağlayan üretimden çok tüketim olmuştur. Çünkü kapitalist sistemde iktidar tüketimi körükleyen ve arzulatan bir pazar ekonomisinden beslenmektedir. Bu sebeple de bu sistem içerisinde iktidar için beden, ürettiği sürece değil, tükettiği sürece önemli hale gelmiştir (Kalan, 2014: 146; Taşkaya, 2009: 121).

Kapitalist sistemde iktidar artık bireyin mutluluğunun beden aracılığıyla oluştuğunu varsayarak bedenleri kontrol edip, dönüştürmeyi amaçlamakta ve bireylerin biyolojik varoluşlarına dair olan her şeyi bir zevk aracına dönüştürerek onları tüketime yönlendirmek istemektedir (Hatun, 2010: 304). Dolayısıyla günümüzde artık bedenler ticari bir meta olarak ekonomik iktidarın kar amaçlı politikaları doğrultusunda belirli söylemlerle denetlenmekte ve düzenlenmektedir. Bu bağlamda bireylere sürekli olarak bedenin görünümüne yönelik yazılı ve görsel söylemler sunulmakta ve bu söylemler aracılığıyla da bireyin arzu ettiği ideal bedene ulaşabileceği anlayışı empoze edilmektedir. Bireylere sunulan bu ideal beden ise güzel, genç, sağlıklı, formda bir bedendir. Bireyin bu ideal bedene ulaşabilmesinin şartı ise, belirlenen normlara uyması, ona sunulan ürün ve hizmetleri kullanmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu söylemler büyük önem taşımaktadır. Çünkü Timirturkan'ın ifade ettiği biçimiyle Foucault'ya göre söylem, "konuyu inşa eder, bilginin nesnelere belirler ve üretir" (2013: 238).

Bireyler söylem yoluyla içinde yaşadıkları dünyayı, yaşamlarını, bedenlerini, tercihlerini, ilişkilerini, anlamlandırmakta ve belli bir çerçeveye oturtmaktadır. Foucault, belli bir dönem içerisinde bir söylem üretilirken söylem ile birlikte bireylerin içinde bulunduğu dönemin kurallarına, kısıtlamalarına yani hakikatlerine tabii tutulduğunu ileri sürmektedir (2015e: 171). Foucault'nun hakikatten anladığı, doğru ile yanlışın birbirinden ayrılarak, doğru kabul edilene iktidar etkilerinin yüklendiği bir tür genel normdur. Hakikat, doğru kabul edilmesi gereken söylemlerin her an ve herkes tarafından ifade edilmesidir (2011: 51; 2015e: 177). Hakikat iktidarın var olduğunu söylediği şeydir, iktidarın etkisi ve belirleyiciliği doğrultusunda bireylerin davranışlarını, eylemlerini, tavır ve tutumlarını sınırlayan bedenlerini dönüştüren normların belirleyicidir (Foucault, 2011:50; Baştürk, 2012: 66). Foucault'ya göre, bu hakikatler ekonomik ve politik teşvik altında iktidarın kurumları

aracılığıyla söylem üretmektedir. Foucault, bu kurumlardan birisinin de kitle iletişim araçları olduğunu ileri sürmektedir (2011:50). Bu noktada bir kitle iletişim aracı olan kadın dergileri de bireylere belli bir hakikat etkisi sağlayan bir iktidar taşıyıcısı görevi görmekte ve bireylere güzelliğe yönelik yazılar, reklamlar ve görseller aracılığıyla bir güzellik normu sunarak bireylerin hem güzelliğe ve bedene yönelik algılarını yönetmekte, yani bir hakikat etkisi yaratarak bireyleri bu normları arzulamaya yönelterek normalleştirmekte ve onları dönüştürmekte hem de belirlenen bu normlar çerçevesinde bireyleri kapitalist sistemin ürettiği ürün ve hizmetleri kullanmaya teşvik ederek tüketime yönlendirilmektedir. Bu yönlendirmeler, bireyleri neredeyse sadece tüketerek var olabilecekleri düşüncesi çerçevesine hapsedmekte, bedenlerine ilişkin onaylanma mekanizmalarının esiri haline getirerek bireylerin anlam dünyalarını sahte içeriklerle doldurarak mutsuzluk kaynağı yaratmaktadır. Bu çalışmanın problematiği de bu çerçevede belirlenmiştir.

Amaç ve Kapsam

Bu araştırmanın temel amacı günümüz tüketim toplumunda kadın dergilerinin ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemlerle bireylerin zihinsel inşalarını oluşturarak, bedenler üzerinde nasıl bir denetim mekanizması kurduğunu, bireyleri günün ideal beden ve güzellik anlayışına nasıl uygun hale getirmeye çalıştığını ve bu süreçte biyoiktidarın işleyiş sistematiğini güzellik temalı yazılar, reklamlar ve bu yazılar ve reklamların yanında yer alan görseller kapsamında inceleyerek ortaya koymaktır.

Varsayımlar

1. Beden tüketim toplumu içerisinde biyoiktidara özgü bir yöntemle kadın dergilerinde yaratılan bedene ve güzelliğe yönelik normlar çerçevesinde giderek denetim altına alınmakta, normalleştirilmekte ve ekonomik iktidarın belirlediği ihtiyaçlara yönelik bir tüketim aracı haline gelmektedir.
2. Kadın dergileri bir taraftan ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemler aracılığı ile bedenleri denetleyip düzenlemede biyoiktidarın katalizörlüğünü yaparken, diğer taraftan bireyleri güzellik endüstrisinin ürettiği ürün ve hizmetleri tüketmeye teşvik etmektedir.

Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı ve varsayımı doğrultusunda oluşturulan temel araştırma soruları ise şu şekildedir:

1. Kadın dergilerindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik yazılı ve görsel söylemler aracılığıyla beden nasıl ve hangi konular, normlar çerçevesinde denetim altına alınmaya, düzenlenmeye ve normalleştirilmeye çalışılmaktadır?
2. Kadın dergilerindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemler bireyleri ne tür söylemler aracılığıyla ve ne şekilde tüketime yönlendirmektedir?

Önemi

Bu tez, kadın dergilerindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemleri eleştirel bir bakış açısıyla ele alarak, bireylerin bedene ve güzelliğe yönelik algılarının nasıl inşa edildiğini ve bu inşa esnasında biyoiktidarın işletilmesi yoluyla bireylerin kar amaçlı bir politika doğrultusunda nasıl denetim altına alınarak, tüketime yönlendirildiğini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.

Literatürde ideal beden ve güzellik anlayışını ele alan pek çok çalışma olmasına rağmen ideal beden ve güzelliği biyoiktidar çerçevesinde değerlendiren çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu sebeple yapılan araştırmanın mevcut eksikliğin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunması düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKTİDARIN BEDENİ DENETLEME ve NORMALLEŞTİRME ÇABALARINA FOUCAULT'NUN BAKIŞI

1.1. Egemen İktidarın Azap Çektirdiği Beden

Foucault, *Hapishanenin Doğuşu* adlı kitabına Damiens'in korkunç işkence sahnelerini en ince ayrıntısına kadar anlatmakla başlamaktadır. 1757'de Fransız ordusunda asker olan Damiens, bir bıçakla Kral XV. Louis'in üstüne yürüyerek kralın küçük, önemsiz bir yara almasına sebep olmuştur. Akabinde Damiens, her ne kadar direnmeden teslim olup, kralı öldürmek amacı gümediğini sadece korkutmaya çalıştığını ileri sürse de o dönemde kral halkın tamamının babası olarak kabul edildiği ve bu suç ebeveyni öldürme suçuyla eş değer görüldüğü için Damiens, baba katili olarak mahkum edilmiştir (Gutting, 2010: 117).

Elinde yanar halde bulunan iki libre ağırlığındaki bir meşaleyi taşıyarak üzerinde bir gömlekten başka bir şey olmadığı halde, iki tekerlekli bir yük arabasına götürülecekti; sonra aynı yük arabasıyla Greve meydanına götürülecek ve burada kurulmuş olan darağacına çıkartılarak memeleri, kolları, kalçaları, baldırları kızgın kerpetenle çekilecek; babasını (kralı) öldürdüğü bıçağı sağ elinde tutacak ve kerpetenle çekilen yerlerine erimiş kurşun, kaynar yağ, kaynar reçine ve birlikte eritilen balmumu ile kükürt dökülecek, sonra da bedeni dört ata çekirilerek parçalanacak ve vücudu ateşte yakılacak, kül haline getirilecek ve bu küller rüzgara savrulacaktır (Foucault, 2015d: 33).

Foucault, hemen akabinde Leon Faucher tarafından Paris'te genç suçlular için yazılmış yönetmeliğe dair başka bir belgeyi sunar. Bu yönetmelikte mahkumların sabah kaçta kalkacakları, gün içinde neler yapacakları, nasıl hareket edecekleri, ne zaman uyuyacakları saat saat belirlenerek maddeler şeklinde düzenlenmiştir.

Madde17. Tutuklular güne kışın saat altıda, yazın beşte başlayacaklardır. Çalışma süresi her mevsimde günde dokuz saat sürecektir. Günde iki saat eğitime ayrılacaktır. Çalışma ve gün, kışın saat dokuzda, yazın sekizde sona erecektir.

Madde 18 Kalkış: Tutuklular trampetin ilk çalışında kalkmak ve sessizce giyinmek zorundadırlar, bu arada gözetmenler hücrelerin kapılarını açacaklardır. İkinci çalışta yataklarını yapmış durumda, ayakta olacaklardır. Üçüncüsünde, sabah duasının yapıldığı tutukevi kilisesine gitmek üzere sıraya gireceklerdir. Trampetin her çalışının arasında beş dakika vardır.

Madde 19. Dua tutukevi papazı tarafından yapılacak ve arkasından ahlaki veya dinsel bir metin okunacaktır. Bu iş yarım saatten fazla sürmeyecektir.

Madde 20. Çalışma. Tutuklular yazın altıya çeyrek kala avluya inerler ve ellerini yüzlerini yıkadıktan sonra, günün ilk ekmeği dağıtılır. Bunun arkasından atölyelere göre gruplanırlar ve çalışma yerlerine giderler; çalışma yazın saat altıda, kışın saat yedide başlar.

Madde 21. Yemek. Tutuklular saat onda çalışma yerlerinden ayrılarak yemekhaneye giderler; avluda ellerini yıkar ve bölükler halinde toplanırlar. Yemekten sonra, on bire yirmi kalaya kadar teneffüs verilir.

Madde 23. Tutuklular okuldan bire yirmi kala bölükler halinde ayrılırlar ve teneffüs için avlularına girerler, trampet çalmasıyla birlikte atölyeler halinde toplanırlar.

Madde 24. Saat birde atölyelere varmış olmalıdırlar: çalışma saat dörde kadar sürer.

Madde 25. Saat dörtte atölyelerden ayrılarak avlulara gidilir, tutuklular burada ellerini yıkar ve yemekhaneye gitmek üzere bölükler halinde toplanırlar.

Madde 26. Akşam yemeği ve onu izleyen teneffüs beşe kadar sürer; tutuklular bu saatte atölyelere geri dönerler.

Madde 27. Çalışma yazın saat yedide, kışın saat sekizde kesilir; atölyelere son kez bir ekmeğin dağıtımı yapılır. Bir tutuklu veya bir gözetmen tarafından bazı eğitici veya duygulandırıcı konularda yapılan çeyrek saatlik bir metin okumasından sonra, akşam duası yapılır.

Madde 28 Tutuklular ellerini yıkadıktan ve avluda yapılan üst baş denetiminden sonra, yazın yedi buçukta, kışın sekiz buçukta hücrelerine gitmek zorundadırlar; trampetin ilk çalınışında soyunmalı ve ikincisinde yatağa girmiş olmalıdırlar. Hücre kapıları kapatılır ve gözetmenler düzen ve sessizlik sağlamak için koridorlarda dolaşırlar (Foucault, 2015d: 37-38).

Foucault'ya göre, 18. yüzyılın ortalarına kadar her ceza bünyesinde bedene yönelik bir işkence ve şiddet barındırmıştır. İşkence, hem bir yasal sorgulama yöntemi olarak hem de suçun hakikatini ortaya çıkarmayı sağlayan bir infaz yöntemi şeklinde kullanılmış ve iktidarın temel bir hukuksallık çerçevesinde işlenmesi savunulmuştur. “Bu modele göre iktidar özünde olumsuzdur: hayır der, reddeder, dışlar, gizler; yasa dayatır, düzen getirir ve kurullarla işler; iktidar yasaklar ve cezayla tehdit eder; iktidar sansür uygular” (Keskin, 2005: 117,119). Dolayısıyla Guttig'in de belirttiği üzere, Foucault'nun verdiği bu iki örnekten ilki, 18. yüzyılın ortalarına kadar suçluların nasıl bir azap biçiminde işkenceyle cezalandırıldığını ve monarşik hukuk anlayışında cezalandırmanın nasıl işlediğini gösterirken, diğeri ise cezalandırmanın görünüşte daha insancıl yapısını, yani disiplinci iktidar anlayışını temsil etmektedir (2010: 118).

Foucault'nun ilk ceza açığı olarak anlattığı azap çektirmenin dekorunda darağacı; başrolünde ise hükümdar vardır. Yasalar hükümdarın idaresinde olduğundan dolayı yasaya karşı gelmek bir anlamda hükümdara karşı gelmek anlamını taşımakta ve bu durumda hükümdar suçun cezasını fazlasıyla ve zalimce ödetebilmektedir (Merquior, 1986: 115). Verilen cezada hükümdara ait bir parça olmasından dolayı ise, bu ceza hem kişisel hem de kurumsal bir intikam şeklindedir. “Bizzat yasanın tanımından, onun savunduklarını

çiğneyenlerin cezalandırılması yoluyla, yalnızca otoritesini savunmaya değil, aynı zamanda bu otoriteyi hiçe sayanlardan intikam almaya yönelik olduğu görülmektedir” (Foucault, 2015d: 92-93). Dolayısıyla bu açıdan bakıldığı zaman azap çektirme, adaleti sağlamayı amaçlamamakta yalnızca hükümdarın iktidarını işler duruma getirmekte, gücü elinde tutan hükümdarın ayrıcalığını, görkemini ve şiddetini görünür kılmakta ve bireyler üzerinde küçük bir yasa ihlalinde bile cezalandırılabilceği korkusu yaratmaktadır. Azap çektirmenin toplum içinde bir örnek teşkil etmesi adına ise bu dehşet dolu törene, azap çektirmenin seyirlik mekanına halkın da katılması istenmektedir. Çünkü insanların hükümdarın ayrıcalığını, gücünü, üstünlüğünü bilmeleri yetmemekte, iktidarın üstünlüğünü sergileyen şiddeti gözleriyle görmeleri ve bu şiddetten korkmaları, suçlunun cezalandırılmasına, işkencesine tanık olmaları ve hatta bir noktaya kadar bu işkenceye ortak olmaları gerekmektedir (Foucault, 2015d: 105-106). Ancak halk, egemen iktidar anlayışındaki hükümdarın gücünü ve üstünlüğünü gösteren bu azap çektirmelerin seyrine yalnızca suçlunun acılarını izlemek ve infazı gerçekleştirecek olan celladı tahrik etmek amacıyla gitmemekte, artık ölmekte olan ve kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan suçlunun iktidara olan isyanını dinlemek için de gitmektedir. Çünkü hükümdarın acımasız gücünü gösteren bu infaz törenlerinde iktidarı elinde bulunduranlar alaya alınırken, suçlular da bir kahramana dönüşmektedir (Foucault, 2015d: 109).

Foucault’ya göre, 18. yüzyılda hümanist bir geleneğin gelişmeye başlaması ve duyarlı bir ruhun ortaya çıkmasıyla birlikte halk artık bazı ceza uygulamalarına katlanamaz hale gelmiştir. Cezalar arasında toplumsal sınıflara göre farkların olması, büyük olmayan suçlara ağır cezaların verilmesi, hırsızlık gibi küçük suçların ölümle cezalandırılması halkta memnuniyetsizliğe ve çalkantıya sebep olmuştur (2015d: 110-111). 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren azap çektirmeye dair itirazlar felsefeciler, hukukçular, kuramcılar, yasa koyucular olmak üzere pek çok yerde görülmeye başlamıştır (Foucault, 2015d: 125).

Reformcular bu acımasız ve kuralsız cezalandırma sisteminin insanlık dışı ve yetersiz olduğunu anlayarak cezanın bir tür intikam değil, pişmanlık yaratması gerektiği düşüncesini ileri sürmüşlerdir. Çünkü onlara göre, suç hükümdara yönelik bir şey değil, toplumu tehlikeye sokan bir şeydir ve bu sebeple topluma karşı işlenen suçları düzeltecek, kamu düzenini sağlayacak ve suçluyu topluma kazandıracak yeni cezalandırma yöntemleri gelmelidir. Bu yeni cezalandırma yöntemlerinin gelmesini istemelerindeki amaç, suçluya daha az ceza vermek değil, daha iyi cezalandırmak ve ona cezanın mantığı kabul ettirmektir (Merquior, 1986: 117-118). Cezayı veren ve uygulayan iktidarı toplumsal bünyenin derinliklerine yerleştirmektir. (Keskin, 2005: 119).

Önerilen bu yeni cezalandırma sisteminde de kapatma, sürgün, zorla çalıştırma gibi bedene yönelik cezalar mevcuttur. Ancak bu azap çektirmedeki gibi bedene acı çektirmek olarak değil, bedeni araç ve aracı olarak belli bir özgürlükten mahrum bırakmak, hapsetmek yoluyla yapılmaktadır. Fiziksel acı, bedenin doğrudan doğruya acı çekmesi artık cezayı meydana getiren bir unsur olmaktan çıkmıştır. Adaletin suçluların bedenine ulaşarak müdahalelerde bulunması gerekiyorsa da bu daha derli toplu ve nihai bir amaç için yapılacaktır. Bu yeni sistemle birlikte cellâdın yerini büyük bir teknisyenler ordusu olan “gözetmenler, hekimler, papazlar, psikiyatrlar, psikologlar, eğitmenler” alacaktır (Foucault, 2015d: 43-44).

Bütün bu gelişmelerle birlikte beden artık hükümdarlığın teatral sahnesinde dehşet dolu işkencelere, cezalara maruz kalan, parçalanan, damgalanan, aşağılanan, teşhir edilen seyirlik bir unsur olmaktan çıkarak, 18. yüzyıl sonu itibariyle hapishane gibi kapalı ve gizli mekanlara taşınmış ve bireyin davranışlarına yön veren, bireyi gözetleyen, ayıran, ayırıştıran, normalleştiren, terbiye eden, eğiten, denetleyen, disiplinci bir iktidarın nesnesi haline gelmiştir. Bu disiplinci iktidarın ceza anlayışı ise, bedenden çok ruha, bireylerin zihinlerini kontrol etmeye yönelmiştir (Foucault, 2015d: 50-51). Bireylerin bedenleri üzerinde iktidar uygulamanın yolu artık düşüncelerin denetim altına alınmasından ve bireylerin kendisiyle kurduğu belli bir ilişkiden geçmektedir. Artık amaç suçlu bireyin fiziksel bedenine azap çektirmekten çok, reformcuların önerdiği hümanist bir anlayış çerçevesinde bireyin ruhunu denetlemek, ıslah etmek, bireyi normalleştirmek, uysallaştırmak, itaatkar, üretken ve yararlı hale getirerek onu dönüştürmektir. Ruh bir siyasal anatominin sonucu ve aleti olarak bedenin hapishanesi haline getirmektir. “Ruh bedenin hapishanesidir” (Foucault, 2015d: 68). Ruhun denetiminin buradaki anlamı, bedenin daha incelikli ve ayrıntılı bir şekilde denetlenmesidir. Çünkü bireylerin psikolojik tutumlarına ve eğilimlerine yön vermenin, değiştirmenin dolayısıyla bireylerin zihinlerini kontrol etmenin yegane amacı bireylerin bedensel davranışlarını ve hareketlerini daha iyi denetim altına almaktır (Gutting, 2010: 119-120).

1.2. Disiplin (Anatomo-Politika) ve Denetlenen Beden

Disiplin, bir toplum içerisinde barış ve düzenin sağlanıp korunmasının aracı ve garantisidir. Disiplin, farklı iktidarların daha insancıl bir yönetim tipi oluşturmak amacıyla toplandığı bir mekanizmadır (Bernauer, 2005: 231). Foucault, disiplini incelerken genelden öze gidip disiplinin nerelerde işlediği ve ne ölçüde yeniden üretildiğini incelemek yerine; özelden genele doğru ilerleyen bir analiz yöntemi kullanır ve kendilerine ait tarihleri ve yöntemleri olan çok sayıdaki küçük mekanizmalardan genel düzlemdeki iktidar

mekanizmalarına doğru ilerler ve bireylerin bu mekanizmalar tarafından nasıl denetlenip, dönüştürüldüğünü, bu mekanizmaların toplumsal yapı içerisinde nasıl yaygınlaştığını inceler (Bröcling, 2008: 36).

Foucault'ya göre disiplin, yalnızca bir kurum yahut aygıtla anlaşılması gereken bir iktidar modeli değildir. “Disiplin, iktidarı icra etmenin bir tarzı olup koskoca bir aletler, teknikler, usuller, uygulama düzeyleri, hedefler bütünüdür, o bir iktidar fiziği veya anatomisidir, o bir teknolojidir” (2015d: 316). Ona göre disiplin, toplumsal yapı içindeki en küçük unsura kadar inerek, bireylere ulaşmakta ve bireyleri bireyselleştirerek denetlemektedir. Disiplin, bireylerin yeteneklerini, becerilerini arttırmanın, pekiştirmenin, bireye ait davranış, eylem ve tutumları denetlemenin ve bireyi üretim sisteminde en yararlı olabilecek yere yerleştirmenin peşindedir (Foucault, 2014: 149-150).

17. ve 18 yüzyılın teknik icatları ile 18. yüzyılın sonunda gerçekleşen anayasal reformlar ve yeni yönetim biçimleri sonucunda ortaya çıkan bu yeni iktidar teknolojisi, bedenlerle, bedenlerin davranış, eylem ve tutumlarıyla, dolayısıyla bedenlerin yaptıklarıyla ilgilenmiştir (Foucault, 2011: 112). 18. yüzyılın ikinci yarısında birey, şekli ve becerisi olmayan bir bedenden ihtiyaç duyulan bir makineye dönüşmüş ve iktidarın hem nesnesi hem de hedefi haline gelerek manipüle edilen, biçimlendirilen, terbiye edilen, uysallaştırılan, itaat eden ve yarar sağlayan bir beden haline getirilmiştir (Foucault, 2015d: 208). 18. yüzyılda ziyadesiyle ilgi gösterilen bu itaatkarlığın içinde beden, iktidarın ilk kez nesnesi olmamış, her toplumda baskı, yasak ve zorluklar uygulayan iktidarlarda içinde bir şekilde yer almıştır. Ancak disiplinle birlikte yeni olan şey, iktidarın sanki yalnızca tek bir birey üzerinde uygulanıyormuşçasına etkili ve verimli olması istendiğinden dolayı bedenin denetiminin artık yönetilecek insan sayısının fazlalığına rağmen kitle olarak değil, birey olarak en ince ayrıntılarıyla ele alınmasıdır (Foucault, 2015d: 209; 2015e: 91).

Foucault, “bedene işlemlerinin özenli denetimine izin veren, onun güçlerinin sürekli olarak tabi kılınmasını sağlayan ve onlara bir itaatkarlık-yarar oranı dayatan bu yöntemlere disiplinler” adını vermekte ve ordu, okul, atölye, manastır gibi kurumların içerisinde disipline yönelik uzun süreden beri çok sayıda yöntem bulunduğunu ileri sürmektedir. Disiplini bedenin sahiplenildiği bir kölecilik anlayışından, efendisinin idaresinde olan ev hizmetkarlığından ayırmaktadır, çünkü bu anlayışlar disiplinden oldukça büyük farklılıklar gösteren anlayışlardır (2015d: 210). Kölelik veya hizmetkarlık gibi geleneksel biçimdeki baskıcı tahakkümlerin aksine disiplin daha olumlu ve üretkendir. Çünkü bedenin ekonomik olarak mümkün yararlılığının arttırılmasına olanak tanımaktadır (Lemke, 2014: 57; Paras, 2016: 109).

Foucault'ya göre, disiplinin tarihsel anı, bedenın becerilerinin, yeteneklerinin geliştirilerek, bireylerin yararlı hale getirildiği, uysal, itaatkar kılındığı ve bütün bunların aynı mekanizma içinde yapılmasının amaçladığı andır. Çünkü bu andan itibaren iktidar, beden üzerinde çalışmakta, bedenın davranışlarını, hareketlerini denetlemekte, bedenın derinliklerine inerek, bedeni yeni bir iktidar mekanizması içine yerleştirmektedir. Böylece aynı zamanda bir iktidar mekaniği de olan bir siyasi anatomi ortaya çıkmaktadır (2015d: 210-211).

Foucault, bu yeni siyasi teknolojinin birden ortaya çıkan bir keşif değil, birbirini etkileyen, takip eden, tekrar eden bir süreç olduğunu ileri sürmektedir. Disiplinin ilk yerleştiği ve uygulandığı yer ordu olmuş bu sayede askeri örgüt yeniden yapılandırılmıştır. Disiplin daha sonra kolejlerde, okullarda devreye girmiş, hastane mekanını kuşatmış ve çok kısa bir süre içinde tüm toplumsal alana yayılmıştır (2014: 150; 2015d: 211-212). Dolayısıyla disiplinli iktidar, bedenleri üretirken ve denetim altına alırken aynı disipline etme amacına hizmet eden hastane, hapisane, okul, fabrika, kışla, manastır gibi farklı kurumlardan faydalanmıştır. Disiplin bu kurumlar, toplumsal düzlem içerisinde işleyen pratikler ve söylemler aracılığı ile toplumun derinliklerine yayılmakta ve bireylerin sadece bedenlerini değil arzularını, düşüncelerini, davranışlarını, tutumlarını ve hareketlerini de kontrol edebilmekte, bireylere belli bir bireysellik ve kimlik dayatmaktadır.

Keskin'nin aktardığı biçimiyle, Foucault'nun kimlik veya bireysellik ile ima ettiği şey, toplumsal yapı içinde yer alan kurumlar, pratikler ve söylemler aracılığı ile bireye yüklenen veya bireyin kendi kendisine yüklediği “bilme, inanma, arzulama, hissetme, davranma, eyleme” dolayısıyla var olma biçimleridir. Örneğin, bireyin davranış biçimleri toplum tarafından “akıl hastalığı, suça eğimlilik veya cinsel sapkınlık” olarak değerlendiriliyor, birey bu şekilde etiketleniyorsa ve birey de bu etiketlerin büyük bir kısmınının kendi düşünce, duygu ve davranış şekilleriyle benzerlik göstererek, uyduğunu kabulleniyorsa o zaman deli, suçlu ve sapık kimliklerini de kabul ediyor demektir. Bu bağlamda da bireye kurumlar, pratikler ve söylemler aracılığı ile dayatılan kimlikler, kişisel ve toplumsal düzlem içerisinde sakıncalı, olumsuz ve anormal olarak sınıflandırılabilmekte ve bu sınıflandırma neticesinde birey üzerinde uygulanabilecek olan tecrit, ıslah, dışlama, ortadan kaldırma gibi pratikler de kurumlar tarafından yasallaşabilmektedir. Foucault'ya göre, bu pratikler bireylerin kimliğini, bedenini, var oluşunu denetlemek, düzenlemek ve şekillendirmek amacı taşıyan bir iktidar aracıdır ve bu pratiklerin işleyişi yoluyla bireyler toplum tarafından kabul edilmeyeceğini düşündüğü davranış ve eylemlerden uzak durarak kendilerine bir kısıtlama getirmekte ve böylece cezalandırılmaktan, dışlanmaktan kurtulmaktadır (Keskin, 2015: 14-15). Dolayısıyla

birey, bir yaptırıma maruz kalmamak, toplumsal çerçevenin içinde yer almak, yani dışlanmamak adına, aslında kendi içinde olumsuz olarak görmediği bir davranış ve eylemi yapmaktan, kendisine doğru gelen bir düşünceyi açıklamaktan kaçınmakta, kendi kendini disiplin altına sokmakta, sınırlamakta ve bu yolla da iktidarın normlarına boyun eğerek, iktidarın arzu ettiği kimliklere bürünerek, uysal bireyler haline gelmektedir.

Bu durumu, günümüz tüketim toplumu bağlamında değerlendirdiğimiz zaman ekonomik iktidar, birey üzerinden belli bir ekonomik kazanç elde edebilmek adına kitle iletişim araçları aracılığıyla çeşitli söylemler üretip sunmakta ve böylelikle bireyleri tektipleştirmektedir. Bu söylemlerden birisi de güzelliştir. Bireylere güzelliğin ve çirkinliğin ne olduğu, bedene yönelik kabul edilebilir normların neler olduğu yazılı ve görsel olarak sunulmakta ve bireye bedensel bir kimlik dayatılmaktadır. Bireyler bu bedensel kimliği oluşturan normları kendi içinde onaylamasa bile toplum tarafından dışlanmamak, çirkin olarak etiketlenmemek adına kendisine sunulan normları içselleştirmekte ve bedensel beğenilerine gönüllü bir kısıtlama getirerek, kendi gerçekliklerinde oldukları şeyi reddederek iktidarın denetimine girmektedir. Dolayısıyla bireyler kendi arzu ve istekleriyle iktidarın arzu ettiği biçimde bedenlerini, duygularını, düşüncelerini, davranış biçimlerini kısaca varoluşlarını denetleyip düzenlemekte, şekillendirmekte ve bu yolla da normalleşmektedir.

Foucault, bedeninin disiplin ile birlikte siyasal bir alanın içinde girdiğini ve böylelikle de iktidar ilişkilerinin bedene doğrudan müdahalede bulunabildiğini ileri sürmektedir. Ona göre, bedeninin siyasal bir alanın içine girmesi, bedeninin iktidar tarafından kuşatılmasını kolaylaştırmıştır. Bedenin iktidar için bu kadar önem taşımasının sebebi ise, onun ekonomik bir güç olarak kullanılmasından, bir üretim gücü olarak kabul edilmesinden kaynaklanmakta ve beden hem üretken bir beden hem de şekle sokulmuş, eğitilmiş, itaatkar ve uysal hale getirilmiş bir beden olduğu zaman yararlı olmaktadır (2015d: 62-63). Günümüz tüketim toplumunda ise, iktidar için beden artık üretim işlevinden çok tüketim işleviyle önemlidir. Dolayısıyla içinde yaşadığımız dönem içerisinde bedenler, tükettiği ve tüketimi arzulattığı ölçüde önem kazanmaktadır. Bu sebeple kapitalist sistem, bireyleri durmaksızın tüketime yönlendirilmekte ve bedeni tüketimi körükleyen bir meta durumuna indirgemektedir.

Disiplin, belirlenmiş kurallar doğrultusunda hareket ekonomisini belirleyebilmek, bireylerin itaatini garanti altına almak, bireyleri daha yararlı ve üretken bir hale getirebilmek, onları denetlemek ve kontrol edebilmek adına bireylerin yalnızca duygularını, arzularını, davranışlarını ve eylemlerini yönlendirmekle kalmamış, bunların olanaklı kılınmasını sağlayacak temel faktörler olan zaman ve mekan düzenlenmesine de odaklanmıştır. Bireyler mekanlar aracılığıyla dış dünyadan yalıtılırken aynı zamanda zamansal düzenlemeler de

oluşturularak, birey sınırlandırılmış ve böylelikle sürekli ve derin bir zorlama ile bireylerin disiplini kabullenmesi sağlanmıştır (Foucault, 2015d: 224; Özmakas, 2018: 60).

İtaatkar ve uysal bedenler yaratmayı amaçlayan disiplin, öncelikle bireylerin hareketlerinin mekan içinde dağıtılmasını sağlayarak bu mekanın içinde birçok tekniği uygulamaya koymuştur. Bireyleri mekanların içine gruplar halinde değil, bireyler olarak yerleştirmiş ve ne kadar beden varsa mekanı da o kadar bölüme ayırarak bireyleri dağıtımına tabi tutmuş ve her bir bireyin davranışlarını gözetlemiş ve denetlemiştir. Disiplin, bedene hakim olabilmek, bireyler hakkında bir bilgiye sahip olabilmek, onların davranışlarını, eylemlerini kontrol edebilmek, düzenleyebilmek, bireyler üzerinde bir egemenlik sağlamak ve onların güçlerinden, yeteneklerinden faydalanabilmek, tehlikenin ve karmaşanın önüne geçebilmek adına mekanı örgütleme yoluna başvurmuştur. Bu mekan içerisinde beden bireyselleştirilmiş, kayıt altına alınmış, bireylerin diğer bireylerle yetenekleri ve becerileri kıyaslanıp değerlendirilerek sınıflandırılmış, gözetlenmiş, bireyler bir rekabet içine sokulmuş ve belli bir hiyerarşi içine dahil edilmiştir. Bütün bu yöntem ve pratikler aracılığıyla bir noktada bireylerin davranışları normleştirilmiş ve iktidarın arzu ettiği biçimde davranan bireylere dönüştürülmüştür. Örneğin disiplin, orduda kontrolsüz, istenmeyen, sapkın davranışlar içerisinde bulunan bireyleri sabitlemek, askerden kaçmaların, ordu içerisindeki gereksiz harcamaların önüne geçmek, fabrikalarda üretimi arttırmak, işçilerin çalışmalarını kontrol etmek, işten kaytarmalarını engellemek, onların emek gücüne en üst düzeyde sahip olabilmek adına mekan düzenlemesinden faydalanmış ve bedenleri bu mekanlar içerisinde kontrol ederek, bedenlere müdahalelerde bulunarak denetim altına almıştır (Foucault, 2015d: 215-225).

Disiplin mekanın dışında zamana da odaklanarak zamanı ayrı ve ayarlanmış, düzenlenmiş parçalara ayırmış ve bu yolla da zamanı daha verimli kılmayı ve bireylerin disiplini içselleştirmesini sağlayan belli bir düzenleme getirmiştir. Disiplinde bireylerden istenilen eylemlerin yapılması, zamansal olarak kesin bir şekilde belirtilmiştir. Örneğin; okulda öğrencilerin derse çağırılması, sıralara oturması, dersin başlanmasının, dersin bitirilmesinin zamanı; fabrikada işçilerin fabrikaya girişi, işçilerin işe başlama ve bitirme ile mola verecekleri ve molayı bitirecekleri zamanlar; orduda askerlerin tabur nizamında yürürken adımlarını atmalarının zamanı saat, dakika ve saniye şeklinde en ince ayrıntısıyla hesaplanarak belirtilmektedir. Dolayısıyla bedenin yaptığı her davranışın ve eylemin yarar sağlayan bir amacı olmalı ve bu sebeple de bireylerin bütün davranışlarına ve eylemlerine bir düzenleme getirilmelidir (Foucault, 2015d: 226-228). Bu bağlamda Foucault'ya göre, zaman bedene nüfuz ederken iktidarın tüm denetimleri de zamanla birlikte bedene nüfuz etmekte ve

böylece bireylerin yalnızca zamanı değil, bedeni ve varoluşu da denetim altına alınmaktadır (2015d: 229; 2015b: 249).

18. ve 19. yüzyılda iktidar, toplumsal tehlikenin önüne geçmek, bireyleri zararsız hale getirmek, yararlı, uysal, itaatkar, yetenekli bireyler yetiştirmek, bu bireyleri kontrol etmek, denetlemek, normalleştirmek ve üretim sisteminin yarar sağlayan bir parçası haline getirmek için kurallar ve yasaklar ile bir noktada zorlama ve baskı uygulayarak mekan ve zaman düzenlemesinden faydalanırken günümüzde ise iktidar, bireyleri bastırmak yerine bedene yönelik çeşitli söylemlerle baştan çıkartmayı, kurallar ve yasaklarla zorla düzenlemek yerine onlarda arzu, istek ve gereksinim yaratmayı amaçlamaktadır. Çünkü günümüzde bireyleri topluma bağlayan şey, birer tüketici olarak etkinlikleri ve tüketim bağlamında düzenlenmiş yaşamlarıdır (Bauman, 2014c: 200). Bu noktada mekan ve zaman düzenlenmesi, ideal beden ve güzellik söylemleri bağlamında değerlendirildiğinde günümüz tüketim toplumunda bireyler güzellik söylemleri aracılığıyla inşa edilen normlara ulaşmayı arzulamakta bu sebeple de güzellik salonları, estetik merkezleri, klinikler, spor salonları gibi mekanlara yönelmektedir. Bu mekanlarda bireylerin bedenleri kişiye özel olarak, her bir bireyin ulaşmaya çalıştığı güzellik normuna göre düzenlenmekte ve birey güzellik endüstrisinin dolayısıyla ekonomik iktidarın belirlediği, sınırları çizilmiş, evrensel bir kategorinin içine yerleştirilmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin haftada üç gün pilatese gitme, ayda iki kez cilt bakımı, dört ya da altı ayda bir botoks yaptırma planları ve eylemleri iktidarın bireylerin zamanına dolayısıyla bedenlerine ve varoluşlarına da el koyduğunu, bireylerin zamanını kontrol edebildiğini, yönetebildiğini göstermektedir.

Foucault, Walhausen'ın 17. yüzyılın başında disiplinden iyi terbiye etme sanatı olarak bahsettiğini işaret ederek, disiplinin bireylerden bir şeyler sızdırmak ve almak yerine bireyleri terbiye etme çabasında olan bir iktidar olduğunu çünkü bu iktidarın bireyleri terbiye yoluyla uysallaştırarak onlardan daha fazla şey sızdırmanın ve almanın peşinde olduğunu ileri sürmektedir. Foucault'ya göre disiplinsel iktidarın başarısı bireylerin terbiye etmeyi sağlayan araçların kullanılmasıyla gelişmektedir. Bunlar; hiyerarşik gözetim, normalleştirici bir yaptırım ve sınav şeklindedir (2015d: 255-256).

Foucault, hiyerarşik gözetimi açıklarken disiplinin uygulanmasında bireyleri baskı altına alan araçların ve bu baskı altına alınmış bireyleri gözetleyen bir makinenin zorunlu olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, 17. ve 18. yüzyıl boyunca insanları gözetleyen gözlemevleri görülmüş, fizik ve evren biliminin kuruluşuyla görülmeden görme durumu teleskop, mercek, ışık demetleri bedene bürünmüştür. Görülmeden görme durumu toplum içindeki birçok kurumda da kendine yer bulmuştur. Bunun en ideal örneği, Foucault'ya göre,

askeri kamplardır. “Mükemmel bir kampta iktidarın tümü, yalnızca tek bir gözetim aracılığıyla icra edilmektedir ve her bakış iktidarın bütüncül işleyişinin bir parçası olmaktadır” (2015d: 256-257).

Hiyerarşik gözetim 18. yüzyılın büyük buluşlarından biri değildir; ancak toplumsal yapı içinde yaygınlaşması yeni iktidar mekanizmaları sayesinde olmuştur. Gözetimde ilişkiler ağı yukarıdan aşağı olduğu kadar, aşağıdan yukarı ve yanlara doğrudan işlemektedir. “Disiplinlerin hiyerarşik hale getirilmiş olan gözetimi içindeki iktidar, bir nesne gibi elde tutulmakta, bir mülkiyet gibi aktarılmakta; bir makineler bütünü gibi çalışmaktadır”. Bu aygıtın tamamı iktidarı üretmekte ve bireyleri bir dağıtıma tabii tutmaktadır. İktidar her yerdedir, sürekli uyanık ve faaliyettedir, karanlıkta kalan hiçbir nokta bırakmamakta ve hem denetleyen hem de denetlenen olmak üzere tüm bireyleri, her an her yerde kontrol edebilmektedir. (Foucault, 2015d: 264-265).

Foucault’ya göre, disiplinde hukukun dışında yer alan kendine özgü yaptırımları, yargılamaları bulunan bir ceza sistemi bulunmaktadır. Bu ceza sistemi ile yasaların gözünden kaçan bütün davranışlar, eylemler, tavır ve tutumlar denetlenip düzenlenmekte, bireylerin toplumsal yapıya, iktidarın işleyen mekanizmalarına zarar verebilecek her türlü davranış ve eylemine yasaklar konulmaktadır. Foucault’ya göre, cezalandırma kelimesi ile anlaşılması gereken şey ise, bireyin kafasını karıştıran, bireyin kendisini aşağılanmış, küçük düşürülmüş dolayısıyla dışlanmış ve suçlu hissettirebilecek olan her şeydir. Bireye diğerleri tarafından uygulanan bir soğukluk, kayıtsızlık, bir dışlamadır. Disiplinin belirlediği kurallara uymayan, onun belirlediği kurallardan sapmalar gösteren her birey bu cezalandırma sistemine dahil olmakta ve kurallara uyması için zorlanarak terbiye mekaniği ile ıslah edilmektedir. Ancak ceza, disiplinin içinde ödül ve yaptırım olarak çifte bir işleyişin unsurudur. Bu bağlamda disiplin, bireye mümkün olduğunca ceza vermektен kaçınmakta, toplum içinde kurallara uyan her bireyi takdir ederek bireyin kalbini kazanmayı amaçlamaktadır. Bireylerin tüm davranış ve eylemlerini, performanslarını bir kıyaslama ve farklılaştırma içinde gözetlemekte, denetlemekte, ölçmekte ve değerlendirmektedir. Kısaca birey üzerinde belli bir sınır çizerek bireyi normalleştirmektedir (Foucault, 2015d: 266-272). Disiplin, normun iktidarını devreye sokmakta ve belli bir standartlaşma etkisi yaratarak normlara uygun davranan bireyler meydana getirmektedir (Foucault, 2015d: 274; Gambetti, 2014: 25-26). Foucault normu, disiplinli iktidarın bireyselleştirici özellikleriyle beraber değerlendirmekte ve normu bireyleri akıllı- deli, sağlıklı-hasta, normal-anormal şeklinde ayırmanın, ayırıştırmanın bir ölçütü olarak görmektedir. Ona göre, normalleştirme, iktidarın arzu ettiği biçimde davranan, evrensel olarak kabul görmüş ideal, normal bireyin sağlanmasıdır (Koloş, 2015: 199).

Özünde tehlikeleri bertaraf etme amacı da taşıyan norm düşüncesi, hareket halindeki bireyleri sabitlemeye yaramış, iş yapma yeteneğine sahip üretken yararlı bireyleri belirlemiş ve zaman içinde kurumları, kapalı mekanları terk ederek özgür alanlara doğru ilerlemiş ve yaşamı denetlemeye başlamıştır. Böylece disiplinsel iktidar sadece hapisane, hastane, okul gibi kurumlarda değil, tüm toplumda geçerli olmaya başlamış ve tıpkı gözetim gibi normalleştirme de iktidarın büyük ve önemli araçlarından biri olmuştur (Akay, 2016: 115; Foucault, 2015d: 274).

Tüketim toplumunda ise ekonomik iktidarın bir aracısı olan medya, bireyleri normalleştirmek ve tüketime yönlendirmek adına göz önündeki ünlülerin bedensel formları, makyajları, kıyafetleri üzerinden yorumlarda bulunarak, bu ünlüleri zaman zaman birbirleriyle kıyaslayarak, onları ‘rüküş’ ya da ‘şık’ ilan etmektedir. Kapitalist sistemin belirlediği bedensel normlara, günün moda olan tüketim kurallarına uyan ünlüler takdir edilerek ‘şık’ kabul edilirken, bu normlar ve kurallardan uzak ünlüler hem medya hem de toplum tarafından bir dışlanmaya maruz kalmakta ve ‘rüküş’ ilan edilmektedirler. Bireyler tarafından rol model alınan bu ünlülerin beğenilip beğenilmemesi durumu bireylerin hem belirlenen bedensel normlara uygunluk gösterme durumlarını hem de tüketim tercihlerini etkilemektedir. Bu bireyler toplum tarafından eleştirilmemek, dışlanmamak adına iktidar tarafından belirlenmiş normlara uygun davranan, kapitalist sistemin ürettiği tüketim ürünlerine yönelen normalleştirilmiş bireyler haline gelmektedir.

Sınav ise, disiplinin bireyi gözetim altında tutan hiyerarşi teknikleri ile normalleştirici yaptırım tekniklerini birbirine bağlayan bir tekniktir ve tüm disiplinsel düzenlemeler içinde önemli bir yere sahiptir (Foucault, 2015d: 274). Egemen iktidar anlayışında, iktidara tabi tutulan bireyler karanlıkta kalırken, iktidar ise, gücünü, görkemini ve şiddetini dışa vurarak kendisini görünür kılmaktadır. Ancak disiplinsel iktidar anlayışında tam tersi bir durum söz konusudur. İktidar kendisini gizlemekte, boyun eğdirdiği bireyleri egemenlikte olduğu gibi damgalamak, işaretlemek yerine onları sınav aracılığıyla görünür kılarak nesneleştirmektedir. Dolayısıyla sınav, iktidarın uygulanma biçimindeki görünürlüğün yerini değiştirmektedir. Disiplinsel iktidar, görünür kıldığı bireyleri gözetim altında düzene sokarak, şekillendirerek, itaatkar, uysal ve yararlı kılarak gücünü dışa vurmaya tercih etmektedir. Bireyleri bir gözetim altında nesneleştiren sınav, bireyleri aynı zamanda yeteneklerinin, kapasitelerinin, kimliklerinin, yerlerinin belirlendiği bir yazı sistemine dahil etmekte, onları dosyalamakta dolayısıyla fişlemektedir. Bütün bu gözetleme ve dosyalama teknikleri ile kuşatılan birey, iktidarın hakkında bilgi sahibi olabildiği bir “şık” haline getirilmektedir. Bu “şık” olma durumuyla birey, bireysel farklılıkları, ayrıcalıkları, statüleri doğrultusunda karakterize

edilerek bireyselleştirilmekte ve bu bireyselliğin içinde terbiye edilerek normalleştirilmektedir (Foucault, 2015d: 278-285). Sınav gücünü bilgiden almaktadır. Sınav ile birlikte iktidar hem bireyleri kontrol edecek bilgiyi oluşturmakta hem de kontrol edeceği birey hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

1.3. Panoptikon ve Gözetlenen Beden

Foucault'ya göre, 17. yüzyılda veba salgınına karşı alınan önlem mekansal kapatma ve kapatılan mekandan dışarıya çıkmanın yasaklanması olmuştur. Bu dönemde vebanın olduğu bölge çerçevelenip, sınırlandırılarak, bu bölge içinde yaşayan insanlara ne zaman, nasıl, hangi saatlerde bu bölgelerden çıkabileceklerini, evlerinde ne yapmaları ve nasıl beslenmeleri gerektiğini, kimlerle görüşüp görüşmeyeceklerini belirleyen kurallar koyulmuş ve bu kurallar denetim, gözetim ve kayıt sistemiyle desteklenerek işletilmiştir. Belirlenmiş kurallar doğrultusunda hareket etmeyen bireyler ise, ölümle cezalandırılmıştır (Foucault, 2013: 11; 2015d: 289- 291).

Veba salgınıyla birlikte bireylerin sabit bir mekana kapatılması; her bir bireyin gözetim yoluyla belirlenerek, en küçük hareketlerinin dahi incelenmesi, denetlenmesi; bireylerin canlı, hasta, ölü şeklinde saptanarak ayrıştırılması ve bir dağıtım tabi tutması Foucault'nun disiplinsel iktidar modeline tekabül etmektedir. Artık iktidar toplumsal yapı içinde kılcal damarlar boyunca işleyerek, en ince ayrıntıya kadar nüfuz etmekte ve herkese gerçek yerini, gerçek kimliğini vermektedir. Foucault'ya göre, nasıl ki cüzzam Büyük Kapatma'nın örneğini oluşturan dışlama ayinlerine, sürgünlere, arınmış bir toplum hayaline hayat veriyse; veba da, disiplinsel pratiklerin uygulanışına hayat vermiştir ve bu durum çok yönlü bir ayrıma, bireyleri bireyselleştiren bir dağıtım, gözetimin ve denetimin örgütlenmesine, iktidarın bireyler üzerinde odaklanmasına sebep olmuştur (Foucault, 2015d: 292-293).

18. yüzyılın sonuyla 19. yüzyılın başlarında bireyi kendi kimliği içine bağlayan bu disiplinci iktidar, belirsizliğin, tehlikenin ve aylaklığın önüne geçerek, toplumsal düzeni sağlamak, toplumu şeffaflaştırmak ve bireyleri manipüle ederek istenilen bir kalıba sokmak yani normalleştirmek adına, her bir bireyin yerinin belirlenerek, davranış ve eylemlerinin gözetlendiği ve denetlendiği gözetim modelini, Bentham'ın mimari bir model olarak tasarladığı Panoptikon'u keşfedecektir.

Foucault'ya göre Panoptikon bir mimari model olmanın yanı sıra "zihin için zihin üzerinde iktidar" uygulayan bir yönetim biçimi ve bir toplum ve bir iktidar türünün ütopyasıdır (2015b: 135).

Görsel 2.1 Panoptik Hapishane Tasarımı, Illinois Eyalet Hapishanesi 1954

Kaynak: Gutting, 2010:121

Foucault, Panoptikon'u klinik tıbbın kökenleri üzerine yaptığı inceleme esnasında keşfetmiştir. 18. yüzyılın hastane mimarisinin bireyleri merkezi bir bakış altında görünür bıraktığını fark eden Foucault, hemen akabinde ceza muhakeme sorunları üzerine yaptığı çalışmalar esnasında 19. yüzyıl hapishane düzenlemelerinin de yine aynı mimari şekli kullandığını fark etmiştir, fakat bu kez Bentham imzası altında (2015e: 85-86). Foucault'ya göre, Bentham'ın Panoptikon'unda kural şudur:

Çevrede, halka şeklinde bir bina; ortada bir kule; kulede açılmış geniş pencereler halkanın iç cephesine bakmaktadır. Çevre bina hücrelere ayrılmıştır, hücrelerin her biri bina boyunca derinlemesine uzanır. Bu hücrelerin iki penceresi vardır: Biri içeriye doğru açıktır, kulenin pencerelerine denk düşer; diğeri dışarıya bakarak, ışığın bir baştan bir başa hücreyi katetmesini sağlar. Bu durumda merkezi kuleye bir gözlemci yerleştirmek ve her bir hücreye bir deli, bir hasta bir mahkum, bir işçi ya da bir öğrenci kapatmak yeterlidir. Önden ışıklandırma sayesinde, karanlıkta kalan kuleden çevre hücrelerdeki esirlerin küçük silüetleri görülebilir. Kısacası zindan kuralı tersine çevrilir; hücrenin apaydınlık hali ve

bir gözcünün bakışı karanlıkta daha iyi yakalar ki karanlık eninde sonunda koruyucudur (Foucault, 2015e: 86).

Foucault'ya göre Panoptikon'da ne kadar hücre varsa o kadar teatral bir oyun mevcuttur ve bu oyunların bireyselleştirilmiş oyuncularını tamamen yalnız ve görülebilir bir durumdadır. Bu hücrelerin yan duvarları ise, bireylerin birbiri ile temasına, iletişim içinde olmasına müsaade etmemektedir. Bu sebeple de birey, “görülmekte, ama görememektedir; bir bilginin nesnesidir, ama asla bir iletişimin öznesi olamamaktadır”. Bu durumun sebebi, eğer kapatılanlar suçlularsa, tekrar suç işlemeleri, kaçmaları ve birbirlerini olumsuz bir şekilde etkilemeleri dolayısıyla toplumsal bir tehlike arz etmeleri engellenecektir; delilerse, birbirlerine şiddet uygulamalarının önüne geçilecektir; öğrencilerse, sınavlarda kopya çekmeleri, derslerde gevezelik ve gürültü yapmaları, kısaca içinde buldukları eğitim ortamının düzenini bozmaları önlenecektir. Eğer kapatılanlar işçilerse, işi aksatmalarının, hırsızlık, kavga gibi işin niteliğini etkileyen ve üretimi, verimliliği düşüren olaylara sebep olmaları engellenecektir (2015d: 295-296).

Foucault'ya göre bireyin bu şekilde sürekli olarak ve tümüyle gözetlenebilir olmasıyla birlikte, iktidar birey hakkında bilgi sahibi olabilmiş, bireyin zihninde içselleştirdiği bir gardiyan aracılığıyla bireyin davranışlarını kontrol edebilmiş ve onun gerektiği gibi davranıp davranmadığını yani iktidarın belirlediği kurallara uyup uymadığını, gelişme gösterip göstermediğini saptayarak, bireyi bir norm etrafında “normal olanla olmayan, doğru olanla olmayan, yapılması gerekenle gerekmeyen” şeklindeki terimler aracılığıyla düzenleyerek, dönüştürebilmiştir (2015b: 225). Artık sayılabilir, denetlenebilir bir kalabalık vardır ve Panoptikon'un etkisi de işte tam olarak buradan kaynaklanmaktadır.

Tutukluda iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli bir görünebilirlik halini yaratmak. Gözetim altında tutmanın, eylemi itibarıyla kesintili olsa bile sonuçları itibarıyla sürekli olmasını sağlamak; bu mimari aygıtın, iktidarı icra edeninkinden bağımsız bir iktidar ilişkisini yaratan ve destekleyen bir makine olmasını sağlamak kısacası tutukluların bizzat kendilerinin de taşıyıcısı oldukları bir iktidar durumunun içine alınmalarını sağlamak (Foucault, 2015d: 297).

Dolayısıyla Foucault, Panoptikon'un bireyi sürekli gözetim altında tutan, denetleyen, ceza ve ödül uygulayarak ıslah eden, bireyi dönüştüren, şekillendiren bir iktidar biçimi ve görmekle görülmeyi ayıran bir makine olduğunu ve bu makinede iktidarı kimin uyguladığının, hangi amaçla makineyi işlettiğinin bir önemi olmadığını ileri sürmektedir. Yani ona göre, herhangi bir kişi, farklı arzular ve amaçlardan hareketle bu makineyi işletebilmektedir (2015b: 237; 2015d: 298). Foucault'ya göre, bu durumda panoptikon

iktidarın uygulanışını kusursuzlaştırıp, mükemmelleştirmenin yanı sıra iktidarın otomatik işleyişini de garanti altına almaktadır. Çünkü panoptikon, iktidarın müdahale ettiği kişilerin sayısını arttırırken, iktidar uygulayanların sayısını azaltmakta ve bireyler üzerinde her an müdahale ve baskı olanağı vererek, bireylerin gözetlenme durumunu, yani disiplini içselleştirmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda baktığımız zaman iktidar panoptikon sayesinde bireyler üzerinde içsel bir denetim kurmakta ve onlara doğrudan etki edebilmektedir. Panoptikon her kurumda uygulanabilen “iktidar elde etmenin yeni ve büyük” bir biçimidir. Bu makine öyle bir şekilde ayarlanmıştır ki, tek bir gözetmenin çok sayıda ve farklı bireyin yüzünü, bedenini, davranışını, hareketlerini gözetleyebilmesinin yanında gözetmen de toplum tarafından denetlenebilmektedir (Foucault, 2015d: 303-305).

Kısaca Foucault’ya göre Panoptikon’da tüm bireyler buldukları yere göre, diğer bireylerin tümü yahut bazıları tarafından gözetlenmekte, böylece şeffaf bir toplum yaratılmakta ve belirgin bir nokta olmadığı içinde bir güvensizlik aygıtıyla karşı karşıya kalınmaktadır. Çünkü tüm toplumsal bünyeye yayılmış ne zaman, nereden gözetleyeceği, kontrol edeceği belli olmayan, her zaman uyanık ve dikkatli binlerce göz bulunmaktadır (2015e: 98; 2015d: 314).

Panoptikon, aynı zamanda “toplumsal güçleri daha kuvvetli kılmak, üretimi arttırmak, ekonomiyi geliştirmek, eğitimi yaygınlaştırmak, kamusal ahlak düzeyini yükseltmek” amacını taşır. Ancak Panoptikon’da, iktidarın üretkenliğinin artışı, ancak iktidarın toplumun her alanına, toplum içindeki her bir bireye ulaşarak uygulanabilmesiyle mümkün olabilmektedir. Yani 17. yüzyılda, “kışlalar, kolejler, büyük atölyeler” gibi kapalı mekanlarda, vebaya maruz kalan bir kentte hayal edilen disiplin, Bentham ile birlikte toplumun tamamına yayılma hayali taşımaya başlamıştır (Foucault, 2015d: 306-307). Bu durumda Foucault’ya göre disiplinle ilgili iki imge belirlemektedir: Biri abluka-disiplin, “marjlarda kurulu olan ve tamamen olumsuz işlevlere yönelik kapalı kurum; kötülüğü durdurmak, iletişimleri kopartmak, zamanı askıya almak”. Diğeri ise, panoptikon ile gelen mekanizma disiplini; “onu daha hızlı, daha hafif, daha etkin, geleceğin toplumu için incelmış baskıların bir resmi haline getirerek, iktidarın icra edilmesini düzeltmek durumunda olan bir düzenek”. Böylece Foucault’ya göre, 17. ve 18. yüzyıllar içinde disiplin düzenlemeleri tüm toplumsal yapı içine giderek yayılmış ve yaygınlaşmıştır (2015d: 308).

Disiplinin bu şekilde yaygınlaşmasıyla birlikte, başlangıçta tehlikelerin önüne geçme, yararsız ve itaatsiz bireyleri sabitleme amacı taşıyan disiplin, artık yararlı ve yetenekli bireyler imal etme amacı taşımaya başlayarak, bedenleri bir siyasi mekanizmanın, güçleri de üretimi arttırma amaçlı bir ekonominin içine dahil etmiştir. Disiplin artık sadece itaatkar bireyler

yetiştirmenin dışında, bireylerin ilişkileri, tercihleri, adetleri, gelirleri, yaşam tarzları hakkında bilgi sahibi olmaya çalışarak, çeşitli kurumlar aracılığıyla bireyleri denetlemek istemiştir. (Foucault, 2015d: 309-311). Kısaca yalnızca bireyi cezalandırmayı yahut gözetim altında tutmayı değil, onu idare etmeyi amaçlamış ve bunu da o ana kadar iktidarın ilgilenmediği bir Şeye başvurarak yapmıştır: yaşam (Revel, 2006: 149).

Gözetleme durumu tüketim toplumunda ise, kitle iletişim araçları aracılığıyla yayılan söylemler doğrultusunda bireylerin modaya uygun giyinip giyinmediği, belirlenen bedensel formlara uygunluk gösterip göstermediği noktasında iktidarın yarattığı toplumsal bir göz tarafından yapılmaktadır. İktidar artık bireyleri büyük bir özgürlük ve rızaya dayalı bir anlayış çerçevesinde yalnızca söylem yoluyla denetleyip düzenleyebilmektedir. Bireyler kendilerine sunulan söylemler aracılığıyla bedenlerini, davranış ve eylemlerini düzenleyerek iktidarın kendisinden beklediği Şekilde hareket etmekte ve giderek tektipleşmektedir. Bu noktada Bauman'ın da belirttiği üzere; "bireyin kendisini var edebilmek için yapması gereken Şey diğerlerinin yaptığını yapmak ve kendine ayrılan yere uymaktır" (2017: 65). Bu sebeple bireyler artık benzer kıyafetler giymekte, benzer yiyecekleri tketyekte, benzer bedensel formlara sahip olmakta ve benzer davranışlar ve eylemler içerisinde hareket etmektedir. Kısacası bireyler artık benzer hayatları yaşayarak iktidarın bir noktada esiri haline gelmektedir (Canpolat, 2005: 136-137). Bu bağlamda gözetlemenin merkezi konumunu kaybettiği ve iktidarın artık bireyleri denetlemek ve düzenlemek için bir gözetime ihtiyacının kalmadığı söylenebilir. Çünkü Foucault'nun tabiriyle, bireylerin sürekli olarak toplumsal gzn ağırlığını üstlerinde hissetmesi, bireylerin gözetlenme durumunu kendi ilerinde içselleştirmesine, bu durumu normalleştirmesine ve bir noktadan sonra bireylerin herhangi bir gözetime gerek bile kalmadan kendi kendinin gözetmeni haline gelmesine sebep olmaktadır (2015e: 95).

1.4. Pastoral İktidar ve Beden

Foucault'nun ikinci önemli iktidar analizi yaşama, yaşamın nasılına odaklanan biyoiktidardır. Bu bağlamda Foucault, siyasal bir nüfus anlayışının tarihsel kaynaklarını ve iktidar teknolojilerinin insan okluklarını nasıl ele aldığını karşılaştırmak adına oldukça geriye giderek pastoral iktidar anlayışını inceler (Koyuncu, 2016: 51). Pastoral iktidar, dinsel kökenli bir iktidardır ve bireylerin doğumundan ölümüne kadar gelişimlerini üstlenerek, onların selametini merkeze alan, onları belli bir davranış biçimine zorlayan bir iktidardır (Foucault, 2011: 209). İktidar tekniklerinin bireylere yöneldiği, onları sürekli ve kalıcı bir Şekilde yönetmeyi amaçladığı, Hıristiyanlıkla birlikte yayılan ve bireyselleştirici etkilere sahip

olan bu modern öncesi iktidar türü, modern iktidarların bedene yönelik yaklaşımını anlamak için de büyük bir öneme sahiptir (Foucault, 2014: 28). Çünkü pastorallığın tarihi Batı'daki bütün bireyselleştirme yöntemlerinin tarihini, yani öznenin tarihini devreye sokmaktadır (Foucault, 2013: 164-165).

Pastoral iktidarın kökeni, çoban-sürü ilişkisine dayanmakta ve bu çoban teması ise en fazla Mısır, Asur, Mezopotamya ve özellikle de İbranilerde görülmektedir. Bu iktidar anlayışında, Tanrı insanların çobanı; kral ise Tanrı'nın insanları bu dünyada yönetmesi için emanet ettiği, ama zamanı geldiğinde kendisine emanet edilen Tanrı'ya iade etmesi gereken, ast çobandır (Foucault, 2013: 110-111). Ancak Tanrı'nın insanların pastorü olduğu ve bir çoban gibi onu güttüğü düşüncesi Yunanlılarda görülmemektedir. Yunan'da Tanrı bir şehri kurar, kurduğu şehrin sorumluluğunu alır. Yunanlıların Tanrısı gerektiğinde kızar, küser, barışır, ama Yunan Tanrısı hiçbir zaman şehrindeki insanları pastorallikte olduğu biçimiyle koyun güder gibi gütmemektedir (Foucault, 2013: 112). Buradan hareketle Foucault, Yunan siyasi düşüncesi ile pastorallik arasındaki ilişki ve zıtlığı şu şekilde açıklar:

- ✓ Çoban iktidarı toprak üzerinde, belli bir sınır üzerinde uygulanan bir iktidar değil, hareket halindeki bir sürü üzerinde uygulanan iktidardır. Dolayısıyla çobanın iktidarı hareket halindeki bir çokluk üzerindedir. Çünkü İbranilerin tanrısı sabit bir sınırdadır değil, hareket halinde olan bir tanrıdır. Yunanlılar da ise, durum daha farklıdır, Yunanlıların Tanrısı belli bir sınırın içinde bulunan ve içinde bulunduğu toprağın, sınırların sahibi olan bir tanrıdır. Bu sebeple de Yunanlılarda Tanrı ile insanlar arasındaki ilişki bu toprak mülkiyetine bağlıdır (Foucault, 2013: 112; 2014: 29).
- ✓ Pastorallikte çoban dağınık durumda bulunan sürüyü sesiyle bir araya toplayarak, sürü içinde bütünlük sağlamak ve sürüye liderlik yaparak yol göstermektedir. Yani pastorallikte, çobanın varlığı bireylerin harekete geçmesinde, sürü içindeki bütünlüğün sağlanmasında etkilidir. Yunan düşüncesinde de aynı görüş hakimdir. Lider site içerisindeki her türlü çatışmayı ve düşmanlığı ortadan kaldırmakta ve site içindeki insanların birlik ve beraberliğini sağlamaktadır (Foucault, 2014: 29-30).
- ✓ Pastorallikte çoban sorumluluğunu üstlendiği sürünün selametini sağlamakla görevlidir. Dolayısıyla çoban sürüsünün en iyi şekilde yaşamasını, beslenmesini sağlamakla mükelleftir. Bu sebeple de her hareketini sürüsünün iyiliği ve selameti doğrultusunda ayarlamaktadır. Yunanlılarda da siteyi kurtaran ilahi bir varlık mevcuttur ancak pastorallikteki gibi sürekli bir iyilik ve selamet söz konusu değildir, yani Yunanlılar da her ne kadar tanrıdan bereketli bir toprak ve bol ürün beklense de sürünün daima doyurulması beklenmemektedir (Foucault, 2014: 29-30).

- ✓ Diğer bir farklılık noktası ise, iktidarı icra etmenin bir vazife olması düşüncesinde yatmaktadır. Yunanlılar da lider sürüde bulunan her bir bireyin yararına olan kararlar almak durumundadır, lider şayet kendi çıkarlarını gözetirse kötü bir lider olarak anılmakta, ancak herhangi bir savaş esnasında bu lider canını vermek zorunda kalırsa da bu sefer çok daha değerli olan bir şeyle ölümsüzlükle mükafatlandırılmaktadır. Dolayısıyla böyle bir durum içerisinde Yunan lideri hiçbir koşulda kaybetmemekte daima karlı çıkmaktadır. Pastorallikte ise, çoban her hareketini herhangi bir çıkar gözetmeksizin yalnızca sürünün iyiliğini düşünerek yapmakta ve tek kaygısı sürünün selameti ve iyiliği olmaktadır (Foucault, 2014: 30-31). Yani pastorallikte çoban gerektiğinde hayatını ortaya koyacaksa bunu ölümsüzlük gibi bir mükafat için değil, yalnızca sorumluluğunu üstlendiği sürüsünün selameti adına yapmaktadır.

Foucault'ya göre, insanların yönetilme tarzının bir modeli, iktidarın belirli bir tipinin odağı olarak pastorallik Hıristiyanlıkla birlikte başlamakta ve bu Hıristiyan pastoralliği yukarıda anlatılan Doğu temalı pastorallikten farklılıklar göstermektedir (2013: 131,144). Foucault, Yunan ve Roma düşüncesine yabancı olan bu pastorallik fikrinin Batı dünyasına Hıristiyan kilisesi tarafından dahil edildiğini ve böylelikle de Batılı insanın zaman içinde Yunanlının asla kabul etmediğini, koyunlar içinde kendini bir koyun olarak görmeyi, selametini kendini onun için feda eden bir çobandan beklemeyi öğrendiğini ileri sürmektedir (2013: 116- 117).

Hıristiyan pastoralliğinde İbranilerde görülmeyen kurumsal bir ağ oluşumu mevcuttur. İbranilerin Tanrı'sı pastördür, ancak toplumsal ağ içerisinde Hıristiyanlıktaki gibi bir kurumsal pastörlük mevcut değildir. Hıristiyanlıktaki bu ağ kiliseyi ve cemaatlerin tamamını sarmış durumdadır. Hıristiyan pastoralliği insanları ebedi yaşama ulaştırma, öbür dünyadaki selameti ve huzuru sağlama bahanesiyle yönlendirip, manipüle eden, onlara yol gösterip, rehberlik eden bir yönetme sanatı oluşturmuştur. Bu yönetme sanatı insanların tüm hayatları ve varoluşlarından sorumludur. Hiçbir medeniyet yahut toplum Hıristiyan toplumlarından daha pastoral olmamıştır. Bu sebeple Foucault, modern devletin doğuşuna damga vuran yönetimselliğin kökenlerinin Hıristiyan pastoralliğinde aranması gerektiğini ileri sürmüştür (2013: 144-145).

Foucault'ya göre, Doğu kökenli pastorallik ilk olarak, bireyleri ve cemaatleri selamete ulaştırmakla mükelleftir. İkinci olarak, bireylerin ve cemaatlerin selamete ulaşmak için Tanrı'nın isteklerine uyup uymadıklarına bakan bir yasayla ilgilidir. Son olarak ise bireylerin selamete ulaştıracak ve yasaya uymasını sağlayacak bir hakikati kabul edip inanmasıyla ilgilenmektedir (2013: 146). Ancak Hıristiyan pastoralliği, bu Doğu kökenli pastorallikte

birtakım değişiklikler uygulamıştır. Bu değişiklikler Hıristiyan pastorallığının selamet, yasa ve hakikat öğelerinin tekrar düzenlenmesiyle ilgilidir (Lemke, 2016: 221).

Selamet: Yunan sitesi ve İbranilerde bulunan sürü temasının ortak noktalarından biri, yönetici veya şefin himayesinde olan halk ile belli bir kader ortaklığı ve karşılıklı sorumluluk ilişkisi içinde bulunmasıdır. İbranilerde şef sürüyü, Yunanlılarda ise yönetici siteyi iyi yönetemediği zaman şef sürüsünü, yönetici de sitesini kaybeder ancak kendileri de sorumluluğunu aldığı o çoklukla birlikte kaybolur. Hıristiyan pastorallığında ise, pastör ve sürüsü arasında çok daha karmaşık bir karşılıklı sorumluluk ilişkisi mevcuttur (Foucault, 2013: 147).

Hıristiyan pastorallığında pastör, tüm sürünün selameti için uğraşır, ancak sürü kadar sürünün içinde olan her koyunun da ayrı ayrı önemi vardır. Bu sebeple de pastör, sürü içerisindeki hiçbir koyunu kaybetmemeli, her bir koyunla özel olarak ilgilenmeli ve şefkat göstermelidir. Gerektiğinde kaybolan tek bir koyunu bulmak ve geri getirmek için tüm sürüsünü ve onlar üzerindeki sorumluluğunu bir kenara bırakabilmelidir. Ancak diğer taraftan ise, pastörün yeri geldiği zaman bütünü tehlikeye atan, bütünü bozan koyunu, sürünün selameti için dışlayıp, kovabilmesidir. Dolayısıyla bir tarafta tek bir koyunun selametiyle tüm sürünün selameti kadar ilgilenilmesi, diğer tarafta ise sürü için harcanabilen bir koyun vardır işte Hıristiyan pastorallığını paradoksal yapan durum da budur. (Foucault, 2013: 148-149). Hıristiyanlık bu paradoksal dağıtıma dört ilke daha ekler.

İlk olarak pastör yani çoban, bireysel sorumluluk ilkesiyle her bir koyunun yaptıklarından ve varlıklarından sorumludur bu bağlamda da sürüden eksilen her bir koyun için veya koyunların başına gelen iyi kötü her bir olay için sorguya çekilerek hesap vermek zorundadır. Bu pastörün koyunlarla gerektiği kadar ilgilenip ilgilenmediğinin bilinmesini sağlamaktadır. İkinci olarak, pastör sadece koyunların varlıklarının ve yaptıklarının hesabını vermekle kalmamalı, onların iyi ya da kötü başına gelen şeyleri kendi başına gelmiş gibi hissederek, onların neşesini yahut üzüntüsünü içselleştirebilmelidir. Dolayısıyla pastör sürüsünün selametini kendi kazancı olarak görebilmelidir. Üçüncü olarak, pastör, sorumluluğunu üstlendiği tüm koyunlar için kendisini feda edebilmeli, koyunların günahlarını kendi ödeyebilmeli hatta gerekirse sürüsü için ölebilmelidir. Çünkü pastör, ancak diğerlerinin ruhunu kurtarmak için kendi ruhunu tehlikeye attığı zaman, dolayısıyla sürünün selameti için kendinden vazgeçtiği zaman kurtulmuş olacaktır. Son olarak, çobanın yeteneği ve selameti, sürüsünün tehlike altında olmasına, düşmek kaybolmak üzere olmasına ve başına buyruk olmasına bağlıdır. Çünkü tam da bu noktada çoban yeteneğini göstererek, sürüsünü tehlikelere karşı korumakta, kaybolmuş koyunları kurtarmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla sürünün

zaaflarının bulunması çobana selamet getirir. Aynı şekilde çobanın zaafları da sürüye selamet getirmektedir. Tabii ki pastörün, sürüye örnek olması, mükemmel olması ve bunu sürüsüyle paylaşması gerekmektedir. Ancak pastörün bir zaafının olmaması, mükemmel olması çobana bir kibir getirebilir. Bu yüzden çobanın birtakım kusurlarının olması, kendini yeri geldiği zaman müritlerinin karşısında aşağılaması iyidir ve bu durum sürüye bir erdem sağlamaktadır. Yani çobanın bir zaafının bulunması sürünün selametine katkıda bulunmaktadır (Foucault, 2013: 149-153).

Yasa: Yunan yurttaşı yasayı ve itaat etmeyi kabullenir, ancak bu itaat ikna yoluyla gerçekleşmektedir. Örneğin, “konuşmacının dinleyicilerini ikna ettiği, hekimin hastasını şu ya da bu tedaviyi uygulamaya ikna ettiği, filozofun kendisine danışan kişiyi hakikate ulaşmak veya nefesine hakim olmak için şunu ya da bunu yapmaya ikna ettiği usullerdir bunlar”. Dolayısıyla Yunan’da bir amaca ulaşmak adına yasaya uymak ve birisi tarafından ikna edilmek durumu söz konusudur. Hıristiyan pastoralliğinin de ise, Yunanlıların yabancı olduğu saf bir itaat mercisine dayanmaktadır. Burada itaate yüksek bir değer atfedilir ve itaat varlık sebebini bu değerde bulur (Foucault, 2013: 153-154). Hıristiyan itaatinin bir amacı yoktur. Bir başka deyişle itaat belirli erdemlere ulaşmak için kullanılan bir araç değil, amacın kendisidir. İtaatin kendisi başlı başına bir erdemdir. Bu sebeple de koyunlar çobanın isteklerine uymak zorundadır (Foucault, 2013: 157; Lemke, 2016: 222; Foucault, 2014: 38). Çünkü Hıristiyanlık bir yasanın değil, herkes için geçerli olan Tanrı’nın isteklerinin dinidir. Hıristiyan pastoralliğinde pastör de bir yasa adamı değil, her bir ruha ve ruhun hastalıklarına bakmakla mükellef bir hekimdir. Ancak Hıristiyan ruhani şeyler kadar maddi ve dünyevi şeyler için de pastörü takip eder. Bir nevi Hıristiyan pastoralliğinde çoban ve sürüsü arasında “tam bağımlılık ilişkisi” mevcuttur. “Hıristiyan için itaat etmek bir yasaya bir ilkeye, herhangi bir akılsal öğeye itaat etmek değil, birisine o kişi olduğu için” tam bağımlılık göstermektir. Örneğin; bir rahibe bir emir verildiği zaman sorgulamaksızın elindeki tüm işi bırakıp, emri yerine getirmelidir. Bu emir akla uygun olmasa bile yerine getirilmelidir ve itaatın mükemmelliği de tam olarak burada sorgulamaksızın itaat etmekte yatmaktadır. (Foucault, 2013: 153-156).

Hakikat: Pastorallik, hakikat üretimini içeren bir dizi tekniği de içinde barındıran bir iktidardır. Hıristiyan pastorallikte papaz, bireylere dini, ahlakı, Tanrı’nın ve kilisenin buyruklarını, hakikati öğretir. Ancak papaz, yalnızca bireylere hakikati öğretmekle kalmaz, bunun yanı sıra Hıristiyan pastoralliğinin uygulanabilmesi adına, bireylerin ne düşündüğünü, ne hissettiğini, hangi sınırlara sahip olduğunu bilmek için uğraşmaktadır. Pastoral iktidar, bu bilgiye yalnızca bireyin vicdanını yönlendirecek birisine tam ve sürekli itirafı ile

ulaşabilmektedir. Çünkü pastoral iktidar bireylerin kafasının içindekileri bilmeden, onların düşüncelerine ruhlarına nüfuz etmeden dolayısıyla bireylerin bireysel bilgilerine ulaşmadan, onların yönetimini gerçekleştirememektedir. Bu da ancak vicdan muhasebesi ve vicdan yönlendirmesi ile gerçekleşebilmektedir (Foucault, 2011: 227; 2014: 39, 66).

Hıristiyan, içinde olup biten her şeyi vicdanını yönlendirmekle yükümlü olacak birine sürekli olarak itiraf etmek zorundadır ve bu eksiksiz itiraf bir anlamda, elbette papaz tarafından bilinmeyen, ama öznenin kendisi tarafından da bilinmeyen bir hakikati üretecektir; vicdanın ve ruhların yönlendirilmesi sırasında gelişen ve vicdan muhasebesiyle, günah çıkarmayla elde edilen bu hakikat, bu hakikat üretimi, bir anlamda çobanın sürüyle ve sürüsünün her bir üyesiyle olan sürekli bağımlı ilişkiyi oluşturacaktır (Foucault, 2011: 227).

Dolayısıyla Batı toplumu hakikati üretmek için itirafı kullanmış ve bireyselleştirme yöntemlerinin odağına hakikatin itirafını yerleştirilmiştir (Foucault, 2015c: 47). Özetle vicdan muhasebesi ve yönetimi ile birlikte itirafı ve itaati içeren Hıristiyan pastorallığı, öbür dünyada bireylerin selamete ulaşacaklarını öne sürerek, bireylerin bu dünyadaki arzu ve isteklerini köreltmelerini, diğer dünyaya odaklanmalarını, dolayısıyla kendilerinden vazgeçmelerini istemekte ve bedenler üzerinde iktidarını bu şekilde sağlamaktadır (Foucault, 2014: 40).

Zaman içerisinde pastoral iktidar biçimi yok olmasa bile bazı özelliklerini ve amaçlarını kaybetmiş ve 18. yüzyılda modern devlet ile bireyselleştirmenin yeni biçimine dönüşmüştür. Artık amaç bireylerin öbür dünyadaki selametleri değil, sağlık, refah, emniyet, kazalara karşı korunma şeklinde bu dünyadaki selametlerini sağlamaktır. Pastoral iktidarın amaçlarının ve özelliklerinin gelişmesi ile artık bedene ve nüfusa odaklanan, nüfusun denetimini sağlayan, bedenleri düzenleyen ve şekillendiren kısaca yaşamı merkeze alan yeni bir iktidar teknolojisi doğmuştur (Foucault, 2014: 66-67).

1.5. Biyoiktidar, Biyopolitika ve Beden

Foucault, biyoiktidara dair ilk detaylı analizine *Cinselliğin Tarihi* adlı kitabında yer verir. Foucault, bu kitabında önceki dönemdeki iktidarın özneye baskı uygulayan, kısıtlayan anlayışını bir tarafa bırakarak, iktidarın özneyi baskılayan bir tarafının olmasının yanı sıra ürettiği bir tarafının da olduğunu ileri sürer ve biyoiktidar ile egemen iktidarı karşılaştırarak iktidarın çeşitli mekanizmalarının analizini yapar. Böylelikle biyoiktidarın tarihsel sınırlarını çizmeye çalışır (Özmkas, 2014: 57; Lemke, 2014: 55).

Foucault'ya göre, egemen iktidar anlayışının ayırıcı niteliklerinden birisi hükümdarın “yaşam ve ölüm” hakkını elinde tutmasıdır. Bu hak Eski Roma'daki babanın sahip olduğu güç ve iktidar anlamına gelen “patria potestas”tan türemiştir. Paternalistik kaynak, aile reisi olan

babanın, hukuken ya da evlat edinme yoluyla aile içine girmiş tüm çocuklar ve köleler üzerindeki sınırsız hakimiyetini ve iktidarını göstermektedir. Dolayısıyla aile reisi olan baba, vermiş olduğu yaşamı istediği zaman geri alabilme hakkına sahiptir. Yaşam, bu anlamıyla bireye verili olan bir armağandan öte iktidarın sahip olduğu bir mülk haline dönüşmektedir. (Foucault, 2015c: 96; Doğanç ve Kocakuşak, 2014: 234-235; Özmakas, 2018: 121). Ancak hükümdarın yaşam ve ölüm üzerindeki hakkı “mutlak ve koşulsuz” değildir. Hükümdar, yalnızca herhangi bir savaş durumunda yahut dış düşmanlar tarafından tehdit edildiğinde, yani kendi varlığı tehlike altında olduğu zaman, düşmanlarına karşılık vermek ve gücünü, görkemini onlara göstermek adına uyruklarından ölmelerini değil, ancak onlardan hayatlarını tehlikeye atmalarını isteyebilmektedir. Bu anlamıyla hükümdarın uyrukları üzerinde dolaylı bir yaşam ve ölüm hakkı bulunmaktadır. Diğer taraftan hükümdar, yasalara uymayan veya kendisine karşı çıkan uyruğundan bir birey üzerinde ise, doğrudan bir iktidar uygulama ve o bireyi öldürme hakkına sahiptir. Dolayısıyla baskılayan, cezalandıran, dışlayan bu iktidarın karşısında bireylerin kendi hayatları üzerinde her türlü herhangi bir hakkı bulunmamaktadır. Bireyler yalnızca hükümdarın keyfine göre yaşama yahut ölme hakkına sahiptirler, fakat bu hak hükümdarın öldürdüğü gibi yaşattığı anlamına da gelmemektedir. Çünkü hükümdar yaşam ve ölüm hakkını her zaman ölümden yana kullanmakta, “yaşam üzerindeki iktidarını isteme hakkına sahip olduğu ölümlle belirlemektedir”. Dolayısıyla bu, esasında yalnızca bir “öldürme yahut hayatta bırakma” hakkıdır (Foucault, 2015c: 96-97; 2015f: 246).

Foucault, 17. yüzyıldan itibaren iktidar mekanizmalarının derin ve köklü bir değişikliğe uğramaya başladığını ve yeni iktidar mekanizmalarının artık egemenlik paradigmasında olduğu haliyle ölümü öne sürerek yaşamı yok etmek, silmek, onu ortadan kaldırmak yerine, ölümü dışta bırakarak yaşam üzerinde olumlu, pozitif etkiler göstermeye başladığını, yaşamı idare etmeyi, yönetmeyi, korumayı, güçlendirmeyi, yükseltmeyi, geliştirmeyi kendine amaç edindiğini, bireylerden üretken hizmet elde etmek için denetleme, düzenleme ve gözetleme işlevleriyle bireylerin bedenlerine, eylemlerine, davranışlarına, gündelik hayatlarına müdahale etmeye yöneldiğini ileri sürmektedir (2015c: 97; 2015f: 253; 2011: 75). Foucault, bireylerin yaşamları ve bedenleri üzerinde etkili olan bu yeni iktidar mekanizmalarına biyoiktidar adını verir ve biyoiktidarın iki biçimde işlerlik gösterdiğini ileri sürerek bunları birbirinden ayırır.

İlki 17. yüzyılda zaten halihazırda işleyen, insan bedenini bir makine olarak kabul edip merkeze alan; bireyin bedenini denetleyen ve yöneten, onu terbiye eden, bireylerin davranışlarını, eylemlerini gözetleyen, bedenlerin yeteneklerini, becerilerini ortaya çıkartan, çoğaltan, güçlerini arttıran, bedeni daha yararlı, verimli, uysal ve itaatkar kılarak onu üretime

yönelik bir biçimde ekonomik ve siyasi denetim sisteminin içine dahil eden, Foucault'nun “insan bedeninin anatomo-politikası” dediği disiplinci bir iktidardır. Bu teknik, bastırmak yahut gizlemekten öte bedene yönelik fiziksel alışkanlıklar, kimlikler ve daimi kılavuzlar inşa ederek işlemektedir (Foucault, 2015c: 99; 2014: 150 Lemke, 2014:56-57; 2016: 197).

18. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ikinci biçim ise; disiplinci olmayan, ancak önceki disiplinci iktidar yapısını dışlamayan, disiplini ortadan kaldırmayan, disiplini bünyesinde barındıran, onu kısmen değiştirip biçimlendiren ve disiplinci iktidar teknolojisini kullanarak onun sayesinde toplumsal yapıya daha iyi yerleşen bir iktidar teknolojisidir (2015f: 248). Bu yeni iktidar teknolojisi, disiplinci teknolojinin işleyişine son vermez, çünkü bu iki teknoloji iki farklı yönde gelişmekte, farklı teknik ve araçlardan faydalanmakta, başka düzlemlerde işlemektedir. Dolayısıyla da birbirlerine karşıt olmaktan çok, birbirleriyle etkileşim içindedirler hatta bir noktada birbirlerine bağlı bile bulunmaktadırlar (Foucault 2015f: 248; Lemke, 2016: 197-198). Ancak bu yeni yerleşen iktidar teknolojisi, disiplinde olduğu biçimiyle bireylerle beden olarak ilgilenmemekte, bireyleri disiplinde olduğu gibi ayrıntıya inerek incelememekte, aksine yaşama özgü doğal ve biyolojik süreçlerden etkilenen tür olarak, canlı varlık olarak bedeni, sayılması zorunlu olmayan çok sayıda bir sürü bireyi, bedeni, toplumsal bedenin tamamını, yani nüfusu ele almaktadır. Dolayısıyla Foucault'nun “nüfusun biyopolitikası” olarak adlandırdığı bu yeni iktidar teknolojisinin temel aldığı, ilgilendiği şey nüfustur, nüfusa yönelik düzenleştirici mekanizmalardır, nüfusun yaşama yönelik bütün göstergeleridir (Foucault, 2015f: 251-252,256; 2015c: 99).

Foucault'ya göre, nüfus yalnızca kalabalık bir insan çokluğu anlamına gelmemektedir. Nüfus; “biyolojik süreçlerin ve yasaların nüfuz ettiği, emrettiği, yönettiği canlı varlıklar” anlamına gelmektedir (2014: 152). Bu yeni iktidar mekanizmasıyla birlikte, nüfusun doğum ve ölüm oranları, konut, beslenme ve göç sorunu, hastalık ve sağlık düzeyleri, öğrenim oranı, kaynakların üretimi ve dağıtımı, yaşam süresi, yaşam koşulları gibi değişkenler önemli hale gelmiş ve biyopolitika, bütün bu süreçlerle yaşamı etkileyen ve yaşamın içindeki bu süreçlerden etkilenen bir çokluk olması sebebiyle nüfusla ilgilenerek bu nüfusun kontrolüne ve düzenlenmesine yönelmiştir (Foucault, 2015f: 248,257; 2014:152; Lemke, 2016:198).

Biyopolitika nüfusun hareketlerini, davranışlarını gözlemek, öngörmek, saptamak ve onun üzerinde düzenlemelerde, müdahalelerde bulunabilmek adına istatistiksel ölçümlerden faydalanmıştır (Foucault, 2015f: 249; Özmakas, 2018:124). Örneğin; doğum konusunda, doğum kontrolüne yönelik durumların saptanması ve böylelikle iktidarın doğum kontrolüne yönelik bir taslak oluşturması ve gerekli durumlarda bireyleri doğuma teşvik etmesi adına yahut hastalık konusunda, bir nüfus içerisinde hüküm süren, ancak ölümlere sebebiyet veren

bir salgın olarak değil de yaşamın içine sızarak, yaşamı zayıflatan onu eksilten, küçülten, bireylerin güçlerini düşüren böylelikle de üretimde azalmaya yol açan veya bu hastalıkların tedavisinin sebep olduğu ekonomik maliyetler olarak hastalık konusunda, bu hastalığın yayılımının, şiddetinin ne olduğunun belirlenmesinde istatistiksel ölçümlerden faydalanmıştır (Foucault, 2015f: 249).

Demek ki Foucault'nun deyimiyle yaşama odaklanan bir teknoloji olarak biyopolitika, bir nüfustan etkilenen ve bir nüfusu etkileyen etmenleri ve süreçleri dengeleyen, düzenleyen, denetleyen bir ihtimal değiştiren mekanizmalardan faydalanmakta ve iktidar artık bir ayarlama, düzenleme iktidarı olarak bireylerin yaşamına, yaşama biçimine ve yaşamlarının nasılına müdahale etmeye başlamaktadır (Foucault, 2015f: 252-253,255).

Kısaca Foucault'ya göre, iktidar mekanizmalarında disiplinin ve düzenlemenin keşfedilmesiyle birlikte iki büyük ve önemli devrim gerçekleşir. Egemen iktidar da yalnızca yaşama hakları kendi ellerinde olmayan hukuksal bir tebaa varken, biyoiktidarla birlikte yaşam artık iktidarın sahnesinde kendine bir rol bulmuş, iktidarın alanına girerek onun bir parçası haline gelmiştir. Beden ise, bireysel disiplin ve nüfus düzenlemesi arasına yerleşerek denetlenmeye, gözetlenmeye ve düzenlenmeye başlamıştır (2014: 152-153). Dolayısıyla 19. yüzyıl itibarıyla iktidarın yaşamı ele geçirmesi, iktidarın bedenden nüfusa kadar uzanan bütün bir yüzeye yayılmasıdır, iktidarın bireyleri her taraftan kuşatmasıdır (Foucault, 2015f: 259). Çünkü bir tarafta Foucault'nun anatomo-politika olarak adlandırdığı disiplinci bir teknik bulunmaktadır ve bireyselleştirici etkiler yaratarak bedenler üzerine yoğunlaşır, diğer tarafta ise sağlık, hastalık, doğum oranları gibi nüfusa özgü kitlesel etmenleri denetlemeye ve düzenlemeye çalışan bir teknik bulunmaktadır. “Her iki durumda da beden teknolojisi olan bir teknolojidir bu; ama birinde bedenin yeteneklere sahip bir organizma olarak bireyselleştirildiği bir teknoloji söz konusudur, öteki durumda ise, bedenlerin bütününe biyolojik süreçleri içerisine yeniden yerleştirildiği bir teknoloji” (Foucault, 2015f: 255).

Foucault'ya göre, biyoiktidarın bu şekilde gelişmesiyle birlikte norm kavramı önem kazanmaya başlamış ve ölüm üzerinden işleyen, en önemli silahı her daim ölüm olan egemen iktidar anlayışına zarar vermiştir. Çünkü artık iktidar, egemen iktidar anlayışında olduğu gibi ölümü öne sürmek yerine, yaşama odaklanmakta, yaşamın sorumluluğunu üstlenmekte, yaşamı merkeze alarak “değer ve yararlılık bağlamında” yaşamı idare etmeyi, korumayı, güçlendirmeyi, geliştirmeyi, onu kategorize etmeyi amaçlamaktadır. Ölüm değil de yaşam dağıtan böylesi bir iktidar artık düzenleyici mekanizmalara gereksinim duymakta ve bireyleri “nitelemek, ölçmek, değerlendirmek, hiyerarşiye sokmak” durumundadır. Dolayısıyla iktidarın görevi artık öldürmek, hükümdarın itaatkar uyruklarıyla düşmanları arasındaki

ayrımı belirlemek, dehşetengiz cezalar ve işkencelerle bedene fiziksel acılar vermek değil, normlar bağlamında dağıtımlar yapmaktır (Foucault, 2015c:102-103). Bireylerin bedenlerini, onların zihinlerini, düşüncelerini kontrol altına alarak, normlar çerçevesinde denetlemek, düzenlemek ve normalleştirmektir.

Disiplin de norm, iktidar tarafından idealize edilmiş, belirlenmiş bir modeldir. Bu iktidar teknolojisinde normal, iktidarın belirlediği normlara uygunluk gösterendir. Düzenleme de ise, norm, istatistiksel bilgilerden yararlanılarak elde edilendir. Disiplin de, önce norm gelir ve sonra normal ve anormal belirlenir. Düzenleme de ise, önce istatistiksel olarak normal ve anormal belirlenir ve norma buradan hareketle ulaşılır (Foucault, 2013: 51,57).

Foucault, normun düzenli olunması istenen bir nüfusla, disipline edilmesi amaçlanan bir bedene uygulanan bir şey olduğunu, normalleştirme toplumunun ise, disiplinin normuyla düzenlenmenin normunun birbirlerine eklemeli olduğu bir toplum olduğunu ileri sürmektedir (2015f: 258). Çünkü Foucault'ya göre, normu yalnızca disiplin teknolojileriyle açıklamak yetersizdir, zira norm bireysel olarak disiplinde olduğu haliyle beden üzerinde uygulandığı gibi, genel olarak düzenlemede olduğu biçimiyle nüfus üzerinde de uygulanabilmektedir (Koyuncu, 2016: 41).

Siyasal bir konu olan cinsellikte işte tam olarak burada devreye girmektedir. Çünkü Foucault'ya göre; cinsellik, hem bedenin disiplinine edilmesi ile alakalıdır hem de nüfusun düzenlenmesiyle, yani her iki siyasal teknolojiyi de birbirine bağlayan bir noktada bulunmaktadır. Dolayısıyla “cinsellik aynı anda hem bedenin yaşamına hem de insan türünün yaşamına bir giriş yolu” teşkil etmektedir (2015c: 104). Foucault, bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Sanıyorum, cinsellik önemli olmuşsa, bunun bir yığın nedeni var, ama özellikle şunlar: bir yanda, tam olarak bedensel bir davranış olarak cinsellik, sürekli gözetleme biçimindeki disiplinci, bireyselleştirici bir denetime bağlıdır (örneğin, 18. yüzyıl sonundan 20. yüzyıla dek çocuklar üzerinde uygulanan ünlü masturbasyon denetimleri ve bu aile, okul gibi ortamlarda oluyordu, tam olarak cinselliğin disiplinci denetiminin bir yanını gösterir); bir yanda da cinsellik dölleyici etkileriyle, artık bireyin bedenini değil, nüfusun oluşturduğu o öğeyi, o kalabalık birliği ilgilendiren geniş biyolojik süreçler içerisinde yer alır ve gerçeklik kazanır. Cinsellik, tamı tamına bedenin ve nüfusun buluşma yeridir. Demek ki disipline dayanır, ama aynı zamanda düzenlemeye de dayanır (Foucault, 2015f: 257).

Yaşamı düzenlemeyi, çoğaltmayı, desteklemeyi, güçlendirmeyi, yaşamın süresini uzatmayı amaçlayan bu iktidar bunun için bir taraftan cinsellik üzerine stratejilerini oluştururken diğer taraftan ölümün gücünü kullanmayı hükümdarlığın o eski öldürme işlevini bir şekilde meşrulaştırmayı da istemektedir. Foucault'ya göre, bu noktada ırkçılık devreye

girmektedir. Foucault, ırkçılığın bu dönemde icat edildiğini iddia etmemektedir, ırkçılık zaten uzun süreden beri var olan bir şeydir, ancak başka bir yerde işlev görmektedir. Foucault, yalnızca ırkçılığın devlet mekanizmalarının içine dahil oluşunun biyoiktidar ile birlikte mümkün olduğunu ve ırkçılığı uygulamamış hiçbir modern devlet işleyişinin bulunmadığını ileri sürmektedir (2015f: 260).

Ona göre, ırkçılık iktidarın sorumluluğunu aldığı, yükseltmeyi ve güçlendirmeyi istediği yaşam alanı içerisinde bir kopukluk yaratmanın bir şekli, yaşaması gerekenle ölmesi gerekenin belirlenmesidir. Irkçılığın görevi nüfusu ırklara bölerek, ırksal bir hiyerarşi kurarak parçalara ayırmaktır (Foucault, 2015f: 260; Taylor, 2014: 144). Çünkü devlet biyoiktidar anlayışı doğrultusunda işlediği andan itibaren, devletin öldürme gücü, yalnızca ırkçılıkla mümkün olabilmektedir (Foucault, 2015f: 262). Ancak Foucault'ya göre, modern devlet yalnızca toplumsal tehlikeyi engellemek, toplumu korumak adına bireylere ölümü öne sürdüğünü iddia etmektedir (Taylor, 2014: 143). Burada ölümle anlaşılması gereken şey yalnızca bireyleri doğrudan ölüme mahkum etmek değildir. Bu aynı zamanda ölüme bırakmadır, yani bazılarının ölüm riskini arttırmak, ülke dışına sürmek veya dışlamaktır (Foucault, 2015f: 262)

Kısaca ırkların ortaya çıkışı, ırkların hiyerarşisi, bazı ırkların üstün kabul edilmesi, bazılarının aşağı ırk olarak görülmesi, bütün bunlar biyoiktidarın bireyleri nüfus içinde birbirlerine göre ayarlamasının bir yoludur ve iktidarın bedenlere ırkçılık dolayımı ile nasıl nüfuz edebildiğini göstermektedir (Söylemez, 2010: 27).

Biyoihtidarla birlikte, bireyler belirli birtakım hedefler doğrultusunda kendisini inceleyip oluşturan, kendilerini denetleyen, şekillendiren, dönüştüren, iktidar tarafından ortaya konulan normları içselleştiren özgür özneler olarak kontrol edilmektedirler (Cevizci, 2015: 1267-1268). Bireyleri özne yapan bu iktidar biçimi ise, “bireyi kategorize ederek, bireyselliği ile belirleyerek, kimliğine bağlayarak, ona hem kendisinin hem de başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale etmektedir” (Foucault, 2014: 63). Buradan da anlaşılacağı üzere, iktidar ile özne arasında birbirine eklemli sağlam bir bağ bulunmaktadır ve iktidar yalnızca yukarıdan inen bir tahakkümle özneyi birkaç alanda denetim altına almaya çalışmamaktadır. Bunun ötesine giderek öznenin gündelik yaşamına, düşüncelerine, zihnine, hareketlerine, davranış biçimlerine, bedenlerine sirayet etmek istemektedir (Özmkas; 2014: 56). Dolayısıyla biyoiktidarın yegane amacı, insan hayatını kontrol etmek, bedenleri denetlemek ve düzenlemektir. Ancak biyoiktidar bedenler üzerindeki bu denetimini baskı yoluyla değil, teşvik biçimindeki yeni bir kuşatmayla bedeni iktisadi açıdan sömürerek, bedene yönelik

çeşitli söylemler geliştirip, onlardan beslenerek yapmaktadır. “Çırılçıplak soyun.. ama zayıf, güzel, bronz tenli ol!” (Foucault, 2015e: 40). İdeal beden ve güzelliğe yönelik söylemlerde işte tam olarak burada hayat bulmaktadır. Çünkü güzelliğe yönelik her söylem, bireyler üzerinde bedene yönelik bir hakikat etkisi yaratmakta, bireylerin algılarını, davranışlarını, eylemlerini ve bedenlerini denetlemekte, düzenlemekte, belli normlara uygun hale getirerek normalleştirmekte ve onları tüketime yönlendirerek tam da Foucault'nun dediği gibi iktisadi açıdan sömürmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ANTİKÇAĞDAN GÜNÜMÜZE İDEAL BEDEN VE GÜZELLİK

2.1. Antikçağ Döneminde İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı

Güzel sözcüğü, sempatik, hoş, çekici, zarif, harika, muhteşem, büyüleyici, uyumlu, olağanüstü gibi benzeri ifadelerle birlikte kullanılan genellikle beğenilen bir şeyi nitelemeye ve ifade etmeye yarayan bir sıfattır (Eco, 2016: 8; 2009: 16). Güzellik, hiçbir zaman mutlak yahut değişmez değildir, aksine tarihsel dönemlere, bölgelere ve kültürlerle bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu sebeple de her dönemde filozoflar ve sanatçılar güzellikle ilgili farklı tanımlar yapmışlardır (Eco, 2016: 14; 2009: 8).

Şimdiye kadar elde edilen bulgular doğrultusunda Clark'a (1980) göre, kadın güzelliğinin keşfi M.Ö. 2. binyıl Mısır'a kadar uzanmaktadır (akt. Pacteau, 2005: 33). Eski Mısır, güzelleşmek uğruna yapılan uygulamaları ve verilen çabaları utandırılması gereken bir durum olarak görmemiş, aksine sağlığa yönelik bir işlevi olduğunu düşündüğü bedene yönelik bakım uygulamalarına, dini ritüellerde yahut cenazelerde özel ve simgesel bir anlam yüklemiştir. Örneğin, Mısırlıların gözlerine çektikleri sürmenin, "keskin bakışlarıyla ışığın karanlığa karşı mücadelesinin simgesi olan Horus'un gözüne bir gönderme" olmasının yanında, çölde gözlerin yanmasını önlemek gibi bir özelliği de bulunmaktadır (Paquet, 2015: 14-15). Günümüzde büyük ilgi gören plastik cerrahinin tarihide Eski Mısır'a kadar uzanmaktadır. Bu dönemde günümüzdeki gibi estetik amaçlı olmayan dudak, burun, kulak rekonstrüksiyonları, yani şekil bozukluğu olan yahut hasar görmüş uzuvları düzenlemeyi amaçlayan ameliyatlar yapılmıştır (Çabuklu, 2007: 131-132).

Eski Mısır'da bireyler vücut bakımlarına, Mısır göllerinden elde ettikleri balçıkla bedenlerini temizleyerek başlamaktadırlar. Temizlenme işleminden sonra, bireyler bedenlerine altın rengini andıran bir boya sürerek parlatmakta ve damarlarını maviyle belirgin bir hale getirmektedirler. Bu dönemde bireyler, bedenlerine yaptıkları bakım ve makyajın dışında yüzlerine de makyaj yapmaktadırlar. Yüz makyajında gözleri ön plana çıkarmak, adeta gözleri konuşur kılmak için bireyler gözlerine sürmeler çekerek, bu sürmeyi balık biçiminde uzatmakta ve göz kapaklarına koyu renk toz boyalar sürmektedirler. Kaşlarını ise uzatarak, karartırlar, kirpiklerini ya tamamen alırlar ya da tıpkı kaşlar gibi belirgin kılmak adına karartırlar. Kutsal yüzlerinin parlaklığını göstermek ve yüzü ön plana çıkarmak adına ise elmacık kemiklerini pembeleştirirler (Paquet, 2015: 16-17).

Mısır bedeni bu şekilde parıltısını yansıtırken, Yunan M.Ö. 12-8 yüzyıllar arasında yalnızca bedene yönelik bakım konusunda bilgi sahibidir. Bu sebeple de bireyler, bakımı

yalnızca ellere, ayaklara yahut vücuda yapmakta, yüze ise asla bir bakım uygulamamaktadır. Eski Yunan'da bireyler vücut bakımlarına Meksika çayı ile yapılan bir banyo ile başlamakta ve vücuda sürülen kokulu yağlarla bitirmektedir. Genel olarak bakıldığında Yunan ideali aslında ne vücut bakımına ne de onun doğal olmayan süslenmesine önem vermektedir. Yunan için önemli olan yalnızca kendilerini güzel kılan parçaların uyumu ve oranıdır (Paquet, 2015: 18-19). Çünkü Eco'nun da belirttiği gibi, ortak bir görüş olarak bu dönemde insanlar doğru oranlanan şeylerin güzel olduğu konusunda hem fikirdirler. Bu bağlamda M.Ö. 6. yüzyılda ilk olarak Pisagor matematik, doğa bilimi ve güzelliği aynı çatı altında inceleyerek aralarındaki ilişkiyi açıklamıştır. Onunla birlikte evrene estetik ve matematiksel bir gözle bakılmaya başlanmıştır. Pisagor'a göre her şeyin başlangıcı sayıdır ve evrendeki her şey belli bir düzen içerisindedir. Güzellik ise bu matematiksel yasaların ortaya koyduğu düzenin gerçekleşmesidir (Eco, 2016: 61).

M.Ö. 4. yüzyılda Polikletios, bir bütünün parçaları arasındaki doğru oranı yansıtan ve daha sonra Kanon (düzen veya kural) olarak anılan bir heykel yapar. Bu heykel, ideal bir oranın bütün kurallarını ortaya koymaktadır. Polikletios'un Kanon'u kafanın vücuda, vücudun bacaklara oranı gibi sabit ölçüler önermemektedir, her bir uzvun diğer uzuvlar ile uyumlu oranını önermektedir. (Eco, 2016: 74; 2009: 23).

Sokrates ise, güzellikle ilgili üç estetik kategori belirlemektedir. Bunlar “doğayı, parçalarının bir araya getirilmesiyle açıklayan ideal güzellik; ruhu göz aracılığıyla açıklayan ruhsal güzellik ve belli bir amaca hizmet eden işlevsel-yararlı güzelliktir” (Eco, 2016: 48). Ona göre; bir sanatçı, yaptığı herhangi bir işi bir bütünlük içerisinde düzene sokarak, bir bütünün parçaları arasındaki uyum ve orantıyı gözeterek yapmalıdır. Örneğin Sokrates, zırh ustası olan Pistias'a, yaptığı zırhları neden diğer ustalara oranla daha pahalıya sattığını sorar. Pistias, Sokrates'e cevap olarak, yapmış olduğu zırhların diğer ustaların yaptığı zırhlardan kullanılan malzeme anlamında herhangi bir farkı olmadığını, ancak zırhları kişiye özel bir biçimde tasarlayarak yaptığını, yani bedeneni iri bir savaşçıya yaptığı zırh ile daha ufak tefek bir savaşçıya yaptığı zırh arasında farkların olduğunu, zırhları her zırhı giyecek olan savaşçının beden ölçüsüne göre yaptığını dile getirir. Dolayısıyla bir zırh, ancak o zırhı kullanacak olan savaşçının ölçülerine uygun olarak tasarlanıp yapıldığında ve o zırhı kullanacak olan savaşçıya hareket kolaylığı sağlayarak, işlevsel olarak yararlı olduğu anda güzel olmaktadır (Demiralp, 2008: 241-243). Bir başka açıdan; bir çift göz, güzel görüldüğü için değil, görme işlevini yerine getirdiği için; beden ise, savaşmaya ve koşmaya yaradığı için güzeldir (Demiralp, 2008: 240; Cömert, 2013: 50). Görüldüğü üzere Sokrates için, parçalar arası oran ve işlevsellik güzel kabul edilmektedir.

Ksenofon'un *Memorabilia* eserinde anlattığına göre ise; Sokrates, ressam olan Parhasions'a yaptığı eserlerin insan bedeninin kusursuz güzelliğini ortaya koyarak çizildiğini ancak eğer resimde bedene yönelik böylesi bir tasvir mümkün olabiliyorsa; bir kişinin dostunun mutluluğu karşısında gözlerinin parladığını, felaketi karşısında yüzüne gölgelerin düştüğünü dile getirerek, insan ruhunu yansıtan duyguları da çizgiye dökmenin mümkün olabileceğini ve zaten dökülmesi gerektiğini de ileri sürer. Çünkü ona göre, bir sanatçı, insan bedeninin düzgün oranlarını tasvir edebildiği ölçüde insanın ruhsal hallerini de tasvir edebilme yeteneğine sahip olmalıdır (Eco, 2016: 48-49; Demiralp, 2008: 242). Dolayısıyla bir sanatçının eserlerinde ruhu göz aracılığıyla açıklayan ruhsal bir güzellik bulunmalıdır.

Güzelliği, ilk defa bir kuram ortaya koyarak açıklayan ve güzelliğin ne olduğunu derinlemesine sorgulayan ve araştıran filozof ise, Platon olmuştur (Arat, 1996: 37; Tunalı, 2016: 25). Güzelliği ne olduğu sorusu Platon için büyük önem taşıyan bir soru olmuş ve ona tüm yaşamı boyunca eşlik etmiştir. Filozofun bu soruya yönelik verdiği cevaplar ise, onun felsefi olarak gelişimine ve değişimine bağlı olarak birbirinden farklı şekillerde çözümlenmiş ve değişiklik göstermiştir. (Kesim ve Kar, 2010: 175; Tunalı, 2016: 25).

Platon felsefesi, üç dönem içinde gelişmektedir. İlk dönem; Platon'un hocası Sokrates'in büyük tesiri altında olduğu, güzelliği kavram olarak belirlemeyi ve güzelliğin tanımını yapmayı amaçladığı, Sokratik dönem olarak da nitelendirilen gençlik dönemidir. Güzelliğin kavram olarak ele alındığı ilk diyalog ise, Büyük Hippias'tır. Sokrates ile sofist Hippias arasında geçen bu diyalogda, Sokrates 'güzel'in ne olduğunu saptamak adına Hippias'a "güzelin ne olduğu" sorusunu yöneltir. Hippias, bu sorunun cevabı olarak, tek tek güzel gördüğü nesnelere işaret eder (Tunalı, 2016: 25-26; Arat, 1996: 40). Ancak Sokrates, "bunların güzel şeylerden birer örnek olduklarını, kendisininse güzelliğin kendisini, tüm tek tek güzel şeylerin güzelliklerini, ona katılmakla aldıkları şeyi" aradığını dile getirir. Güzelliğin ne olduğuna dair birçok farklı tanım denemelerinden sonra, bu sorunun cevabına dair bir sonuca varılamaz ve diyalog bir çıkmaz ile son bulur (Arat, 1996: 40). Ancak Büyük Hippias, Cömert'in de belirttiği üzere, güzelliğin ne olduğuna dair kesin bir çözüm getiremeyerek, başarıya ulaşmasa dahi Platon'un güzellik sorununu ne denli detaylı ve derinlemesine incelediğinin bir kanıtı niteliğindedir (2013: 51).

Platon olgunluk döneminde ise, güzeli daha derin bir şekilde kavramaya çabalar ve bu çaba özellikle filozofun *Şölen* diyalogunda kendini gösterir. Platon, *Şölen*'de güzelliği Eros (sevgi) kavramı ile açıklar. Eros, "güzel-olana kavuşmak, onda doğurmaya, yaratmaya varabilmektir" (Tunalı 2016: 32). "Güzelde yaratıcı olma isteği ile ölümsüzlüğe karşı duyulan istek aynı şeydir" (Arat, 1996: 41). İnsanı ölümsüzlüğe götüren şey ise, Eros'tur yani sevgidir

ve insanlar ölümsüzlüğe ancak iki şey aracılığıyla, beden yahut ruh aracılığıyla erişilebilmektedir. Beden aracılığı ile ölümsüzlüğe erişmek isteyen bir kişi, güzel bedenlere ve kadınlara yönelmelidir. Bu sayede kişi, doğan çocukları ile kendini bir şekilde devam ettirmekte ve böylelikle ölümsüzlüğe erişebilmektedir. Ruh aracılığı ile ölümsüzlüğe erişmek istendiğinde ise, kişi gençlere, delikanlılara yönelmeli, onları yetiştirmeli, eğitmeli, erdemli ve ahlaklı kılmalıdır. Eros her daim çirkinlikten sakınarak güzel olana yönelmektedir. Ancak Eros'un yöneldiği güzellik çeşit çeşittir ve bu çeşitli güzellikler arasında bir hiyerarşi mevcuttur. Eros, ilk olarak güzel bedene yönelir. Ancak güzel beden, bütün tek tek güzel olan şeylerin içinden yalnızca bir tanesidir ve beden güzelliği gerçek güzelliğe ulaşmada yeterli olmamaktadır. Bu sebeple Eros, daha sonra ruh(can) güzelliğini beden güzelliğinden daha üstün görür (Arat, 1996: 41; Tunalı 2016: 32-33).

Değerli bir can, bedendeki pırıltısı sönükte olsa, sevgisini coşturmaya yetmeli; ona kendini verip, gençlerin yükselmesi için söyleyecek en güzel düşünceleri aramalı, bulmalıdır. Böylece güzelliği ister istemez yaşayış, davranış yollarında görececek, hepsindeki güzelliğin aslında hep aynı güzellik olduğunu fark edecek ve böylece beden güzelliğine fazla kapılmamayı öğrenecek. Davranış, yaşayış yollarından bilimlere geçip, onlardaki güzelliği de görececek (Platon'dan aktr. Tunalı 2016: 33-34).

Eros yoluyla bu derece yücelen ve yetkinleşen bir kişi, artık tek tek güzelliklerle yetinmeyerek, bütün güzelliklerin üstünde olan hem bedenin güzelliğinden hem de ruhun güzelliğinden pay alan güzele özlem duymakta ve töz olarak güzeli arayıp ona yönelmektedir. Yani ne güzel bir beden, ne güzel bir düşünce ne de güzel nesnelere artık kişiyi tatmin etmeye yetmemektedir. Bu sebeple de kişi, bütün güzelliklerden pay almış olan, kişiye göre değişmeyen, hiçbir tanımın ve mantığın belirleyemediği, fizikötesi, mükemmel güzelliğe, kendiliğinden salt güzelliğe yani Tanrısal bir güzelliğe ulaşmak ister (Tunalı, 2016: 34-36; Aşkın ve Cılız, 2016: 202; Arat, 1996: 42-43).

Platon, yaşlılık döneminde ise, güzelliği Pisagor'dan esinlenerek matematiksel olarak belirleme gayreti içine girer. Platon'da Pisagorculuğun etkisi onun *Philebos* ve *Timaios* yapıtlarında görülmektedir. Platon, bu dönemde evrenin ve evrenin içinde bulunan bütün varlıkların bir uyum ve orantı içinde olduğunu düşünmeye başlar (Arat, 1996: 43). Bu durumu Platon, "Birçok insanın sandığının aksine, görüntü güzelliği dediğim güzel bedenden ya da resimlerden bahsetmiyorum. Düz çizgi, pergel, cetvel ya da gönyeyle çizilmiş güzel şekillerden bahsediyorum" şeklindeki bir ifadeyle açıklayacaktır (Platon, 2013: 93-94). Dolayısıyla Platon, bu dönemde sadece geometrik biçimlerin güzel olduğunu öne sürmekte ve matematiksel güzelliğe önem vermektedir (Arat, 1996: 44).

Aristoteles de, tıpkı Platon'un yaşlılık dönemindeki gibi güzelliği matematiksel olarak ortaya koymaya çalışır. Ona göre, canlı bir varlığın yahut belirli parçaların bir araya gelmesiyle oluşan bir nesnenin güzel kabul edilebilmesi için, yalnızca bütünü oluşturan parçaların uyumlu olması yeterli değildir. Bunun yanı sıra bu canlı varlıkların yahut nesnelerin belli bir büyüklük içinde olması gerekmektedir. Yani insanların kavrama güçlerinin dışında kalan bir büyüklükte yahut küçüklükte olmamalıdır. Çünkü ona göre güzel düzene ve büyüklüğe dayanmakta ve bu kurala uymayan varlıklar veya nesnelere estetik dışı olarak algılanmaktadır (Arat, 1996: 48). Aristoteles'in bu düşüncesi aynı zamanda Yunan ruhunu da ifade etmektedir. Çünkü Yunan ruhu ve zekası estetik ve güzel olanın kavranabilmesi gerektiğini düşünmektedir (Tunalı, 2016: 65).

Yunan felsefesinin son büyük temsilcisi olarak kabul edilen Plotinus ise, kendinden önceki düşünürlerden farklı olarak güzelliğin simetri ve oran gibi matematiksel kavramlarla ifade edilmesinin güzelliği belirlemeye yeterli olmadığını düşünmektedir. Çünkü ona göre, güzellik duyularla açıklanan maddesel bir kavramdan öte ruhla ilişkili olan, ruha akraba olan bir şeydir. Bu bağlamda da Plotinus, güzelliği sadece ruhun dışarıya bir yansıması olarak değerlendirmekte ve maddesel olan şeylerinde ruhla bağlantılı olarak yalnızca bir noktaya kadar güzel olabileceğinin altını çizmektedir (Levi, 2014: 21-22; Tunalı, 2016: 43).

2.2. Ortaçağ Döneminde İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı

Ortaçağ'da da ideal beden ve güzellik için simetri ve oran tıpkı Antikçağ'da olduğu gibi büyük ölçüde önem taşımaktadır. Ancak bu dönemde simetri ve oranın dışında renklerin de güzellik üzerindeki etkisi büyüktür. Bu sebeple dönem içerisinde düşünürler güzelliği genellikle simetri, oran ve renk temelinde ele almışlardır.

Eco, Ortaçağ'da yapılan bütün güzellik tanımları içerisinde en fazla ilgi gören tanımı, bedeninin güzelliğinin ne olduğunu soran Augustinus'un yaptığını ileri sürer. Augustinus bedene yönelik güzelliği şu şekilde tanımlamaktadır: "Bedende uzuvlardaki belirli bir simetri ile belirli bir renk hoşluğuna güzellik denmektedir" (Eco, 2017: 61).

Simetri ve oran kuramına Ortaçağ'da değinen bir başka yazar ise Vitruvius'tur. Vitruvius, ideal beden oranlarını bir bütünün kesirleri olarak ortaya koyar. "Yüz toplam uzunluğun 1/10'u, baş 1/8'i, gövde uzunluğu 1/4'ü" gibi ve düşünür bu oranlara uymayanları çirkin olarak nitelendirir (Eco, 2009: 23). Vitruvius aynı zamanda bir mimari yapıya estetik katan oranları insan bedeninin ölçülerinden hareketle belirleyerek, bedeninin mükemmel halinin çember ve kare gibi iki kusursuz şeklin içine yerleştirilebileceğini de kanıtlar. Örneğin bir binanın sütunlarının oranı insan bedeninin oranlarına göre belirlenmeli, binanın iç kısmında

bulunan merdivenler insan vücudundaki damarlara benzetilerek çizilmelidir (Arasse, 2008: 339). Dolayısıyla Vitruvius'a göre, nasıl ki beden düzgün bir orana sahipse bir yapı da aynı şekilde düzgün oranlara sahip olmalıdır

Ortaçağ'ın en parlak dönemlerinde Aziz Tommaso, orana ahlaki bir yaklaşımla bakar ve oranı sadece varlığın doğru düzenlenmesi olarak görmez. Dolayısıyla oranın, amaca uygun ve işlevsel olması gerektiğini ileri sürer. Ancak ona göre, bir şeyin güzel olarak değerlendirilebilmesi için, yalnızca oran yeterli bir ölçüt değildir. Oran dışında güzel kabul edilen parlak renklerin ve bir bütünlüğün var olması gerekmektedir. Kısaca Tommaso için güzellik, oran, bütünlük, aydınlık ve parlak renklerin varlığı şeklindedir (Eco, 2016: 88, 100).

Ortaçağ'da renk yaklaşımıyla güzelliği değerlendiren ilk belge ise, 7. yüzyılda yazılan İsidorus'un *Etymologia* eseridir. İsidorus'a göre; insan bedeninin bazı organlarının ve uzuvlarının amacı yalnızca fayda sağlamak olsa da diğer bazı organların ve uzuvların amacı fayda sağlamanın yanında süs ve güzelliştir. Bir beden güzel olarak nitelendirilebilmesi için ise, sağlıklı, parlak, pembe bir tene ve yeşil veya mavi, parlak gözlere sahip olması gerekmektedir. İsidorus, bir binanın cephesindeki süsler nasıl binaya bir güzellik katıyorsa yahut güzel konuşmak söylevi nasıl etkili kılıyorsa, aynı şekilde insan bedenine ait olan göbek deliği, göğüsler gibi doğal ve giysiler, mücevherler gibi yapay süslerin de insanı güzel gösterdiğini ileri sürmektedir. Ona göre, mermerin güzelliği mermerin beyaz oluşundan, metallerin güzelliği yansıttığı ışıltıdan, değerli taşların güzelliği ise renklerinden gelmektedir (Eco, 2016: 111-113).

Ortaçağ düşüncesinde beden, dini sebeplerden dolayı ya yoktur ya da ikinci plana yer almaktadır. Bu dönemde beden, resmen küçümsenmekte, bilinçli olarak gözlerden saklanmaktadır. Bu Hıristiyan dünyanın içerisinde beden, ölümsüz ruhun fani yuvasından başka bir şey olmamakla beraber, günün birinde tekrar dirileceği ve Tanrı'nın sureti olduğu için saygı gösterilmesi gerekendir (Pellegrin, 2008: 84). Dolayısıyla Ortaçağ'da Hıristiyanlığın bedene yönelik söylemi bedeni hem yüceltmiş hem de aşağılamıştır. Bu çağda beden, ruhun iğrenç giysisi olarak görülmüş ve beden insanı yoldan çıkarabileceği anlayışıyla özellikle kadın bedenine büyük bir korkuyla yaklaşmıştır (Gelis, 2008: 17-18). Güzellikle ilgilenen filozofların ve teologların hepsinin din adamı olması ve dönemin ahlak anlayışının tensel hazlara kuşkuyla yaklaşması sebebiyle de Ortaçağ kadın güzelliğine pek ilgi göstermemiştir (Eco, 2016: 154).

Ortaçağ'da hüküm süren bu dinsel eğilim, güzellik anlayışında sadeliği moda haline getirmiştir. Bu dinsel eğilimden dolayı dönem içerisinde bedene yapılan makyajın insanları çirkin ve ahlaksız gösterdiği anlayışı hüküm sürmekte ve güzelliğe yönelik uygulamalar

bireylerin gündelik yaşamlarını ahlaklılaştırma gayreti içinde bulunan kilise tarafından belirlenmektedir. Bireylerin bedenlerinin doğal görünümüne müdahalede bulunması iki günaha “şehvet ve kibir”e bağlanır ve bu doğal görünümü değiştiren güzellik ürünlerini kullanmak, insanı kendi suretinde yaratan Tanrı'nın yaratısına bir karşı çıkış olarak görülür. “Çünkü tenlerini ilaca boğanlar, yanaklarını kırmızıyla lekeleyenler, gözlerini siyaha boyayanlar O'na karşı günah işliyorlardır. Doğal olan şey Tanrı'nın yaratısıdır, yapay olansa şeytanın”. Ancak “süslü kadın Tanrı'dansa şeytana benzemeye karar verir” (Paquet, 2015: 31-34).

12. yüzyılda Müslüman geleneklerinden sürmeyi ve merhemi getiren Haçlılar kadınların bedenlerini yeniden sorun haline getirmesine sebep olur. 13. ve 14. yüzyılda ise, ten renginin beyazlaştırılmasını, saçların boyanarak renginin değiştirilmesini, lekelerin ve kırışıklıkların giderilmesini anlatan güzele yönelik tıp kitapları görülmektedir (Paquet, 2015: 34-35). Çünkü yaşlı görünmek dönem içerisinde bir çirkinlik göstergesidir. Bu sebeple de kadınlar saçlarını boyamakta yahut peruk takmakta, yüzlerindeki kusurları ve yaşlılığa dair belirtileri makyajla kapatmaktadır (Sagaert, 2017: 56).

Bu çağın güzellik anlayışına göre güzel bir kadın, sarı, kıvrıkcık, dalgalı yahut örgülü saçlara; soyluluğu simgelediği için beyaz ve ışıltılı bir tene; pembemsi dudaklara; geniş, tüysüz bir alına; koyu, ince, yay gibi duran kaşlara; ince bir buruna; açık renkli gözlere ve çukur bir çeneye sahip olmalıdır. Beli ince, göğüsleri küçük ve sıkı, kalçası ise dar olmalıdır (Paquet, 2015: 35-36).

2.3. Rönesans Döneminde İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı

Rönesans döneminde güzellik, hem bilimsel kurallar doğrultusunda doğanın bir taklidi olarak hem de gelip geçici olarak kabul edilen bu dünyada tam anlamıyla fark edilemeyen, bu sebeple de gözle algılanamayan doğa üstü bir kusursuzluk olarak nitelendirilmiştir (Eco, 2016: 176). Bu dönemde de güzellik tıpkı Antik Yunan'daki gibi parçalar arasındaki orana bağlı olduğu anlayışı hakimdir. Bu sebeple de beden, “mimari bir parçaya dönüşür, parçalara ayrılır, sonra yeniden birleştirilir, her şeye rağmen değişmezlikle uzaktan yakından ilgisi bulunmayan ideal bir örneğin içine sokulur” (Paquet, 2015: 46). Dürer ve Leonardo da Vinci ise, bedeni matematiksel oranlarla bölümlere ayıran modeller ortaya koyarlar.

Leonardo da Vinci, bedenin ideal oranlarını bir bütün halinde ortaya koyan ve saptayan bir norm aramak yerine, bedenin işlevsel veya anatomik ilişkilerle birbirine bağlanan parçaları arasındaki oranları tespit etmeye çalışarak, ideal değerlere sahip bölümler belirlemiş ve yine aynı şekilde yüzün çizgilerini de altın oranla bölümlere ayırmıştır (Arasse, 2008: 342;

Paquet, 2015: 46). Burada amaç, kesin, net bir sayıya ulaşmak ve ayrı ayrı ideal parçalar belirlemek yerine, bedenin her bir parçasını bütüne göre uyarlamaktır “Örneğin başın yüksekliği, her zaman, tüm yüksekliğin sekizde birine denk olmalı ya da yüzün bütünü (alınla çene arası), her zaman, gövdenin üçte biri, kalçanın yarısı, baldırların yarısı kadar olmalıdır” (Vigarello, 2013a: 47). Leonardo tüm çalışmalarında güzelliği ve estetiği aramış, ancak uzun bir süre güzel formlar üzerinde çalıştıktan sonra, çirkinliğin ne olduğunu bilinmeden güzelliğin de bilinemeyeceğini düşünerek, yüz hatları orantsız, büyük burunlu insan figürleri çizmeye başlamıştır.

Dürer ise ideal bir kanon yaratmaz, ancak insan bedeninin güzelliğinin peşine düşerek bedene yönelik farklı oran denemelerinde bulunur (Paquet, 2015: 47, Sevil, 2008: 95). Dürer, ilk defa erkekler gibi kadınlarında oranlarını ortaya koyarak, geleneksel inançtaki erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığına inanılan kadın bedeninin, Tanrı'nın kendi suretinde yarattığı Adem'in bedeninden daha kusurlu olduğu inancından da sapmıştır. Böylece Dürer, erkek ve kadın bedenini aynı düzlem içerisinde inceleyerek, kadın bedeninin güzelliği sorununu estetik alanına da sokmuş bulunur (Arasse, 2008: 343).

Kadın güzelliğine dair kurallar ve bedenin hijyenine yönelik normlar da Ortaçağ'ın sonu ile Rönesans'ın sonu arasında bir dizi değişim yaşar. Önceleri düzenli olarak banyo yapmaya bağlı olan bedenin hijyen kuralı, 16. ve 17. yüzyıllarda derinin geçirgen olduğu, banyo yapmanın sağlığa zarar verdiği, hamam gibi ortak yıkanılan yerlerde veba, frengi gibi bulaşıcı hastalıklara, kadınlarda gebeliğe sebep olduğu inancıyla değişerek, temizlik susuz bir iş haline gelir ve temiz bir çamaşır, temiz bir tenin yerine geçer. Toplum içerisinde oluşan bu su korkusu ile birlikte pudra ve parfüm gibi ikameler ortaya çıkar ve bu ikameler, ancak üst sınıftakilerin ulaşabilecekleri bir şey olmasından dolayı sınıfsal ayrımlara sebebiyet verir. Böylelikle temizlik artık seçkini, zengini diğerlerinden ayıran bir belirleyen olur. Pudra başlangıçta saçlardaki yağı ve kiri temizlemek için kullanılan bir tür kuru şampuan olarak kullanılır. Parfüm ise, kötü kokuları estetik olarak ortadan kaldırması yahut gizlemesi adına hijyen ve temizlik amacıyla kullanılmaktadır (Duby ve Perrot, 2005a: 54-57).

Bu dönemde kadın bedenine ait güzellik kuralı ise şu şekildedir: Kadının tenin, dişlerinin ve ellerinin rengi beyaz; dudaklarının, yanaklarının ve tırnaklarının rengi kırmızı; gözlerinin, kaşlarının ve kirpiklerinin rengi ise siyah olmak durumundadır (Paquet, 2015: 46). Ortaçağ'ın zayıf, ince, dar kalçalı, küçük göğüslü ideal kadın bedeni elitlerin değişen beslenme alışkanlıklarından dolayı Rönesans'la birlikte yerini tombul, geniş kalçalı ve büyük göğüslü kadına bırakmıştır. Çünkü Ortaçağ'ın yemek kitapları incelendiğinde yemek tarifleri yağsız ve şekersizken Rönesans'ın yemek kitaplarında soslar, tatlılar, kremler göze

çarpmaktadır. Bu dönemde temizlik ve sağlıklı bir şişmanlığa sahip olmak zenginlere özgü bir şey olarak kabul edilmekteyken, zayıflık ise fakirliğin, çirkinliğin ve sağlıksız olmanın bir simgesi olarak görülür (Duby ve Perrot, 2005a: 61). Şişmanlığın ve büyük göğüsün yanı sıra kadınsı bir güzellik için, kadının boynu, elleri uzun ve ince, ayakları küçük, beli esnek, göğüsleri ise sert, yuvarlak ve beyaz olmalıdır. Zeki bir kadın ise, öncelikle bedenindeki kusurlarını bilmeli ve bunu kapatmak için çaba harcamalıdır. Örneğin ayakları kötü ise uzun elbiseler ve ince ayakkabılar giymelidir, elleri şişman veya tırnakları lekeli ise ellerini az kullanmalı yahut eldiven giymelidir, nefesi kokuyorsa açken konuşmamalıdır, dişlerinde bozukluk veya leke varsa gülmemelidir (Duby ve Perrot, 2005a: 63-64). Dolayısıyla bu dönemin kadını belirlenmiş güzellik normlarının farkında olmalı ve bu normlara uymaya kendini zorlamalıdır.

Rönesans'ta bedenin betimlenmesi ve kadın güzelliğinin ortaya konulması, başlangıçtan itibaren dönemin şiirlerinde de yer almaktadır. Rönesans kadını o dönem içerisinde yazılan şiirlerde yer alan ideal kadın normlarının etkisinde kalmakta ve bu kabul gören kurallara uymak adına kozmetiğe, korselere, yüksek topuklu ayakkabılara yönelmektedir (Pacteau, 2005: 34-35; Duby ve Perrot, 2005a: 64).

Bu dönemin kadınları, özellikle saçlarına ayrı bir özen göstermektedir. Dönemin güzellik anlayışına göre kadınların saçları, kızıla çalan altın sarısı bir renkte olmalıdır. Bu sebeple de kadınlar saçlarını Venedikliler'in bulunduğu bionda isimli bir karışımla sarartmaktadırlar (Paquet, 2015: 48). Dolayısıyla kadınlar dönem içerisinde güzelleşmek uğruna kozmetik ürünlerinden faydalanmaktadırlar. Ancak güzelliğe ulaşmak adına, kozmetik ürünlerinin yanı sıra bedenlerindeki hatları ortaya çıkarma çabası içerisinde de girerek bunu sağlayacak olan mücevherlere de yönelmişlerdir (Eco, 2016: 196).

16. yüzyılın sonlarına doğru kozmetik her ne kadar üst sınıf arasında hala yaygın olsa da güzellik bakımının modası bir süreliğine gözlerden düşmektedir. Çünkü bu dönemde kadınların kullandıkları cildi beyaz göstermeye yarayan üstübeç, bir süre sonra içeriğindeki kurşun ve süblimat yüzünden cildi kurutup karartır, kırıştırır, kirpikleri ve kaşları döker, dişleri çürüterek nefesin kötü kokmasına sebep olur. Ancak kadınlar bütün bu kötü etkileri bilmelerine rağmen bir süre sonra tekrar üstübeç kullanmaya yönelir (Paquet, 2015: 49; Vigarello, 2013a: 53; Sagaert, 2017: 43). Makyaj sözcüğü de bu dönemde ortaya çıkmaktadır ama günümüzde bilinen anlamının aksine "hile yapmak, dolap çevirmek" gibi olumsuz bir anlama sahiptir ve bu anlamını da 19. yüzyıla kadar korur (Paquet, 2015: 49). Dönem içerisinde makyajlı kadına yapılan yorumlar da olumsuzdur, çünkü makyaj kötü bir zevkin ve erdem yoksunluğunun bir işaretidir. Makyaj, güzel görünmek dikkat çekmek amacıyla değil,

ancak bir kusuru kapatmak amacıyla kullanıldığı zaman hoş görülmekte ve kabul edilebilir olmaktadır (Sagaert, 2017: 43).

2.4. 18. Yüzyılda İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı

18. yüzyılda güzellik herhangi bir kavrama dayanmadan yalnızca nesnel açıdan zevk veren, yani akıl ile değil duygular ile algılanan, hissedilen bir şeydir. Bu bağlamda da bu dönemin anlayışında güzelliğin ölçütü evrensellik değil, kişisellik, göreceliliktir. Artık eskinin mükemmellik idealinin yerini izlenimlerin ve zevklerin gündelik ideali almış, güzelliğin ölçütleri değişerek yararlı ve anlaşılır bir hale gelmiş, bireysel bir biçime dönüşmüştür (Eco, 2016: 264; Vigarello, 2013a: 101-102).

Hume, güzelliğin herhangi bir varlık veyahut nesnede kendiliğinden bulunan bir özellik olmadığını, güzelliğin güzellik hakkında düşünen insanların zihninde olduğunu, her zihnin de güzelliği aynı şekilde algılamadığını, dolayısıyla birisine güzel gelen bir şeyin bir diğere çirkin gelebileceğini ileri sürmektedir. Ona göre gerçek güzelliği ve çirkinliği aramak gerçek tatlıyı ve acıyı aramak kadar anlamsız ve beyhude bir uğraştır (akt. Eco, 2016: 246-247).

Kant'a için de güzellik tıpkı Hume'da olduğu gibi görecelidir. Ona göre, kişinin inançları ve ahlaki değerlendirmeleri estetik görüşü etkilemektedir bu sebeple de bir kişinin güzel olarak değerlendirdiği bir şeyi bir diğerk kişi çirkin olarak değerlendirebilmektedir (Eaton, 1999: 11).

Burke ise oran ve simetrinin, güzelliği belirleyen bir kriter olmadığını düşünmekte ve bu açıdan da yüzyıllardır hüküm süren oran ve simetriye bağlı güzellik anlayışından ayrılmaktadır (Eco, 2016: 290). Burke, oranların birçoğunu incelediğini ve güzel olarak kabul edilen bir özne ile güzel olarak kabul edilmeyen bir öznenin aslında oranları bakımından pek de farklılık göstermediğini, hatta bu iki öznenin görünüm bakımından aralarında birçok ortak özelliğin olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin, boynun kalınlığının bilek kalınlığının iki katı olması güzel bir beden için belirlenen bir kıstasken Burke, aynı oranlara çirkin bir bedende de rastlamanın mümkün olabildiğini ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra, ona göre; güzel olarak kabul gören birçok bedende aslında mükemmel oranların olmadığı da görülmektedir (akt. Eco, 2016: 97). Burke'e göre; güzelliğin ölçütü küçüklük, pürüzsüzlük, duruluk, açık tenlilik, aşamalı değişim, zarafet ve inceliktir (Eco, 2016: 291).

18. yüzyılın beden ve süslenme anlayışında da bireysellik kendini gösterir. Tüm vücut hatlarının, tüm yüzlerin birbirinden farklı olduğu bu yüzden de her beden ve yüzün kendi içinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin perukçular bireylerin yüzlerine

uygun peruklar üretir, kadınlar yüzlerinin biçimlerine, tenlerinin rengine ve yaşlarına uygun farklı tonlarda far ve allık kullanır. Bu yüzyılda allığın önemli bir yeri vardır hatta neredeyse bir allık çılgınlığı hüküm sürmektedir. Saraylı kesim çocukluktan ergenliğe geçtiği andan itibaren kadın yahut erkek fark etmeksizin solgun görünmemek ve dönemin moda anlayışına uymak adına yanaklarına allık kullanmaya başlar (Vigarello, 2013a: 122-127; Paquet, 2015: 54). Makyaj, “Tanrıdan daha çok, öteki insanları aldatmak olarak görülür” (Vigarello, 2013a: 128). Dolayısıyla makyaj toplum içerisinde hala Rönesans dönemindeki olumsuz anlamını muhafaza etmeye devam etmekte ve bir noktada hala pek de hoş görülmemektedir. Ki zaten Paquet’in de belirttiği üzere, 18. yüzyılın sonlarına doğru doğanın ve bedeninin algılanışında bir değişim baş gösterir, dönemin yazarlarının da etkisiyle aşırı süs yavaş yavaş gözlerden düşerek doğal güzelliğin önemli olduğu bir gelenek hakim olmaya başlar. Solgun olmak moda haline gelir ve bu yüzden de yüze sürülen allık yavaş yavaş kullanılmamaya başlar (2015: 58-59).

18. yüzyılda güzelliğe ilişkin uygulamalar yalnızca makyajla sınırlı değildir. Bu dönemde soğuk havanın ve banyonun güzellik üzerinde etkileri olduğu düşünülmektedir. Soğuk havanın teni canlandırıp sıkılaştırdığına ve beyazlaştırdığına inanılmış bu sebeple de soğuk havada bedeni diriltten yürüyüşler yapılmıştır. Banyo ise kişisel bakımın temel bir aracı ve terapi olarak görülmüştür (Vigarello, 2013a: 133-136). Bu sebeple de dönem içinde artan bir şekilde aristokratların saraylarına ve kasaba evlerine banyolar inşa edilmeye başlamıştır (Dubby ve Perrot, 2005a: 60).

18. yüzyıl da çalışmayı, alt tabakadan olmayı çağrıştırdığından dolayı kadın bedeninde kas istenilen bir şey değildir. Dönemin ideal beden ve güzellik anlayışına göre kadın, sıkı bir beden içinde ufak tefek ve sevimli olmalıdır. Bu yüzden kadınlar dönem içerisinde bellerini ince göstermek ve göğüslerini ön plana çıkarmak için korse, kalçalarını genişletmek için yastık, ayaklarını küçük göstermek için ise, yüksek yahut orta topuklu ayakkabılar kullanmaktadırlar. (Paquet, 2015: 56-57).

2.5. 19. Yüzyılda İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı

19. yüzyılın başlarında güzellik anlayışını dönemin romantik akımı belirler. Romantizm, doğal olana, doğal güzelliğe büyük bir hayranlık beslemekte, maneviyata, ruhsal yaşama, melankolik güzelliğe önem vermektedir. Bu sebeple de bu romantik dönem dokunaklı, kırılabilir, düşsel bir güzellik ortaya çıkartmıştır (Sagaert, 2017: 116; Gök, 2017: 45). Romantik güzellikle birlikte kadınların yüzleri derinleşir, gözleri ruha seslenir ve güzellik

hiç olmadığı kadar büyük bir önem kazanarak bir noktada kadınların kendini ifade etmesine yarayan meşru bir silah haline gelir (Vigarello, 2013a: 147-148; Duby ve Perrot, 2005b: 308).

Dönemin ideal güzellik anlayışında tıpkı bir balerini andırarak kadar zayıf ve narin bir beden; ölümü, hastalığı anımsatan beyaz bir ten; solgun, baygın, çökmüş yüzler ve mor halkaları olan, derin, hülyalı gözler modadır. Çünkü böyle görünmenin kadınlara seçkin bir hava kattığına inanılmaktadır. Bu sebeple kadınlar yüzlerine sarımsı, mavimsi ve yeşilimsi renklerle makyaj yapmakta, zayıflamak adına sadece sirke içerek, limon yemekte, gözlerinin çökmesi ve göz altlarında mor halkaların oluşması için geç saatlere kadar kitap okumaktadırlar (Eco, 2016: 299; Paquet, 2015: 64-65; Sagaert, 2017: 116). Bu bağlamda bakıldığı zaman 19. yüzyılda şişmanlık bir çirkinlik göstergesi sayılmakta ve kilolu, kaba, güçlü kadın bedeni, çalışmayı çağrıştırdığından dolayı işçi ve alt sınıf kadın bedenine yakıştırılmaktadır. Dolayısıyla zayıf, sağlıksız görüntü bir sosyal statü belirtisi olup, üst sınıf tarafından kabul görmekte olan bir modadır (Çabuklu, 2004: 144). Dönem içerisinde ilk kez beden kitle endeksi hesaplanır ve ideal kadın bedeninin 1 m 65cm boya 65 kilo ağırlığında olmasının uygun olduğu öne sürülür. Gazeteler, belirlenmiş bu ideal beden ölçütü için kadınların çaba harcamalarını salık verir (Sagaert, 2017: 119).

19. yüzyılda kadının bedensel hatları giderek şekillenmiş ve daha önceki dönemlerde bedenin üst tarafına verilen önem yerini yavaş yavaş bedenin alt tarafına bırakmaya başlamıştır. Ayaklar, ayak bilekleri, bacaklar, kalçalar önem kazanmış, bedenin gizli tutulan bu kısımları kadınlar tarafından gösterilmeye başlamıştır (Sagaert, 2017: 117). Dönemin plaj kıyafetlerindeki moda anlayışının yanı sıra, dönem içerisinde yapılan “en güzel bacak”, “en güzel göğüs” konulu yarışmalar, moda dergilerinin özellikle kalçalardan sıklıkla bahsetmesi ve bu dergilerdeki kalçaların genişlemesini engellemek adına yapılan incelticilere yönelik reklamlardaki artış kadınların bedenlerinin alt kısımlarına verdikleri önemi arttırmış ve böylelikle kadınlar için bazı bölgelerin zayıflatılması adeta bir zorunluluk haline gelmiştir (Sagaert, 2017: 119; Vigarello, 2013a: 191). Bedenin alt kısmının bu kadar öne çıkışı kadın bedenin modellerini değiştirmekle kalmamış, bedene yönelik uygulamalarda bu modellerle birlikte değişim göstermiştir. Özellikle zayıflama amaçlı rejime ve egzersize yönelik söylemler dönem içerisinde daha baskıcı bir hal almıştır (Vigarello, 2013a: 190). Dönem boyunca korse de kadınların bellerini ince gösterdiği, kalçalarını, göğüslerini öne çıkardığı aynı zamanda bedeninin duruşunu ve şeklini kontrol ettiği için 18. yüzyılda kazandığı önemi korumaya devam etmiştir (Sagaert, 2017: 117; Duby ve Perrot, 2005b: 308).

Yüzyılın ortasına doğru hastalıklı ve solgun bir görünümde olmak moda olmaktan çıkarak sağlıklı görünmek tekrar moda haline gelir. Ancak kadınlar için hala beyaz, berrak ve

parlak bir tene sahip olmak bir güzellik belirleyendir. Tenin beyazlığının yanında moda olan ve güzellik sembolü olarak kabul edilen bir diğer Şey ise, kadınların saçlarının gr, kabarık ve parlak olmasıdır. Dönem içinde kadınlar, İngiliz bukleleri ve ağır topuzlar yaptırmakta, saçlarını Őterek hastalanma korkusuyla çok yıkamasalar bile sık sık taramaktadırlar (Duby ve Perrot, 2005b: 309).

19. yüzyılın başlarında üst sınıf ile alt sınıf arasındaki en büyük fark temizliktir. Bu dönemde banyo alışkanlığı, dairelere yıkanma odalarının yapılmasıyla yavaş yavaş gelişim gösterir. Ancak hala gündelik yapılan vücut bakımlarına bir yönelim yoktur, temizlik belirli bölgelerle sınırlı kalmakta ve belirli aralıklarla yapılmaktadır. Örneğin ‘‘ayaklar sekiz günde bir yıkanır, salar iki ayda bir, dişlerse hafta da en az bir kez’’. (Paquet, 2015: 62-63).

Makyaj ise, artık aldatmak anlamından uzaklaşarak cilt kusurlarını kapatmayı ve gzelleşmeyi sağlayan bir araca dönüşmüştür. Baudelaire, bu dönemde doğal güzellik idealinin yerine yapaylığı koyarak; güzel ve soylu olan her Şeyin akıl ile yaratıldığını ve çirkin ve korkunç olanı ise doğanın yarattığını ileri sürer. Bu sebeple ona göre, giysilerde, mücevherlerde ve makyajda bir güzellik, bir estetik bulunmaktadır (akt. Paquet, 2015: 72-73) Baudelaire göre, kadın güzel görünme arzusunda ve çabasında haklıdır; çünkü bu çaba ile birlikte bir tür görevi yerine getirmektedir. Kadının Őařırtıcı, büyüleyici ve doğaüstü bir tür ilah olması gerekmektedir ve bu ilahın kendisine tapılması için ise, süslenmesi ve onu doğanın üstüne çıkaracak tüm araçları kullanması dolayısıyla makyaj yapması gerekmektedir (2003: 131). Kısaca bu dönemde, makyajlı ve bakımlı olmanın kadına bir tür çekicilik kattığına, ciddi bir güzelliği sevimli hale getirdiğine, monotonluğu kıırarak hayata renk kattığına ve bireylerin mutluluğu üzerinde bir rolü olduğuna inanılmaktadır (Vigarello, 2013a: 152). Bu sebeple de yüzyılın sonlarına doğru saygı bekleyen ve seçkin görünmek isteyen kadınlar hafif makyaj yapmaya başlar. Güzellik artık yavaş yavaş bir beğenilme sanatından çok yaşam sanatı haline gelir ve kadınlar tarafından kozmetik ürünlerinin tüketimi giderek artar (Paquet, 2015: 75; Vigarello, 2013a: 154).

19. yüzyılın sonlarında, tıp bilgisindeki ilerlemelerle birlikte yeni kozmetik ürünlerinin ve ilaçların ortaya çıktığı, güzellik ürünleri ve güzellik bakımları gibi yeni ifadelerin yaratıldığı, moda söylemlerinin güzellik anlayışına yn verebildiği, güzelliği dönüŐtürebildiđi görülür. Böylelikle de güzelliği temel amaç haline getiren bir pazar yaratılır. Bu durum güzelliğe yönelik tavsiyeler içeren reklamların daha baskıcı ve saldırgan olmasına sebebiyet verir. Bütün bu gelişmelerle birlikte süslü olmak meşruluğunu ilan eder ve ideal güzelliğin artık tanrı vergisi olan doğal bir güzellik değil, sonradan kazanılan ve yaratılan bir güzellik olduğu anlayışı hüküm sürmeye başlar. (Paquet, 2015: 78; Vigarello, 2013a: 153-154,190).

2.6. 20. Yüzyıldan Günümüze İdeal Beden ve Güzellik Anlayışı

20. yüzyılda bedenden önceki yüzyıllara oranla daha fazla bahsedilir olmuştur. Beden olgusu toplumsal süreçler içerisinde önemli bir hale gelmiş ve bu yüzyıl adeta bir beden yüzyılı olmuştur. Çünkü beden, diğer yüzyıllara oranla daha fazla söyleme, pratiğe ve imaj tasarımına maruz kalmıştır. Artık bedene yönelik çalışmalarda, kadının güzelliğinden yahut çirkinliğinden bahsetmeden, onun bedensel imgesinin önemini belirtmeden konuşmak mümkün değildir (Sagaert, 2017: 139-140; Kahraman, 2010: 42-43). Önceki dönemlerde bu durum resim sanatı yahut edebi yapıtlarla gerçekleşmiş olsa da, 20. yüzyıl itibariyle fotoğraf ve sinema sanatının yükselişi, moda içerikli kadın dergilerinin yaygınlaşması, afişlerin ve reklamların sayısının artması gibi nedenlerle kadına yönelik güzellik normları büyük ölçüde yaygınlaşmış ve kadın bedeninin yeni bir görünümüne tanık olunmuştur. Ünlülerin, modellerin kadınsılığını simgeleyen çıplak görünümeler gündelik yaşamı kuşatmıştır (Sagaert, 2017: 140; Lipovetsky, 1999: 98).

20. yüzyılda kadın için var olmak, güzel görünen bir bedene sahip olmaktan geçmektedir. Bu ise, bireyin ancak bedenini dönemin güncel güzellik normlarına uygun hale getirmesi ve kendi bedeni üzerinde denetim kurması yoluyla gerçekleşebilmektedir (Sagaert, 2017: 154). Bu dönemde kadın bedeni birçok eleştirinin de odağı haline gelmiştir. Önceki dönemlerde yaygın olarak görülen bakımsızlık, erken yaşlanma ve kırışıklık gibi sorunlar, kadınlarda bedeninin sorumluluğunu al, bedenine özen göster, ona sahip çık tarzı buyruklara sebep olmuş ve böylelikle kadın kendi bedeninin heykeltıraşı, bir noktada dış görünüşünü şekillendiren bir sanatkar haline gelmiştir (Sagaert, 2017: 140).

Bu yüzyıl kadınların beyazlık takıntısını da çöpe atarak, yüzyıllar boyunca önemli bir güzellik belirleyeni olarak kabul görmüş olan solgun görünümün yerine bronzluğu koyar. Önceki yüzyıllarda güzelliğin ve üst tabakadan olmanın göstergesi olarak kabul edilen beyaz, solgun ve donuk bir tene sahip olmak, 20. yüzyıl itibariyle artık çirkinliğin, yaşlılığın, sağlıksızlığın, mutsuzluğun bir göstergesi olarak kabul edilmiş ve bronz bir tene sahip olmak güzelliği, sağlığı, mutluluğu sembolize etmiştir (Paquet, 2015: 82-83; Sagaert, 2017: 143).

20. yüzyılın ilk on yılında bronzluk, her ne kadar bir çirkinlik göstergesi olarak kabul edilse de 1920'li yılların başlarında Opera Comique de bir şarkıcı olan Marthe Davelli'nin "güneş sayesinde hayranlık uyandıracakını" söylemesi, yüzyılın bronzluk modasını başlatır. Güneş altında esmerleşmeyle oluşan bronz tenin, güzelliğin bir ölçütü olarak görülmeye başlanmasıyla birlikte de, 1930'lu yılların reklamları bronzlaşmaya yardım ettiği ileri sürülen ürünlere yönelir (Vigarello, 2013a: 216-217).

Toplumsal yapı içerisindeki bu bronzlaşma hevesi yalnızca bir modadan ibaret değildir. Aynı zamanda mutluluk ve haz arayan bireylerin bunlara ulaşmak adına geliştiği ve güzelleştiği bir yenilenmedir. Hayata mola vererek, eğlenerek güzelleşmek bu zamana kadar olan hiçbir bakım ve güzellik kurallarında yer almamıştır. Artık bedenler güneş ışınlarına teslim olarak farklı bir çekicilik kazanacaktır. Ancak bronzlaşmak adına güneşlenmenin bedenler üzerinde nasıl bir etki yarattığının henüz bilinmemesinden kaynaklı, dönem içerisinde bronzlaşmaya karşı birtakım itirazlar görülmekte ve beyaz ırkların bu bronzlaşma modasını körü körüne kabul etmemesi gerekliliği öne sürülmektedir. (Vigarello, 2013a: 218-219; 2013b:142-143).

Bronzlaşmak uğruna güneşe maruz kalan yarı çıplak beden, kadınlarda zayıf olma zorunluluğunu da beraberinde getirir. Çünkü beden artık görünür bir haldedir ve eskisi gibi korse ile değil egzersizlerle ve iradeyle biçimlendirilerek kaslı ve ince olması gerekmektedir (Vigarello 2013a: 219, 239). Bu sebeple dönemin ideal kadın bedeni düz bir karna, küçük göğüslere, kaslı omuzlara, bir bakımdan oğlanı anımsatan bir bedene sahip kadın bedenine evrilir (Paquet, 2015: 78-79). Dönemin kadın dergilerinde okuyucuların, bedenlerinin görünümüne yönelik sorduğu sorular da kadınların bu yeni bedeni benimsediğini gösteren bir niteliktedir. Sagaert'e göre, 1938 yılının Ağustos ayı *Votre Beaute* dergisine bir okuyucunun mektubu şu şekildedir:

Omuzlarım ve kalçalarım çok geniş. Aynada sırtıma baktığımda kalçalarımın ve omuzlarımın genişliğinden ötürü, zayıf olmama rağmen, çok şişman görüyorum. Öte yandan şişmanlamam imkansız: Bana dinlenmemi ve kuvvetlendirici ilaç almamı salık veren bir doktora görüldüm. Hiçbir işe yaramadı. Aslında doğrusunu söylemem gerekirse, kilo almayı istemiyorum; çünkü çıplak olduğumda çirkinim ve daha fazla kilo aldığımda giyinik halimle daha da çirkin olacağım. Korkunç bir mazeretim var: Çaresi olmayan bir şey bu. Sizin Ocak ayında kavisli bacaklar için önerdiğiniz hareketler gerçekten işe yarar mı? Yağ oranım az olmasına rağmen yine de göbeğim çıkmaya başlıyor. Sanırım bu belimin çok kavisli olmasından kaynaklanıyor. Korse yerine kuşağım tercih edilebilir olacağını düşünüyorum musunuz? Kalça kemiklerim çok fazla çıkık. Bir soru daha (size çok fazla soruluyor zaten) ama gerçekten bilmem gerekiyor: İki ya da üç santimetre sarkmış bir göğüs düzeltilebilir mi? Çok çabuk bozulmuş göğüslerim vardı ve çocuğum olması onları asla güzelleştirmedi. Kollarımı uzattığımda ve göğsümü kabarttığımda göğüslerim iyi durumda gözüküyor. İmkansız olup olmadığını sormuyorum, ama kayda değer bir iyileşme mümkün müdür? (Sagaert, 2017: 147-148).

Yine aynı dergiye, bir başka okuyucu şu şekilde bir soru yöneltir: “Göğüslerim büyük ve sarkık, boyum 1.70 metre, asla mayo giymeye cesaret edemedim, çaresizim” (Sagaert, 2017: 147). Kadınların bedensel görünümüne yönelik dert ettiği bütün bu sorunlar, aslında 20. yüzyılda kilolu olmanın güzelliği gölgeleyen bir unsur olduğunun, dolayısıyla da zayıf bir

bedene sahip olmanın bir güzellik kriteri olduğunun kanıtıdır. Dönem içerisinde kilolu bir bedene sahip olmanın olumsuz tarafları yalnızca güzellik çerçevesinde değil, insan sağlığını tehdit eden bir durum olarak sağlık çerçevesinde de ele alınıp incelenmiştir.

Vigarello'nun aktardığına göre, bu dönemde ölüm eğrileri ile kilo eğrilerinin kesiştiği noktaları belirleyen, kilolu insanları bekleyen tehlikeleri gözler önüne seren çalışmalar, bu tehdit durumunu açıkça gözler önüne sermektedir (2013b: 143-144). Örneğin *Votre beaute* dergisinde Eylül 1938'de kilo ve ölüm sebepleri üzerine şu tablo yayımlanmıştır;

Tablo 2.1 Kilo ve Ölüm Sebepleri

Ölüm Sebebi	Zayıflar	Normaller	Şişmanlar
İnme	112	212	397
Kalp Hastalığı	128	199	384
Karaciğer Hastalıkları	12	33	64
Böbrek Hastalıkları	57	179	136
Diyabet	6	28	1385
Toplam	315	651	

Kaynak: akt. Vigarello, 2013b: 144

Vigarello'ya göre, tablodan da anlaşılacağı üzere aynı hastalıklardan ölen zayıfların sayısı, kilolu bir bedene sahip olanların dörtte biri oranındadır. Bu sebeple de obezite, sağlık açısından insan hayatını tehdit eden ciddi bir tehlike olarak görülmeye başlar. Zayıf ve kilolu arasındaki sağlığa yönelik bu karşılaştırma, kadın görünümüne yönelik bir biçimde de gerçekleştirilir. Örneğin, yağlanma sonucu göz altı torbalarının büyüdüğü, çenenin iki kat genişlediği, göğüslerin ve kalçaların yuvarlaklığını kaybettiği, baldırların genişlediği ve kalça çizgisinin içe çöktüğü ileri sürülerek, kilo sebebiyle bedenin aşama aşama çöküşü ayrıntılarıyla ortaya koyulur. Başka bir ifadeyle kilo sebebiyle bedenin deformasyonu, rakamlarla belirlenerek bir araştırma konusu haline gelir (2013b: 144).

Bu yüzyılda kadınların güzellik anlayışını büyük ölçüde etkileyen devrim niteliğinde iki teknik ortaya çıkar: Estetik cerrahi ve güzellik enstitüleri. Estetik cerrahi hızlı bir biçimde gelişir ve göğüs ve karın estetiği, yüz germe, kırışıklıkları yok etme gibi işlemlerin yapılmasını olanaklı hale getirir (Paquet, 2015: 80-81). Dolayısıyla güzellik bir silüet değişimi, bir başkalaşım, bir dönüşüm üzerine kurulur. Öncelikli olarak üst tabakayı etkisine alan çirkinlikleri ve bozuklukları düzeltereğine inanılan estetik ve güzellik uygulamaları, büyük bir önem kazanarak kısa bir zaman içerisinde genelleşir ve neredeyse tüm kadınları etkisi altına almayı başarır. Dönemin ünlü bir cerrahi kısa bir süre içinde estetik cerrahi

sayesinde bakımsız, yaşlı ve çirkin görünmenin toplum içerisinde hoş karşılanmayacağını ileri sürer (Paquet, 2015: 81; Vigarello, 2013a: 202).

Dönem içerisinde güzelliğin önemli bir hale getirilmesi ve kozmetik ürünlerin yaygınlaşması adına, yeni rol modeller yaratılır. İdeal güzellik anlayışını temsil eden bu rol modeller, diğer kadınlar tarafından örnek alınacak kişi olarak görülmekte ve kadınların güzellik algılarını, kozmetik alışkanlıklarını etkilemektedir. Kozmetik ürünlerinin tamamı, genel bir ifade biçiminde güzellik ürünleri olarak görülmektedir. Kremler, pudralar, sabunlar, diş macunları, farlar, pudralar tüm bu güzellik ürünlerinin hepsi, güzelliğin ilk kez bir ticaret ve bakım nesnesi haline getirildiği bir proje içine dahil olmuştur. (Vigarello 2013a: 200-202).

20. yüzyılın başlarında kozmetik ürünleri çeşitlenir, yanaklar için toz allıklar, gözler için farlar, kirpikleri uzun ve hacimli gösteren ünlü rimel ortaya çıkar. Ürünler 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar tam anlamıyla bir değişiklik göstermez, ancak 1960'lardan itibaren artık daha hijyenik, daha dayanıklı, daha yumuşak ve daha fazla renk skalasına sahiptir. Makyaja yönelik moda hızlı bir değişim gösterirken, makyajın kıyafete, rujun ojeye uyumlu olması beklenir. 1930'da sade, hafif bir far süren, dolayısıyla sade bir makyaj yapan kadın gözdeyken, 1935'de dalgalı, platin saçlar, kalın dudaklar, inceltirilmiş yahut kalınlaştırılmış kaşları olan kadın öne çıkar. Bedenin görünümüne yönelik güzellik idealleri, Hollywood'da yeni rol model olabilecek yıldızlar çıktıkça değişiklik gösterir. Bu rol modellere kadın dergileri eşlik eder, *Votre Beaute*, *Marie Claire* ve *Elle* gibi dergiler fotoğraflar ve tavsiyelerle gündelik hayat içinde kadınların kendilerine nasıl bakmaları ve makyaj yapmaları gerektiğini anlatır (Paquet, 2015: 83-85).

Bu dönemde neredeyse bütün ünlülerin bedenleri sinemacılar tarafından diğer kadınların onlara özenmesi adına bir değişim içine sokularak, ideal güzellere dönüştürülür. "Hollywood'da bir makyajcılık hanedanı kuran Westemore'lar adına Venüsvari denen oval yüzü (Brigitte Bardot), etli dudakları (Marilyn Manroe) ve bakışlara daha gizemli bir hava katan kalkık kaşları (Sophia Loren) moda haline getiren yeni bir yüz yaratmaya çalışmıştır" (Paquet, 2015: 85-87).

1960'lardaki resim bolluğu ve yaygınlaşan dergi kültürü bireylere manken kültürünü benimseterek, günün moda anlayışını ve uygulamalarını bu mankenler üzerinden somutlaştırır. (Vigarello, 2013a: 250). Kadınlar bu dönemde bedenlerine oranla daha büyük göğüs isterler. Ancak hemen arkasından 1966 yılında 17 yaşında model olan Twiggy'nin akımı başlar. Twiggy'nin düz göğsünün, uykusuz, anoreksik görüntüsünün popülaritesi 1976'da tamamıyla kaybolur ve kadınlar küçük kalça üstüne tekrar büyük göğüslere ilgi gösterir (Calogero vd., 2007: 265).

1980'lerden itibaren ise; güzellik toplumsal, siyasi ve ekonomik bir olguya dönüşür. Kadın, artık evinde yemek yapan, bulaşık yıkayan bir kadından daha fazlasıdır, toplumsal arenada erkeklerle rekabet halinde olmaktadır. Bu durum da kadını savaşı ve çekici bir kadınsılığa sürüklemiştir. (Paquet, 2015: 88-89). Bu dönemde kadın güzelliğinde daha kaslı bir görünüm oluşmaya başlar. İnce bir beden hala önemli olmakla beraber, omuzlar geniş olmalıdır. Bu sebeple kilo vermeye yönelik dergi makalelerinde bir artış görülür ve popüler kadın dergilerinin söylemleri egzersize ve diyete yönelir (Calogero vd., 2007: 266).

1990'lı yıllarda ise; kadın doğal güzelliğın ve sağlıklı bir bedenın peşine düşer ve makyaja yönelik kozmetik ürünlere, cilt bakımına yönelik ürünlere yönelir. Dolayısıyla güçlendirici güzellik yerine, tedavi edici güzellik derindedir. Bireyler var olan bedenlerini korumaya, toparlamaya yönelir ve güzellik tüketilecek bir şey haline dönüşür (Paquet, 2015: 90-91).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜKETİM TOPLUMUNDA BEDENİN DENETİMİ VE GÜZELLİK

3.1. Tüketim Toplumunda Biyoiktidar, Güzellik ve Bedenin Denetimi

Biyopolitika nüfusa ve nüfusun üretim ve tüketim sürecine yaptığı vurgu sebebiyle kapitalizmin gelişmesinin vazgeçilmez bir ögesi ve liberalizmin bir sonucudur (Uluğ, 2014: 51). Bu sebeple Foucault'ya göre, biyopolitikanın ne olduğunu anlamak aynı zamanda liberalizm denilen yönetsel rejimin esaslarının ne olduğunun anlaşılmasından geçmektedir (2015a: 22-23). Foucault, 1978-79 yılları arasında verdiği *Biyopolitikanın Doğuşu* başlıklı derslerinde yönetimin liberal ve neoliberal biçimlerinin ortaya çıkmasıyla ilgilenir. Foucault, burada liberalizmi ekonomik bir teori, siyasi bir ideoloji ya da toplumun kendini temsil etme şekli olarak değil, insanların yönetilmesine yönelik özel bir temsil ve eylem biçimi olarak değerlendirir (Lemke, 2014: 67; Foucault, 2015a: 263).

Foucault'ya göre, liberalizm ile birlikte devletlerin veya ekonomilerin nasıl yönetileceği sorunu kadar bireylerin nasıl yönetileceği sorunu ortaya çıkmıştır (Lemke, 2014: 71; Read, 2014: 83-84). Egemen iktidar modelinde iktidarın özneyi her yönden bastırmak, sınırlandırmak, kuşatmak, çevrelemek adına nasıl yönetmeliyiz? sorusu, liberal düşüncede “özneyi doğrudan değil ama dolaylı olarak her yönden kuşatmak için nasıl daha az yönetmeliyiz?” sorusuna evrilir (Özmağas, 2018: 171). Çünkü liberal yönetim sanatının olmazsa olmaz koşulu bireylerin etkinliği ve özgürlüğüdür. Bu sebeple de bireylere özgürlüğü vadederek faaliyet göstermekte ve onları egemen iktidar modelinde olduğu gibi doğrudan hükmetmeyi, bastırmayı, zorlamayı, itaat ettirmeyi amaçlamamaktadır (Lemke, 2016: 262-263). Ancak liberalizmin bireylere sunduğu bu özgürlük her zaman hesaplı ve kontrollü bir özgürlüktür, yani özgürlüğün genel olarak ima ettikleriyle çelişmektedir (Oranlı, 2014: 47). Çünkü bireylere bir taraftan sahte bir özgürlük söylemi oluşturulup sunulurken, diğer taraftan bu özgürlüğü kontrol eden bir politika oluşturulmaktadır. Bu bağlamda bakıldığında bu yeni yönetsel aklın, özgürlüğü insanların davranışlarını, tutumlarını kontrol etmek, yönlendirmek ve dönüştürmek amacıyla kullandığı görülmektedir.

Liberalizmin özgürlükle olan ilişkisi aslında “hem üretken hem de yok edici” bir ilişkidir. Çünkü liberalizm bir taraftan emek gücüne erişmek için serbest piyasayı üretmek zorundayken, diğer taraftan da bu emek gücünü kontrol etmek adına emek gücü olarak görülen bireyleri sınırlandıran mekanizmaları devreye sokması gerekmektedir. Dolayısıyla nüfusun kontrol edilmesi gerekmektedir. Liberalizmin biyopolitika ile olan ilişkisi bu noktada

bireylerin yani nüfusun denetlenmesi esnasında ortaya çıkan yaptırım ve sorunlar ile alakalıdır (Oranlı, 2014: 46-47).

Kısaca liberalizm, bireylerin davranışlarını ve eylemlerini kendi çıkarları ve amaçları doğrultusunda kullanmak adına özgürlüğü üretmeye, özgürlüğün koşullarını düzenlemeye ve idare etmeye mecburdur, çünkü bu özgürlükler olmadan işlerlik gösterebilmesi mümkün değildir. Bu sebeple de bireyleri denetim altına alırken ve onlara müdahalelerde bulunurken, görünür bir biçimde bir kısıtlama, zorlama ve baskı uygulamamaktadır (Foucault, 2015a: 54-55). Yani iktidar, artık şunu veya bunu yapamazsın şeklindeki bir söylemle bireylerin davranış ve hareketlerine bir kısıtlama, sınırlandırma getirmemekte, bireyleri bir durum içerisine yerleştirerek, bireylerde bu durum karşısında içsel bir zorlama yaratarak onlardan istenilen seçimi yapmasını beklemektedir. Ancak bireyler bu durum karşısında birçok seçime gerçekten sahip olsa da dayatılan durumun kendisini seçmemektedir (Darot ve Laval, 2018: 451).

Tüketim toplumu içerisinde ise özgürlük, bireylere tüketim nesnelere seçme özgürlüğü olarak sunulmaktadır. Bireyler tüketim seçimleri esnasındaki seçenekleri ne kadar fazla ise özgürlüklerinin de o kadar fazla olduğunu düşünmektedir. Ancak Bauman'a göre, bireylerin seçim olanakları çok fazla ve çeşitli görünse de, aslında tüm bireylerin kapitalist sistem tarafından önceden belirlenmiş ve kataloglanmış olarak sunulan bir düzeye uygun davranması ve sözde kendilerine özel tasarlanmış kitlesel ürünlerden birisini seçmesi istenmektedir (2014b: 84-85). Bu bağlamda bu özgürlük, tamamen bir aldatmacadan ibarettir. Bireyin seçim yapmayı özgürlük olarak algılamasındaki sebep, toplumun kendisini bu süreç yoluyla dayatmasıdır. Aynı özelliklere sahip iki nesne arasından birini seçen birey, bu duruma bir kişisellik katarak kendisini özgür hissetse de aslında sistemin kendisine sunduğu nesnelere birini seçmekte ve böylelikle kişisel talebi, zevki etkisiz hale gelmektedir. Dolayısıyla birey, seçme eylemini gerçekleştirerek kapitalist sistemin tüketim teşvikine boyun eğmekte ve kendini diğerlerinden farklı hissetmek adına yaptığı seçimle toplumsal hizmetini gerçekleştirmektedir (Baudrillard, 2014: 173-174).

Bauman, bireylerin nesnelere arasında seçim yapmasını haz ölçüsüne dayalı bir seçim olarak değerlendirmekte ve bireylerin bu seçimler aracılığı ile toplumsal hayattaki başarılarını, statülerini ve kimliklerini inşa ettiklerini iddia etmektedir (akt. Tunçel, 2017: 36). Dolayısıyla bireylere sunulan ürün ve hizmetler birey için bir ihtiyacı karşılamasa bile, yani bir kullanım değeri olmasa bile sembolik bir anlamı mutlaka olacaktır. Örneğin bireyin herhangi bir makyaj malzemesine gerçek anlamda ihtiyacı yoktur. Ancak kirpiklerini daha

uzun, dudaklarını daha dolgun, cildini daha genç göstererek bireyi diğerlerinden farklı kılacak ve ona bir kimlik inşa edecek olan sembolik bir anlamı bulunmaktadır.

May'ın ifade ettiği biçimiyle 20. yüzyılın ortalarına kadar sanayi ekonomisinde bireylerin kim olduğunu belirleyen şey ne ürettikleri ve yarattıkları ile alakalı iken bugün artık bireyler yalnızca üretici değillerdir. Bireyler artık ne ürettikleri ve nasıl ürettiklerinden çok tüketici kimlikleri ile tanımlanmaktadır (2014: 97). Yani artık bireyin kimliğini, kim olmak istediğini belirleyen şey hangi spor merkezine gittiği, hangi marka kozmetik ürünü, ayakkabı, saat, gözlük gibi nesnelere kullandığı ile alakalıdır. Çünkü tüketim toplumu içerisinde bu nesnelere ve onların markalarına yüklenen değerlerle birlikte bireyler kendilerini hem diğerlerinden ayırmakta hem de kendisi için önemli olan bir sosyal statü grubuna dahil olmaya çalışmaktadırlar. Bireylerin kimliğini, kim olduğunu inşa ettiği yer tükettikleri ürün ve o ürünlere sahip olmanın diğerlerine yansıttığı sembolik anlamdır ve bu sembolik anlam bedene yazılmaktadır. Dolayısıyla bireyler bir ürün ve hizmeti bir ihtiyacı karşılamak amacı ile değil, diğerlerine kim olduklarını gösteren bir iletişim aracı olarak satın almaktadırlar. Bu bağlamda kimlik artık bir ekonomik sınıf, bir sosyal statü grubu, bir etnik köken veya cinsiyet yoluyla kazanılan bir şey değil, insanların tüketim yoluyla kazandıkları inşa ettikleri bir süreçtir.

Bocock'un ifade ettiği üzere, Baudrillard'a göre, tüketiciler kim olduklarını, kimliklerini dışa vurmak, göstermek adına tüketim nesnelere veya bir eğlence tarzına yönelmemekte, aksine kimliklerini satın aldıkları nesnelere aracılığıyla oluşturmaktadır. Örneğin kapitalist sistem içerisinde birey kendiliğinden güzel bir kadın yahut yakışıklı bir erkek olmamakta, bireyler kendi kimliklerini yaratacaklarını düşündükleri ürün ve hizmetlere yönelerek arzu ettikleri imajlara ve kimliklere bürünmeye çabalamaktadırlar (Bocock, 2014: 74).

Foucault ise, bireylerin kim olduğu sorusunun cevabını üretici veya tüketici bir şemadan ziyade girişimci bir model üzerinden açıklamaktadır. Ona göre, önemli olan tüketim olgusu değildir, çünkü zaten tüketim birey tarafından eskiden beri girişimci bir çerçevede gerçekleştirilmektedir. Bu noktada önemli olan bireylerin bu tüketimi niçin yaptıklarıdır (May, 2014: 98,102). Bu bağlamda Foucault, ekonomik bir özne olan homo economicusdan söz eder.

Homo economicus, iktidar tarafından söylemler aracılığıyla sunulan hakikatleri kabul ederek, yönetilebilir olandır. Homo economicus, kendi çıkarlarını takip eden, kendisi için çalışan, kaynakları ve çevresini en iyi şekilde kullanarak refah düzeyini en yükseğe çıkarmayı amaçlayan bir kapitalisttir (Foucault, 2015: 222; May, 2014: 99). Bu ekonomik öznesinin en

belirgin özelliği ise tüketici değil, kendine yatırım yapan bir girişimci ve üretici olmasıdır. Ancak bu bilinen anlamda bir üretimi çağrıştırmamalıdır (Read, 2014: 85; Özmakas, 2014: 73). “Tüketici insan tükettiği kadar üreticidir. Ne üretir? Doğrusu, basit bir biçimde kendi tatminini” üretmektedir (Illioz akt. Özmakas, 2014: 73). Dolayısıyla homo economicus, yalnızca tüketmek için tüketmemekte bir girişimci olarak bedenine, toplumsal prestijine yatırım yapmak, çevresine uyum sağlamak dolayısıyla var oluşunu gerçekleştirmek amacıyla tüketmektedir. Bu durum Milles’in işaret ettiği tüketicilik kavramı ile benzerlik göstermektedir. Milles’e göre, tüketici olma durumu yalnızca bir ürün veya hizmetin satın alınması veya tüketilmesi şeklindeki doğrudan bir görünümünden ziyade daha kapsamlı ve düşünsel bir girişimdir ve bu anlamıyla da “tüketim, bir eylemin ifadesi iken; tüketicilik ise bir yaşam biçiminin ifadesidir” (akt. Özcan, 2007: 231-232).

Modern kapitalizm için gerekli olan şey sermayedir (Bocock, 2014: 44). Sermaye, zaman ve paradır (May, 2014: 97). Sermaye, yani zaman ve para bireye kar getirecek olan şeye yatırılır. Bu noktada homo economicus ideal beden ve güzellik söylemleri bağlamında değerlendirdiğimiz zaman homo economicus, sermayesini yani zamanını ve parasını ideal beden ve güzele ulaşmak, ilerleyen zamanlarda da genç, güzel ve formda kalmak adına spor salonlarına, estetik merkezlerine, kliniklere, kozmetik reyonlarına kendisine kar getirecek olan şeye yani yaratmak istediği bedensel kimliğe ve toplumsal prestije harcamaktadır. Çünkü gençlik ve güzellik bireye diğerlerinden daha önemli olmayı, fark edilir olmayı getirecektir. Dolayısıyla Kalan’ın da işaret ettiği biçimiyle homo economicus için, bedensel görünüm bireye bir kimlik ve prestij sağladığından dolayı büyük önem taşımakta, bu sebeple de homo economicus sürekli olarak bedenine yatırım yapmaktadır (2014: 160).

Baudrillard ise, bu düşünce ile benzer bir şekilde bireyin kapitalist amaçlar doğrultusunda bedenine bakmasının bir yatırım olduğunu ve bireyin bunu bedenini karlı kılmak için yaptığını söylemektedir (2015: 166). Baudrillard’a göre beden, özellikle de kadın bedeni, tüketim toplumu içinde tüketilen diğer nesnelere kıyasla en güzel, en eşsiz ve en değerli olanıdır. Ona göre; kadın bedenin etrafını saran sağlıklı ve formda kalmaya yönelik tedaviler, bakımlar, uygulamalar, gençlik, güzellik ve kadınlığa yönelik saplantılar bireye bedeninin varlığını, bir bedene sahip olduğunu durmaksızın hatırlatmakta ve bedeni bir tüketim nesnesi haline getirerek ekonomik anlamda kuşatmaktadır (2015: 163-164).

Shiling, günümüz tüketim toplumunda bedene yönelik büyük bir ilginin mevcut olduğunu ileri sürer. Gazeteler, dergiler, televizyonlar bedenin nasıl genç, güzel ve seksi olabileceğini, nasıl formda ve sağlıklı kalabileceğini içeren konularla doludur (1993: 1). Dolayısıyla bireylere kitle iletişim araçları vasıtasıyla ideal beden ve güzele yönelik

söylemler yoğun olarak sunulmakta ve bireylerin bedenleri, bu söylemlerle belirlenen normlar çerçevesinde şekillendirilerek tektipleştirilmektedir. Ancak bu ideal beden ve güzelliğe yönelik normlar güzellik endüstrisini ayakta tutmak adına durmaksızın değişmekte ve yeniden üretilmektedir.

Güzellik endüstrisi çeşitli ürünler ve hizmetlerden meydana gelmektedir ve birçok birey farklı düzey ve biçimlerde de olsa bir şekilde bu sektörden istifade etmektedir. En büyük karını kadınlardan elde eden ve ürünleriyle, klişeleriyle, vaatleriyle onların etrafını saran bu sektör bireylere ideal beden ve güzelliğe yönelik vaatlerini sunarken kimi zamanda bunu sağlık söylemi çerçevesinde yapmakta ve tıbbi kendine araç olarak kullanmaktadır (Düzkan, 2010: 99-104). Bu noktada gündelik hayatın tıbbileşirmesi olarak tanımlanabilecek bir durum ortaya çıkmaktadır.

Tıbbileştirme, sağlık konusuyla birlikte sağlığın alanına giren yahut girmeyen her konun sağlıklı bir şekilde ilişkisinin kurulması yoluyla tıbbi bir anlam kazanmasıdır. Çünkü sağlığa yönelik her konu bireylerin ilgisini çekmekte ve bireyler bu konuyu ciddiye alıp sağlığın söz konusu olduğu durumlarda harcamalarına herhangi bir kısıtlama getirmemektedir (Sezgin, 2011: 58). Bu bağlamda güzelliğe yönelik birçok söylemde tıbbileştirilerek, sağlıklı ilişkilendirilmekte ve bedenlerin denetimi bu yolla sağlanmaktadır.

Tüketim toplumunda beden, bulaşıcı hastalıklardan korunmak adına değil, kar odaklı bir meta olarak denetlenmekte ve düzenlenmektedir. Foucault'nun biyoiktidarda ifade ettiği biçimiyle bedenler artık düzenli olarak kontrol edilmesi, bakılması, korunması, denetlenmesi gereken bir iktidar odağıdır ve sağlıklı, bakımlı, güzel bir bedene sahip olmak herkesin kendi sorumluluğunda olan bir görevdir (Sezgin, 2011: 49; Illich, 2017: 198). Bu noktada birey bedenini tanımalı, bedensel ibadetlerini yani bakımlarını yerine getirmelidir. Kısaca bedensel yatırımını yapmalıdır. Şayet birey bu kontrol, denetleme ve bakımı yerine getirmiyorsa, bedene yönelik bir yatırımda bulunmuyorsa bedeni ondan intikam alarak, onu cezalandırmaktadır ve bu cezalandırma bireyin kendi sorumsuzluğundan kaynaklanmaktadır (Baudrillard, 2015: 165). Dolayısıyla Bauman'nın da belirttiği üzere beden, bugün bireye ait bir özel mülktür ve bu beden sahibi olan bireyin bozulan bedeni için suçlayabileceği herhangi bir kimse yoktur. Bu sebeple birey, bedeninin görünümünü düzenlemek ve kalitesini arttırmak adına bedenini sürekli olarak gözetlemeli, kontrol etmeli, değerlendirmeli ve ona iyi bakmalıdır (2014a: 165). Bu bağlamda sağlıklı yaşam söylemleri aracılığıyla bedenlerin denetimi sağlanırken, bireylere “bedenin senin kontrolünde”, “sen istersen yenersin”, “sen istersen başarırısın” tarzında bireyselleştirici mesajlar verilerek, bedenlerinin denetiminin ve düzenlemesinin dolayısıyla bedenleri üzerindeki iktidarın kendi ellerinde olduğu

düşündürülmektedir. Her gün nasıl beslenmesi, davranması, düşünmesi ve görünmesi dolayısıyla nasıl yaşaması ve var olması gerektiği söylenen birey, sağlıklı olmak adına bedenine yönelik farkındalığını kazanmaktadır (Sezgin, 2011: 25). Aynı şekilde, güzelliğe yönelik söylemlerde de bireylere bedenlerine nasıl bakması, genç, güzel ve formda kalmak adına hangi kozmetik ürünlere, uygulamalara yönelmeleri gerektiği söylenmekte ve ideal beden ve güzelliğe yönelik farkındalıkları arttırılarak, görünümünün kontrolü ve düzenlenmesine dair bir sorumluluk yüklenmektedir. Dolayısıyla bireylerden istenen bedenlerinin hizmetine girerek, kendi bedenlerinin efendisi olmaları ve bedenlerini genç, güzel, sağlıklı, formda ve rekabet edebilecek bir biçimde tutmalarıdır (Baudrillard, 2015: 180). Bireyin bedenini bu şekilde disipline edici bir kısıpça hiçbir baskıya maruz kalmadan yalnızca bir söylem ve sorumluluğu kendi rızasıyla içselleştirmesi ve bedenini gözetlemesi durumu bireyi bir kontrol nesnesine dönüştürmekte ve bu durum da Foucault'nun biyoiktidar mantığıyla örtüşmektedir (Bozok; 2011: 42). Çünkü biyoiktidar birlikte iktidar artık kendinden önceki iktidarlar gibi bireyi baskı uygulayarak değil, bireye sözde bir özgürlük sunarak, bireylerde ideal beden ve güzelliğe yönelik sunduğu normları uygulamak için söylem yoluyla arzu ve istek yaratarak, dolayısıyla bireylerin bu normları içselleştirmesini sağlayarak bireyleri kontrol etmekte, denetlemekte ve düzenlemektedir.

Baudrillard'a göre, içinde bulunduğumuz tüketim toplumunda sağlığın anlamı değişmiştir. Ona göre, sağlık artık hayatta kalmak ve hastalanmamak adına verilen biyolojik bir buyruk değil, statü ve prestij odaklı güzelliğe eklenen bir form olarak toplumsal bir buyruktur (Baudrillard, 2015: 178). Bu noktada bireyin sağlıklı olmak adına yaptığı birçok çaba, bir anlamda aslında bedensel görünümünü güzel kılmak adınadır. Giet'in ifadesine göre ise, "formda olmak, sağlıklı bedeni güzel, güzel bedeni sağlıklı yapan sihirli bir birleşen yeri olmaktadır" bu bağlamda ona göre, kadın dergilerinde kilo konusunu ele alınırken zayıflığın hem sağlık hem de estetik açısından önemli olduğu vurgusu yapılmaktadır (2006: 94).

Coward ise, bireyin bedeni ile ilgili kendini iyi hissetmesinin sağlık ve güzellikle eşleştirildiğini ve bireylere sürekli bir biçimde sağlıklı yaşam çağrısı yapıldığını ileri sürmektedir. Ona göre, sağlıklı olmaya yönelik her türlü çağrı bireylerin yaşamlarını kontrol altına almak ve bedenlerini denetlemek adına görünüş problemlerini kullanmaktadır (1989: 20-21). Sezgin'e göre de, sağlıklı olmaya yönelik bilgiler ve öneriler ile beden denetim altına alınırken, özellikle de kadın bedeni bu denetimin önemli bir nesnesi durumuna indirgenmekte ve kadın bedenine ait görüntüler sağlıklı ilişkili bilgilerle sunulduğu kadar güzellik temelli kozmetik ve estetik girişimlerle ilişkili olarak da sunulmaktadır (2011: 53). Sağlık ve

güzelliğin günümüzde bu kadar iç içe geçmiş olması durumuyla birlikte iç beden ve dış beden ayrımı da önem kazanmaktadır.

İç beden ve dış beden ayrımını ilk kez ortaya atan kişi Turner'dır. Turner, iç beden ve dış beden ayrımıyla, beden çözümlenmeleri esnasında farklı uçlardaki disiplinlerin ilgi alanlarına odaklanmış ve bu farklı disiplinleri bir araya getirerek bedene yönelik bir açıklık getirmeye çabalamıştır (Canatan, 2015b: 346, Işık, 1998: 145). "Beden-içi ya da iç beden sorunu sosyoloji ve fizyolojinin ilişkiye gireceği alandır. Beden- dışı ya da dış beden sorunu duyguların ve hislerin vasıtasıyla algılanır ve kamusal alandır" (Işık, 1998:142).

İç beden analizi çoğunlukla bedenin kontrolü ve düzenlenmesi, arzu ve tutkunun denetimi çerçevesinde eğitim, cezalandırma, disiplin, sağlık, tıp, biyoloji, psikoloji ve anatomi gibi disiplinlerin konusudur. Örneğin hastalıkların tedavi edilmesine, yaşlılık ile birlikte gelen sorunların çözümlenmesine yöneliktir. Dış beden ise, sanat, moda, tüketim, medya gibi pek çok alanın konusu olmakla birlikte bedenin sosyal çevre içerisindeki dış görünümünün temsiliyeti ve kontrolü ile ilişkilidir. (Timurturkan, 2013: 239; 2015: 67; Himam Er, 2009: 22).

Turner'ın işaret ettiği bu iç ve dış beden ayrımı, biyolojik olan ile temsiliyet arasındaki ayrıma işaret ediyormuş gibi görünmesine rağmen aslında yalnızca çözümlenme alanının sınırlandırılarak bedene yönelik analizi kolaylaştırma amacı taşımaktadır. Çünkü iç beden ve dış beden olarak anılan beden özünde aynı bedendir ve bu her iki bedende hem sosyal hem de bireysel alışkanlıkların etkisi altında bulunmaktadır (Işık, 1998: 155).

Tüketim kültürünü eleştirel bir şekilde analiz eden Featherstone da, iç beden ve dış beden ayrımını değerlendirirken, bu iki bedenin birbirlerinden ayrılmaz özelliğine vurgu yapmaktadır. Ona göre, tüketim toplumunda iç ve dış beden bir noktada bir araya gelerek birleşmekte ve iç beden bakımına ve korunmasına yönelik olan amaç dış beden görünümünü güzelleştirilmeye çalışmaktadır. Bu noktada "İyi görünmek ve bedeni korumak tüketici yaşam tarzının kaçınılmaz parçasıdır" (Işık, 1998: 161). Örneğin, bireylere kalbin, midenin, damarların, böbreklerin sağlığından söz edilirken aynı anda ideal kilo, kırışıklıklar, parlak saçlar ve nemli bir cilt için de tavsiyeler sunulmaktadır (Bozok, 2011: 50). Featherstone'a göre; bunun arkasında yatan sebep, "bedenin metalaşması"dır. Bu kavram bedenin biçim ve görünümünü değiştirmeye ve dönüştürmeye yönelik dövme, diyet, spor gibi her türlü pratiğe gönderme yapmaktadır (Canatan, 2015b: 349).

Lipovetsky'ye göre, yüz bakımına ve genç görünmeye yönelik ilgi eskiden beri var olsa da bedene ve onun bakımına yönelik ilgi bu yüzyılın modasıdır. Günümüz güzellik anlayışı bedenin gençliği ve inceliğine yöneliktir. Bu sebeple de güzellik zayıflıkla ayrılmaz

bir bütün oluşturmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönem içerisinde artık kilosunu dert etmeyen, zayıf olmayı hayal etmeyen kadın neredeyse yok gibidir. Kilo fazlalığı olmayan bireyler bile bu zayıflama hevesinin içerisinde. Hatta bugün kadınlar için zayıf olmak bile yeterli değildir, çünkü artık zayıflığın yanında sıkı, kaslı ve canlı bir bedene sahip olma zorunluluğu hakimdir. Kısaca Lipovetsky, güzelliğin bu yeni evrenine egemen iki norm bulunduğunu ileri sürmektedir: ‘Zayıf olmak ve genç kalmak’ (1999: 100-102).

Güzellik anlayışını tüketim toplumu bağlamında ele alan Baudrillard da tüketim toplumu içerisinde güzelliğin zayıf ve ince bir bedene sahip olmak anlamına geldiğini, bunun adeta bireyler için olmazsa olmaz zorunlu bir şart, bir görev olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, kilolu, yağlı bir bedene sahip olmak başka zamanlarda ve toplumlarda bir güzellik belirleyeni olarak kabul görmüş olsa da günümüz tüketim toplumunda zayıflık bir güzellik belirleyendir (Baudrillard, 2015: 180). Bireylere zayıflığın güzel olmakla eş değer olduğu vurgusu yapılırken de, normal kilolara sahip bir bireyin bile obez olduğu algısı yaratılmaktadır. Toplum içindeki bu yeni bilgi ve algı ile birlikte bireylerde özellikle de genç kızlarda bulimia ve anoreksia gibi hastalıklar yaygınlaşmaktadır (Sezgin, 2011: 23-24).

Giddens göre, günümüzde bireyler bedenleri hakkında daha önce sahip olmadıkları kadar büyük bir özgürlük ve bağımsızlığa sahiptirler, ancak bu durum bireylere yalnızca olumlu fırsatlar sunmamakta bunun yanı sıra bedene yönelik yeni sorunların ve kaygıların oluşmasına da yol açmaktadır (2013: 299). Ona göre, bedenler bireylerin toplumsal deneyimlerinden etkilendiği kadar, içinde bulunduğu grupların norm ve değerlerinden de etkilenmektedir. Kısaca toplumsal etkenler bireyin bedenleri üzerinde bir etki oluşturmaktadır. Bireylerin bedenleri bugün bilimin ve teknolojinin kuşatması altındadır. Giddens, bu noktada teknolojinin yalnızca dar anlamıyla ele alınmaması gerektiğini, Foucault’nun “toplumsal teknolojiler” olarak ifade ettiği bedeni etkisi altına alan teknolojilerin de hesaba katılması gerektiğini ileri sürer. Giddnes’a belirttiğine göre; Foucault, toplumsal teknolojiler deyimiyle, “bedenin git gide olduğu gibi kabul edilen bir şey olmaktan çıkıp ‘yaratılmak’ zorunda olan bir şeye dönüşmesini” anlatmak istemektedir. Bu anlamıyla da Giddnes’a göre toplumsal teknoloji, bireylerin bedenlerini arzu ettikleri biçimde değiştirmek adına yapmış oldukları düzenli bir müdahaledir ve anoreksianın kaynağı olan diyet de bir toplumsal teknoloji örneği oluşturmaktadır (2013: 296-297).

Aşırı kilo kaybı, yorgunluk, solgun bir cilde sahip olma gibi fiziksel belirtilerle kendini gösteren anoreksia, bedensel bir hastalık olmanın yanı sıra toplumsal ve kültürel etkenlerden kaynaklı zayıf, ince bir bedene sahip olma baskısından da ileri gelmektedir. Özellikle kadınlarda, zayıf bir bedene sahip olmanın fiziksel çekiciliği arttırdığı düşüncesi,

yani zayıflığın bir güzellik normu olarak kabul edilmesi, bireylerin bedenlerinin nasıl görüldüğü üzerine kaygılanmalarına, diğerlerinin bedenleri hakkında ne düşündüğünü önemsemeye ve kendilerini yetersiz ve kusurlu bulmalarına sebep olmaktadır. Böylelikle zayıflık birey tarafından bir saplantı haline gelmekte ve birey kilo vererek yaşamındaki her şeyi çözebileceğini düşünmeye başlamaktadır (Giddens, 2013: 295, 298).

Turner, anoreksiyal kişinin zayıf beden normuna uymaya çalışarak, bir anlamda kendi bedeni üzerinde denetim kurmaya çalıştığını ileri sürmektedir. Bunun yanı sıra toplumsal yapı içerisinde de şişman bir kadının, kendi bedeni üzerindeki denetimini kaybetmiş olduğu ve bu bedeninin denetim altına alınması gerektiği anlayışı hakimdir. Çünkü siyasal bir sürecin simgesi olarak kadınların bedenlerini denetim altına almak bir anlamda onların zihinlerini de kontrol altına almak anlamına gelmektedir (Turner, 2017: 129-130).

Biyoktidar kavramı günümüzde yaşlılık ve yaşlanma konusunda da etkilidir. Tüketim kültürünün Batı toplumlarında önem kazanması birlikte yaşlanıyor olmak veya yaşlılık kabul edilememesi gereken, olumsuz bir durum gibi görülmeye başlamıştır (Sezgin, 2011: 53). Dolayısıyla insanların doğaları gereği, doğup, olgunlaşıp, ölmesi durumu günümüz toplumunda birey tarafından kabul edilen bir durum değildir. Bu sebeple bireyler yaşlanma olgusunu mümkün olduğunca ertelemek, yaşlanmanın izlerini yok etmek, yani genç bir bedene sahip olabilmek adına kendilerine sunulan birçok seçenekten faydalanmaya yönelmektedir. Çünkü içinde bulunduğumuz dönem, bireylere genç kalmanın bir değer, yaşlanmanın ise fiziksel ve psikolojik bir çöküş olduğu algısını yaratmaktadır. “Bir anlamda, yaşlanma durumu artık kronolojik olarak yaşlanma olgusundan uzaklaşarak, bireylerin kendilerini algılama ve hissetmeleriyle ilişkilendirilmiştir”. Örneğin yaşlılar artık yaşlarına uygun kıyafetler giymek yerine, genç kültüre ilgi göstererek onlarla benzer biçimde giyinmeye çalışmaktadır (Cihingiroğlu ve Cihingiroğlu, 2015: 399). Bu bağlamda özellikle moda ve güzellik endüstrisi de gençliği ve genç bireyleri ideal olarak yaratma çabasındadır. Genç bireyler artık yalnızca yetişkinler için değil, yaşlılar içinde ideal insan modeli olarak alınmakta ve yaşlı bireyler bu ideal insan bedeni görünümüne ulaşmak adına bedenlerine çeşitli müdahalelerde bulunmaktadır (Canatan, 2015a: 327).

Kısaca tüketim toplumunda yaşlı birey sağlıklı olmayan, gereksiz, işe yaramayan bir birey olarak kabul edilirken, bireyin bulunduğu yaşın doğal bir getirisi olan bedensel görünüme yönelik belirtiler, yani kırışıklık, saçların beyazlaması, solgun cilt, sarkma, leke ve diğer belirtiler beğenilmemesi, dışlanması gereken durumlar olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda da bireyler şayet toplum tarafından dışlanmak istemiyorlarsa güzellik endüstrisinin onlara sunduğu ürün ve hizmetleri kullanarak yaşlarının getirdiği bu belirtileri ortadan

kaldırmaya çalışmalı ve yaşlı bedenlerini biyoiktidarın denetimine bırakarak, yaşama dahil olmalıdır (Sezgin, 2011: 53). Ory'nin de belirttiği üzere, bu yüzyılda yaşlanmaya karşı mücadele önemli olarak görülmekte ve yaşlılığa dair her türlü belirtiyi yok etmek, azaltmak yahut geciktirmek adına yapılan tüm işlemler mubah sayılmaktadır (2013: 107). Çünkü günümüzde bir kadının toplumsal yaşam içerisinde var olabilmesi, ancak fiziksel anlamda çekici ve güzel olmasına dolayısıyla yaşlılık belirtilerinin azaltılarak gençliğin korumasına bağlıdır.

Yaşlılık ve kırışıklık saplantısı kadınların estetik ameliyatlara olan ilgisini de arttırmıştır. Bir zamanların tabu olarak görülen estetik müdahaleleri artık sınır tanımamaktadır. Günümüzde kadınlar kendilerini baştan yaratmak, zamanın izlerini yok etmek ve dış görünüşlerine yeni bir biçim vermek durumunda kalmaktadır (Lipovetsky, 1999: 102). Çünkü kadınların bedeni tüketim kültürü içerisinde çirkin, problemlili ve durmaksızın düzeltilmesi gereken bir beden olarak kurgulanmakta, bu sebeple de kadınlar artık gençlik ve güzellik uğruna hiçbir dönemde olmadığı kadar bedenleriyle uğraşmak zorunda kalmaktadır (Çabuklu, 2007: 140; Kahraman, 2010: 59). Dolayısıyla tüketim kültürü gençlik ve güzellik üzerine kurulu bir denklemde hayat bulmaktadır. Featherstone'a göre, içinde bulunduğumuz tüketim çağının teknolojik gelişmeleri sayesinde tüketiciler orta yaşın getirdiği sendromlarından ve yaşlanmayla birlikte ortaya çıkan problemlerden kurtulabileceklerdir. Böylelikle de kendilerine yeni bir beden ve yaşam biçimi oluşturabileceklerdir (akt. Özcan, 2007: 226). Kitle iletişim araçlarından yayılan güzele yönelik söylemlerde de bu teknolojik gelişmeler ile birlikte yenilenen ürünlerden ve güzele yönelik yöntemlerden sıklıkla bahsedilmekte ve bireylerin artık daha kolay ve hızlı bir şekilde gençliğe ve güzele ulaşabileceği algısı yaratılmaktadır. Örneğin artık ileri yaşlardaki bireylerin yaşlanma belirtisi olan kırışıklıklar ve sarkmalardan tek kurtuluşları iyileşme süresi uzun süren yüz germe ameliyatı değildir. Bireyin bedeni üzerinden kar elde etme isteği içinde bulunan güzellik endüstrisi, gelişen teknoloji ile birlikte bu ameliyatın yerine gün içinde kısa bir zaman aralığında yapılabilen örümcek ağı estetiği ya da fokuslu ultrason gibi medikal uygulama alternatifleri getirmiştir.

Çabuklu'ya göre, günümüzde bedenin birlik ve bütünlüğü bozulmuş, beden bireyin tercihleri doğrultusunda her biri yenilenebilir, değiştirilebilir, dönüştürülebilir bir kolaj haline getirilmiştir. Bireylerin kendilerine rol model olarak aldıkları ünlülerin sık sık estetik uygulamalara ve ameliyatlara başvurması durumu bunlara öykünen bireyleri de benzer yönelimler içine dahil etmiştir. Estetik uygulamalara yönelen bu bireyler bir kez bu dönüşüme kendilerini bırakarak dahil olduklarında, sonu gelmeyen bir süreç boyunca bedenlerini

parçalara indirgeyerek yeniden oluşturmuştur. Çünkü tüketim kapitalizmi kazanç fırsatı sağlamak adına ideal güzel kadının yaratılmasını bir grup kadının bedenlerinin farklı parçalarının bir araya getirmesine indirgemıştır (2007: 138-139). Örneğin günümüzde kadınlar Kim Kardasiyan'ın kalçalarına; Angelina Jolie'nin dudaklarına; Cara Devingne'in kaşlarına; Victoria Beckham'ın göğüslerine; Natalie Portman'ın burnuna sahip olmak istemekte ve bu istek doğrultusunda estetik operasyonlara yönelmektedir. Yine bir başka açıdan son dönemlerde yanaklardaki yağların alınması veya çenedeki kasların botoks yöntemiyle zayıflatılmasıyla elde edilen üçgen yüz, Hollywood'daki birçok ünlü tarafından tercih edildiği için Hollywood yanağı olarak anılmakta ve bir moda haline gelerek bu ünlülere benzemek isteyen birçok kişiyi de cerrahi ve medikal estetik uygulamalara yönlendirmektedir.

Tüketim toplumunun yarattığı bu estetik akımlarla birlikte kozmetik uygulamalar ve estetik yaptırma yaşı giderek düşmekte ve bireyler estetik kaygılarla denetim altına alınmaktadır. Bireyler artık yalnızca kozmetik ürünler kullanmak, diyet yapmak, saçlarını boyatmak veya düzleştirmek gibi sıradan uygulamalarla yetinmemekte; göğüs büyütme, kalça yağları aldırma, burun küçültme, kaş kaldırma, botoks, dolgu, lifting ve benzeri cerrahi ve cerrahi olmayan girişimlere yönelmektedir. Böylelikle de birbirlerine çok benzeyen, tektipleşmiş, altın oranı yakalamış kadın görünüşleri çoğalmakta ve bedenini değiştirip dönüştürerek yeni ve daha güzel olabirsin anlayışı bireyler tarafından giderek kabul görmeye başlayan bir düşünce haline gelmektedir (Sezgin, 2011: 179-180; İnceoğlu ve Kar, 2010: 78; Kesim ve Kar, 2010: 182).

Tseelon'a göre, estetik ameliyat yaptırmak bir nevi Sindrella masalının bir uyarlaması niteliğindedir. Bireyler bu masaldaki perinin, sihirli bir değnekle her şeyi değiştirip, dönüştürerek güzelleştirdiği gibi bedenlerine estetik müdahalelerde bulunarak, kendilerini dönüştürüp değiştirmeyi, böylelikle de güzel ve çekici bir bedensel görünüme, yeni bir kimliğe sahip olarak gizlendikleri yerden çıkabileceklerini düşünmektedirler (2002: 125).

Sezgin'e göre, bireylerin estetik ameliyat yaptırarak günün ideal olarak kabul edilen bedenini yaratma çabalarını bir anlamda normalleştirme olarak da adlandırmak mümkündür. Bu normalleştirme sürecine örnek olarak Sezgin, kadınların göğüs ölçülerini farklı zaman dilimleri içerisinde büyütme yahut küçültme istemelerini vermektedir. Ona göre; 1960'lı yıllarda Twiggy isimli mankenin göğüslerinin küçük olmasından dolayı dönem içerisinde küçük göğüsler bir güzellik normu haline gelmiş ve ideal olarak algılanmıştır. Günümüz de ise, büyük göğüsler ideal olarak nitelendirilmekte ve genellikle kadınlar göğüslerini büyütme amacıyla estetik cerrahiye başvurarak bıçak altına yatmaktadır. (2011: 73-74). Benzer bir şekilde Ortaçağ döneminde zayıf, narin, küçük göğüslü kadın bedeni ideal ve güzel olarak

kabul edilirken, Rönesans dönemi şişman ve büyük göğüslü kadın bedenini normalleştirmiş, bu bedensel formlara sahip kadınları güzel kabul etmiştir. Dolayısıyla bedene yönelik idealin, güzelin, normalin ne olduğu dönemselsel olarak farklılık göstermektedir. Her dönemin kendi yarattığı güzellik hakikatleri ve bu hakikatlerin doğru kabul edilerek toplumsal yapıya yayılmasını sağlayan söylemleri, teknikleri, pratikleri ve Twiggy örneğinde görüldüğü gibi görsel modelleri mevcuttur. Bu hakikatler ise Foucault'nun tabir ettiği şekliyle, siyasi olduğu kadar ekonomik bir teşvikin altındadır (2011: 50). Çünkü ekonomik iktidar, bu hakikatler çerçevesinde yaratılan bedensel söylemler aracılığıyla bireyleri kontrol edebilmekte, düzenlemekte ve tüketim faaliyetini işlerliğe sokabilmektedir. Bu sebeple de bireylere hakikat olarak kabul edilmesi gereken bedensel söylemler sunulurken, bireylerin genetik özelliklerinden kaynaklı bedensel formları göz önünde bulundurulmamakta ve bireyler belirlenmiş, sınırlandırılmış, evrensel bir beden kategorisinin içine yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu noktada ise, bireyler bedenlerinden memnun kalmayarak mutsuzluğa sürüklenmekte ve sonu gelmez bir biçimde kendilerine sunulan normalleştirilmiş, ideal ve güzel olarak kabul edilen normlara ulaşmaya çabalamaktadır. Ancak ekonomik iktidar, kadınların hiçbir koşulda belirlenen ideallere ulaşmamasını ve bu ulaşamama durumundan dolayı da kendilerini mutsuz hissetmesini istemektedir. Çünkü Penny'nin de belirttiği üzere, eğer dünya üstündeki bütün kadınlar bir sabah kendilerini güçlü, mutlu, güzel ve pozitif hissederek uyanırlarsa bu ekonomik iktidarın pek hayrına olmayacaktır (2018: 11).

Kadın dergileri de bireylerin mutsuz olmasında önemli rol oynayan bir araçtır. Bu dergilerde bireylere bedene yönelik idealin, güzelliğin, normalin ne olduğuna dair photoshoplu, kusursuz, dolayısıyla bireylerin ulaşamayacakları ölçülerde bulunan kadın imajları gösterilmekte, yazılı söylemlerle ideal bedene ve güzelliğe yönelik normlar inşa edilmektedir. Bireylere sunulan bu ideal bedenlere ise gerçek hayatta rastlamak zordur. Çünkü buradaki ideal bedenler bireyleri tektipleştirmek, normalleştirmek denetlemek, düzenlemek ve tüketimi arzulatmak adına yapay olarak yaratılmaktadır.

Baudrillard, bu dergilerde gösterilen ideal bedenlerin, bir beden değil, bir biçim, bir nesne, modanın ve güzelliğin birbirine eklemlendiği bir göstergeler formu olup, çirkinliğin dışlandığı, güzelliğin soyut ve eksiksiz olarak sunulduğu bir yer olduğunu ileri sürmektedir. (2015: 169-171). Bu noktada Baudrillard'a göre, kadın dergilerinde güzellik, kadın için mutlak ve dinsel bir buyruğa dönüşmekte, doğal olandan uzaklaşarak, tüketimi körükleyen bir biçim, bir gösterge haline dönüşmektedir (2015: 168-169).

Kısaca tüketim toplumu içerisinde ticari kaygı amacıyla bireylere sunulan ideal beden ve güzelliğe yönelik normlar bireylerin bedenlerinden nefret etmesine ve bireylerin mutsuz

olmasına yol açmaktadır. Kadın ancak bedenini yüceltilmiş ideal beden ve güzelliğe yönelik normlar doğrultusunda şekillendirdiği sürece mutlu olmaktadır. Bu normlardan ne kadar uzaksa mutsuzluğu da o oranda artmakta ve kendine sunulan bu ideal beden ve güzellik normlarını yakalamak adına diyet, egzersiz, cerrahi ve medikal estetiğe, kozmetiğe ve güzelleşmek uğruna daha başka pek çok çabaya dolayısıyla da tüketime yönelmektedir. Bu bağlamda kadına, bedeniyle ilgili sürekli bir çaba içerisinde olması ve bedenini bir proje gibi ele alarak onun her parçasıyla ilgilenmesi, bu uğurda zaman, para ve enerji harcamaktan, vücuduna müdahaleler yaptırıp acı çekmekten sakınmaması gerekliliği durmaksızın hatırlatılmaktadır (İnceoğlu ve Kar, 2010: 69-70; Esgin, 2011: 6). Çünkü artık içinde yaşadığımız tüketim toplumu içerisinde beden, ruhumuzdan, hayatımızdan daha önemli bir yerdedir ve güzel olmak için acı çekmek ne anlamsız ve beyhude bir uğraş ne de kınanacak bir şeydir (Michaud, 2013: 357; Lipovetsky, 1999: 122-123).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

COSMOPOLİTAN DERGİSİNDE BEDENİN DENETİMİ VE GÜZELLİK

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Kadın dergileri bireylerin güzelliğe ilişkin algılarını yazılı ve görsel söylemlerle etkilemekte, bu söylemler aracılığıyla ideal beden ve güzelliğe yönelik normlar üreterek, herhangi bir baskı uygulamadan arzu ve istek uyandırarak, bu normları kabullendirmektedir, yani tam da Foucault'nun deyişiyle bireyleri biyoiktidarın belirlediği biçimde normalleştirmekte ve tüketime yönlendirmektedir. Bu çalışmada Cosmopolitan dergisindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik yazılı ve görsel söylemlerle bireylerin bedenlerinin nasıl ve hangi normlarla denetlendiğinin yanı sıra tüketime nasıl teşvik edildiği araştırılmış ve bu bağlamda Ocak 2017- Aralık 2017 aralığındaki Cosmopolitan dergisinin toplamda 12 sayısındaki güzellik temalı yazılar ve reklamlardaki yazılı söylemler ile bu yazıların ve reklamların yanında yer alan görsel söylemler araştırma nesnesi olarak belirlenerek nitel ve nicel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

İçerik analizi bir söylemi anlamada ve yorumlamada öznel etkenlerden kurtulmayı sağlayan bir araştırma tekniğidir. Bu teknik söylemin ilk bakışta görülen ve algılanan içeriğini değil, üstü örtülü, kolay yoldan yakalanamayan, belirli olmayan içeriğinin belirlenmesini ve görünür olmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda içerik analizi, “bir tür iletişim psikanalizi ve iletileni algılama sanatı”dır (Bilgin, 2006: 1). İçerik analizinde araştırmacı birbirine benzeyen verilerdeki kavramları kodlayarak ve belirli bir kategori altında sınıflandırarak okuyucunun anlayabileceği biçimde düzenlemeli ve yorumlarda bulunmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). İçerik analizinde araştırmacının incelenen konuya yönelik yaptığı yorumlar büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla araştırmacı incelediği konu üzerinden elde ettiği bulguları son aşamada değerlendirerek yorumlarda bulunmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 251-252). Bu sebeple araştırma içerisinde güzellik temalı yazılar, reklamlar ve görsellerden elde edilen nicel bulguların ışığında eleştirel bir bakışla niteliksel yorumlarda bulunulmuştur.

Araştırmada öncelikle Cosmopolitan dergisinin başlıklarına ve içeriklerine göre konu dağılımına bakılarak, derginin içeriğindeki konular kategorilere ayrılmış ve böylelikle dergi içindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik yazıların ve reklamların yeri belirlenmiştir. İdeal beden ve güzelliğe yönelik yazıların ve reklamların yerinin belirlenmesinin akabinde, beden denetiminin, düzenlenmesinin ve bireylerin tüketim teşvikinin nasıl ve hangi güzellik konuları çerçevesinde yapıldığı sorgulanarak, güzellik temalı yazıların ve reklamların konuları belirlenmiştir. Son olarak dergi içindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik yazılı ve görsel

söylemlerde bireyleri belirlenmiş, sınırları çizilmiş bedensel bir kategorinin içine yerleştiren ve bu yerleştirme ile birlikte bireylerin normalleşmesinde, denetlenip düzenlenmesinde ve tüketime yönelmesinde etki eden yazılı ve görsel normların neler olduğu araştırılarak belirlenmiştir.

4.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bedeni denetim altına alarak bireylere belirli güzellik normları sunan Cosmopolitan dergisi haricinde de Türkiye’de yayın yapan Vouge, Elle, gibi kadın dergileri bulunmaktadır. Ancak hem bu dergilerin yüksek meblağlarda satılması hem de zaman yetersizliğinden dolayı araştırmada örneklem olarak Türkiye’nin en çok satan kadın dergilerinden biri olan Cosmopolitan dergisi seçilmiştir. Ayrıca diğer dergilerdeki güzellik söylemleri de Cosmopolitan dergisiyle benzerlik gösterdiği için bir noktada tekrara kaçmanın önüne geçilmiştir.

Kadın bedenine yönelik denetim ve düzenleme yalnızca güzellik söylemleri ile olmamaktadır. Bunun yanı sıra kadın bedeni cinsellik, toplumsal cinsiyet, sağlık, moda vb. söylemlerle de denetlenip, düzenlenmekte ve normlara uygun hale getirilmektedir. Ancak yine hem zaman yetersizliğinden hem de araştırmanın konu bütünlüğünü korumak adına yalnızca kadın bedenine yönelik güzellik söylemleri üzerinde durulmuştur.

4.3. Evren ve Örneklem

Tez kapsamında bedenlerin nasıl denetlenip, şekillendirildiğini, bireylerde ideal beden ve güzelliğe yönelik normların hangi söylemlerle oluşturulduğunu ve bireylerin bu söylemler aracılığıyla tüketime nasıl teşvik edildiğini ortaya koymak adına Türkiye’de Nisan 1992 de yayın hayatına başlayan, dünya çapında 64 ülkede ve 34 dilde yayınlan ve Türkiye’nin en çok okunan kadın dergisi olan Cosmopolitan dergisi seçilmiş ve bu bağlamda Ocak 2017-Aralık 2017 aralığındaki 12 sayının güzellik temalı yazıları, reklamları ve bu reklam ve yazıların yanında yer alan beden görselleri araştırma kapsamında incelenmiştir.

4.4. Cosmopolitan Dergisinin Başlıklarına Göre Konu Dağılımı

Bu konu başlığı altında Cosmopolitan dergisinin Ocak 2017 ve Aralık 2017 aralığındaki 12 sayıdan oluşan, toplamda 3538 sayfalık derginin başlıklarına göre konu dağılımlarının neler olduğuna bakılmış ve 21 kategori belirlenmiştir. Bunlar; reklam, haber, röportaj, stil-tarz-moda, güzellik, sağlık, kapak yıldızı, portre, seks ve ilişkiler, erkek dünyası, kariyer, yaşam, yaşam koçluğu, sanat ve etkinlik, yemek, gezi ve mekan, astroloji, teknoloji, dekorasyon, test ve sıklık bakımından düşük konuların dahil edildiği ‘diğer’dir.

Kapak yıldızı kategorisinde derginin kapağında yer alan modele dair bilgiler ve modelle yapılan röportaja yer verilmektedir. Yaşam koçu kategorisinde, bireylere yaşamlarını düzenlemek, mutlu olmalarını sağlamak, vb. adına bilgiler ve tavsiyeler verilmektedir. Yaşam kategorisi içerisinde, bireylere yönelik gerçek hayat hikayeleri sunulmaktadır. Diğer kategorisi ise bu kategoriler içine dahil edilemeyen editörden, içindekiler, künye, Cosmopolitan Instagram, vb. sayfalardır.

Cosmopolitan dergisinin başlıklarına göre konu dağılımı yapılırken sayfa sayısı esas alınmış ve sayfa sayısı belirlenirken içindekiler kısmında yazan sayfa sayısı yerine tek tek sayma işlemi yapılmıştır. Çünkü her başlığın içinde aynı zamanda reklam ve tanıtım gibi başlıkla özdeşleşmeyen kategorilerde bulunmaktadır. Dolayısıyla daha doğru ve güvenilir bir sonuca ulaşmak adına bu yöntem kullanılmıştır.

Bu sayma işleminin amacı dergi içinde bedeni denetleyen, düzenleyen ve belirli normlara uygun hale getiren ideal beden ve güzelliğe yönelik yazıların ve reklamların hangi başlık altında yer aldığını belirlemektir.

Tablo 4.1 Cosmopolitan Dergisinin Başlıklarına Göre Konu Dağılımı

	N	%
Reklam ve Tanıtım	737	20,8
Haber	155	4,4
Röportaj	137	3,9
Stil, Tarz, Moda	788	22,3
Güzellik	329	9,3
Sağlık	200	5,7
Kapak Yıldızı	100	2,8
Portre	61	1,7
Seks ve İlişkiler	196	5,5
Erkek Dünyası	107	3
Kariyer	119	3,4
Yaşam	47	1,3
Yaşam Koçluğu	121	3,4
Sanat ve Etkinlik	87	2,5
Yemek	27	0,8
Gezi ve Mekan	83	2,3
Astroloji	42	1,2
Teknoloji	12	0,3
Dekorasyon	6	0,2
Test	15	0,4
Diğer	169	4,8
Toplam	3538	100,0

Tablodan çıkan sonuca göre, %22,3 ile en fazla stil, tarz ve moda konusuna sayfa ayrıldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla %20,8 ile reklam, %9,3 ile güzellik ve %5,7 ile sağlık

konuları takip etmektedir. Ancak her ne kadar reklama ayrılan sayfa sayısı stil, tarz ve modaya oranla daha az görülse de sayfaların içeriğine bakıldığı zaman neredeyse her içerik içinde mutlaka bir ürün yahut hizmete yönelik bir tüketim teşvikinin söz konusu olduğu görülmektedir.

Güzellik konusu da tıpkı reklamda olduğu gibi yalnızca derginin güzellik başlıklı yazılarında yer almamakta sağlık başlığı altında da ideal bedene ve güzelliğe yönelik bir vurgu bulunmaktadır. Bu durum literatür bölümünde bahsedilen, sağlığa ilişkin konuların sağlıkla ilişkili yahut ilişkisiz her konuya, yaşamın her alanına sirayet etmesi olan tıbbileştirme kavramıyla açıklanabilmektedir. Burada bireylere bir taraftan sağlığını korumak adı altında birtakım bilgiler, öneriler sunulurken diğer taraftan güzelliğe dair normlar verilmektedir. Dolayısıyla iç bedene yönelik söylemlerle dış beden güzelleştirilmeye ve bireyler belli bir norma uygun hale getirilerek tektipleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple bir sonraki tablolarda güzelliğe yönelik yazılar incelenirken yalnızca güzellik başlığı altındaki yazılara bakılmamış bunun yanı sıra sağlık başlığı altındaki güzellik temalı yazılar da incelenmiştir.

Güzellik temalı tam sayfa reklamlar da yine aynı şekilde dergi geneline yayıldığı için yalnızca güzellik başlığı altındaki reklamlar incelenmemiş, derginin tamamındaki güzellik temalı reklamlar incelenerek hesaplamaya dahil edilmiştir.

4.5. Cosmopolitan Dergisindeki Güzellik Temalı Yazılar ve Reklamların Konuları

Bu başlık altında yer alan Tablo 4.2’de Cosmopolitan dergisinde bireylere ideal beden ve güzelliğe yönelik normlar dayatan ve bedeni denetim altına alarak düzenleme, dönüştürme amacı taşıyan güzellik temalı yazıların hangi konulara değindiğine bakılmış ve toplam 19 kategori belirlenmiştir. Bunlar, cilt bakımı, saç bakım ve tasarımı, vücut bakımı, sıkılaştırıcı, güneş koruma ve bronzluk, makyaj, parfüm, el bakım, tırnak bakımı, ayak bakım, dudak bakım, kaş-kirpik bakım ve tasarım, medikal estetik, cerrahi estetik, diş estetiği ve bakımı, epilasyon, vitamin, beslenme ve egzersizdir.

Yazıların konuları sayılırken sayfa sayısı değil içerik sayısı temel alınmıştır, yani aynı yazı içerisinde bahsedilen farklı konular ayrı ayrı sayma işlemine dahil edilmiştir. Çünkü bazı yazılarda güzelliğe dair birden fazla konuya değinilmiştir. Örneğin bir yazıda hem cilt bakımına yönelik bir konuya değinilirken hem de saç bakımı ve vücut bakımından bahsedilebilmektedir. Güzelliğe dair her konunun öneminin belirlenmesi adına konu bazında tek tek sayım yapılmış ve böylece bireylere güzellik normları sunularak bedenin denetimi ve düzenlenmesi sağlanırken, hem güzelliğe yönelik konuların neler olduğu hem de en fazla önem verilen konuların neler olduğu belirlenmiştir.

Bireylerin güzelliğe yönelik zihinsel inşaları oluşturularak; bireylere bir taraftan bilgi, tavsiye, öneri niteliğinde bedeni denetleyen ve düzenleyen, belli bir norma sokan yazılar sunulurken diğer taraftan da bireyler tüketime teşvik edilmektedir. Örneğin cilt bakımı konulu bir yazıda cilt bakımına yönelik ürün tavsiyeleri yahut botoks, dolgu gibi medikal estetik uygulamalarına yönelik tavsiyeler verilmekte ve bireylere dergide belirlenen güzellik normlarına ancak dergi içerisinde tavsiye edilen ürün veya hizmetleri kullanılmasıyla ulaşabilecekleri algısı yaratılmaktadır. Güzellik temalı yazılarda ve yazıların yanında yer alan ürün ve hizmet reklamlarının haricinde dergi genelinde de güzelliğe yönelik reklamlar mevcuttur. Bu sebeple bu başlık altında yer alan Tablo 4.3’de yazılarda ve yazıların yanında yer alan ürün ve hizmet reklamları ile dergi genelindeki güzellik temalı tam sayfa reklamlar incelenmiş ve böylece bireylerin bedenleri belli bir norma uygun hale getirilirken hangi tüketim ürünü ve hizmetlerine yönlendirildiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda toplam 25 kategori belirlenmiştir. Bunlar; cilt bakım, saç bakım ve tasarım, vücut bakım, sıkılaştırıcı, güneş koruma ve bakım, makyaj, parfüm, el bakım, ayak bakım, tırnak bakım, dudak bakım, kaş-kirpik bakım ve tasarım, medikal estetik, cerrahi estetik, diş bakım ve estetik, epilasyon, vitamin, kuaför, güzellik merkezi ve klinik, kaş artisti, saç artisti, makyaj artisti, spa, hastane ve spor merkezidir.

Tablo 4.2 Güzellik Temalı Yazıların Konuları

	N	%
Cilt Bakımı	196	21,3
Saç Bakım ve Tasarım	152	16,5
Vücut Bakımı	59	6,4
Sıkılaştırıcı	14	1,5
Güneş Koruma ve Bronzluk	18	2
Makyaj	251	27,3
Parfüm	79	8,6
El Bakım	12	1,3
Tırnak Bakım	22	2,4
Ayak bakım	1	0,1
Dudak Bakım	15	1,6
Kaş-Kirpik Bakım ve Tasarım	12	1,3
Medikal Estetik	1	0,1
Cerrahi Estetik	6	0,7
Diş Estetiği ve Bakımı	1	0,1
Epilasyon	7	0,8
Vitamin	3	0,3
Beslenme	37	4
Egzersiz	34	3,7
Toplam	920	100,0

Tablo 4.3 Güzellik Temalı Reklamların Konuları

	Yazıların İçinde ve Yazıların Yanında Yer Alan Reklamlar		Dergi Genelindeki Tam Sayfa Reklam ve Tanıtımlar		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Cilt Bakım	202	15,4	41	21,8	243	16,2
Saç Bakım ve Tasarım	170	13	28	14,9	198	13,2
Vücut Bakım	50	3,8	14	7,5	64	4,3
Sıkılaştırıcı	24	1,8	2	1,1	26	1,8
Güneş Koruma ve Bakım	32	2,4	8	4,3	40	2,7
Makyaj	410	31,3	17	9	427	28,5
Parfüm	105	8	2	1,1	107	7,2
El Bakım	13	1	1	0,5	14	0,9
Ayak Bakım	1	0,1	1	0,5	2	0,1
Tırnak Bakım	57	4,3	0	0	57	3,8
Dudak Bakım	28	2,1	4	2,1	32	2,1
Kaş-Kirpik Bakım ve Tasarım	7	0,5	0	0	7	0,5
Medikal Estetik	96	7,3	32	17	128	8,5
Cerrahi Estetik	2	0,2	7	3,7	9	0,6
Diş Bakım ve Estetik	1	0,1	7	3,7	8	0,5
Epilasyon	6	0,5	9	4,8	15	1
Vitamin	1	0,1	11	5,9	12	0,8
Kuaför	16	1,2	4	2,1	20	1,3
Güzellik Merkezi ve Klinik	49	3,7	0	0	49	3,3
Kaş Artisti	1	0,1	0	0	1	0,1
Saç Artisti	6	0,5	0	0	6	0,4
Makyaj Artisti	11	0,8	0	0	11	0,7
Spa	17	1,3	0	0	17	1,1
Hastane	4	0,3	0	0	4	0,3
Spor Merkezi	2	0,2	0	0	2	0,1
Toplam	1311	100,0	188	100,0	1499	100,0

Güzellik temalı yazıların konularının belirlendiği Tablo 4.2'den elde edilen bulgulara göre, en fazla değinilen ilk üç konu şu şekildedir; %27,3 ile makyaj, %21,3 ile cilt bakımı ve %16,5'lik bir oranla saç bakım ve tasarımıdır.

Güzellik temalı yazılarda, yazıların yanında ve dergi genelinde yer alan ürün ve hizmet reklamlarının konularının belirlendiği tablo 4.3'den çıkan bulgulara göre ise, %28,5 ile en fazla makyaja yönelik tüketim teşvikinin söz konusu olduğu ve makyajı sırasıyla, %16,2 ile cilt bakımı, %13,2 ile saç bakım ve tasarımı takip ettiği görülmektedir. Bu bağlamda güzellik temalı yazılar ve reklamlar arasında bir paralellik olduğu gözlenmekte ve dergide yer alan güzellik temalı yazıların ve reklamların birbirini destekleyen bir şekilde yapıldığı sonucuna varılmaktadır.

Güzellik temalı yazıların ve reklamların konuları ve içeriği genel olarak incelendiği zaman hem yazılarda hem de reklamlarda bireylerin genç, güzel, sağlıklı, bakımlı ve prestijli görünmesi adına bedeninin neredeyse her bir bölgesine yönelik bir öneri, vaad ve tavsiye bulunduğu görülmektedir. Bireylere tıpkı Baudrillard'ın (2015) ifade ettiği biçimiyle, bir

bedeni olduğu sürekli olarak hatırlatılmakta ve ona bakması, koruması, onunla ilgilenmesi gerekliliği vurgulanarak bireye bir sorumluluk yüklenmektedir. Tabii ki bu bakım, koruma ve problem olarak kabul edilmesi gereken bedensel görünümünün çözümü ancak güzellik endüstrisinin bireylere sunduğu ürün ve hizmetlerin kullanılmasıyla mümkün olabilmektedir (bk. Ek 1). Dolayısıyla bireylere yol gösterici bir amaç içindeymiş gibi görünen bu yazıların ve reklamların aslında yegane amacı bireylerin bedenlerini denetleyip, düzenleyerek, bireyleri iktidarın arzu ettiği bir kalıbın içine yerleştirmek ve onları tüketime teşvik etmektir.

Bu bireyler Foucault'nun *Biyopolitikanın Doğuşu* başlıklı derslerinde bahsettiği gibi girişimci ve yatırımcıdır. Bu bağlamda da tüketim için tüketim yapmamakta güzelliklerine ve prestijlerine yönelik bir yatırım amacı ile tüketime yönelmektedir. Ancak bunun bir yatırım olduğunu bireylere düşündüren de bu araştırma kapsamında ekonomik iktidarın aracısı konumunda olan kadın dergilerindeki güzellik temalı yazılar ve reklamlardan bireylere aktarılan bilgiler olmaktadır. Çünkü dergi içerisindeki güzellik temalı yazılar ve reklamlar hem ideal beden ve güzelliğin ne olduğunun öğrenildiği hem de tüketim için bireylerde arzu uyandıran, tüketimi masumlaştıran, bunun bireyin çıkarı için olduğu vurgusunu yapan, bireylere bu bilgiyi veren yerdir. Örneğin dergi içindeki güzellik temalı yazılarda ve reklamlarda en fazla değinilen ve teşviki yapılan makyaj, bireylerin kusurlarını kapatan, yüz hatlarını ortaya çıkartan, bireylerin hem gündelik hayatında hem de önemli bir etkinlik anında kusursuz, ışıltılı ve fark edilir olmasını sağlayan, onu diğerlerinden ayıran, bireye adeta bir kimlik, prestij ve güç katan bir statü sembolü olarak nitelendirilmektedir.

Cilt bakımı ve medikal estetik uygulamaları da yine aynı şekilde bireylerin sosyal duruşunu sağlamlaştıran yöntemler olmanın yanı sıra, bireylerin hem içinde buldukları yaş içinde hem de ilerleyen yaşlarında genç, güzel ve bakımlı görünmek adına kendi bedenlerine yapacakları en önemli yatırım aracı olarak konumlandırılmaktadır. Kısaca kadın dergileri, kadınlara genç ve güzel kalmak için zaman, emek ve para harcadıkları sürece kendi bedenlerine yatırım yaptıklarını düşündürmekte, ancak onları güzellik endüstrisinin ürün ve hizmetlerini kullanmaya teşvik ederek, kapitalist sistemin çıkarlarına hizmet ettirmektedir (bk. Ek2).

Bireyin bedenine ve prestijine yönelik yatırım mesajları dergi de yalnızca güzellik temalı metinlerle değil aynı zaman da bu yazıların yanında yer alan görsellerle de desteklenmektedir. Dergi içerisinde bir etkinliğe katılan bir ünlünün görünümü için 'denizden yeni çıkmış gibi doğal saçlarıyla göz alıcı görünüyor', 'makyajı, saç ve kıyafetleri ile göz kamaştırdı', 'kusursuz göz makyajı için ayakta alkışlıyoruz' tarzında olumlu söylemlerle betimleme yapılırken, aynı dergi başka bir sayı veya sayfasında veya yine aynı sayfa içerisinde başka bir ünlünün saç veya makyajı için 'özensiz', 'bakımsız', 'demode', 'rüküş', 'sıradan' şeklinde olumsuz betimlemeler de bulunabilmektedir (bk. Ek3, Ek4). Bu durum anatomo-politikanın mikro cezalandırma sistemindeki ödül ve yaptırım şeklinde işleyen çifte

unsurunu akıllara getirmektedir. Çünkü dergi içinde günün güzellik normlarına uygun davranan bireyler takdir ve beğeni görerek alkışlanırken, dolayısıyla ödüllendirilirken; belirlenmiş normlara uymayan, bu normlardan sapmalar gösteren bireyler bir noktada küçük görülerek, aşağılanmakta, dışlanmakta dolayısıyla cezalandırılmaktadır. Böylelikle bireyler dergi içindeki güzellik temalı yazılar ve reklamlardaki ideal bedene ve güzelliğe yönelik söylemler ışığında bedene dair hangi formların, hangi ölçütlerin kabul edilip edilmeyeceğini görmekte ve olumsuz bir betimlemenin öznesi olmamak adına bedenlerini biyoiktidarın denetimine ve düzenlemesine teslim etmektedir. Bu bağlamda bütün bu denetleme ve düzenlemeler yapılırken bireylere verilen mesajın gündelik yaşam içinde güzel görünmenin onları göz alıcı göstereceği, onlara bir prestij sağlayacağı vurgusundan dolayı bireyler için tüketim, bedenlerine yatırım yaptıkları, kar sağladıkları bir girişimden başka bir şey değildir. Bu sebeple de bireyler bedenini burada yer alan normlar doğrultusunda düzenlemekte, kendisine kar getireceğini düşündüğü ürün ve hizmetlere ilgi göstererek, tüketime yönelmekte ve diğerleri tarafından görünür olduğu ve gözetleniyor olduğu gerçeğiyle de yüzleşmektedir.

Kadın dergilerindeki güzellik temalı yazılarda aynı zamanda erkek egemen bir ideoloji de göze çarpmaktadır. Kadının bedenine bakım yapması, makyaj yapması, bedenini belirlenen güzellik normlarına uydurması bir noktada kadınların kendilerini erkeklere beğendirmesi içindir. Berger'e göre (2010: 47), "Erkekler davrandıkları gibi, kadınlarsa göründükleri gibidirler. Erkekler kadınları seyrederek. Kadınlarsa seyredilişlerini seyrederek". Böylelikle kadınların kendisiyle olan ilişkisi belirlenmekte ve kadın, erkeği kendi zihninde bir gözetmene kendisini ise, seyirlik bir nesneye dolayısıyla gözlenen bir şeye dönüştürmektedir. Bu durum Foucault'nun panoptikon olarak bahsettiği iktidarın gözü ile örtüşmektedir. Panoptikonda bireylerin kendilerini sürekli olarak gözetleniyor hissetmeleri bireyleri kontrollü bir davranış ve eyleme yönlendirmektedir. Bu bağlamda kadın bedenine her ne yapıyorsa işte bu gözetlenme durumundaki baskı ile yapmalı ve bedenini kendisini gözetlediğini düşünen erkek için şekillendirmelidir. Ancak tabii ki biyoiktidar, 'özgür' bireyler üzerinde uygulandığı için, bireylere bir eylemi gerçekleştirmek adına sözde bir özgürlük sunulmaktadır. Bir davranış ve eylemi gerçekleştirmek adına bireylere özgürsünüz ama beğenilmemeyi, dışlanmayı göze almalısınız mesajı verilmekte, dolayısıyla bireye sahte bir özgürlük vadedilmekte, ama aynı zamanda yapılması gereken davranış belirtilerek bireylerden istenilen davranışı yerine getirmesi beklenmektedir (bk. Ek5, Ek6, Ek7). Böylelikle de bireyler, kendisine güzellik temalı yazılar ve reklamlardaki söylemler aracılığıyla sunulan normları ekonomik iktidarın bir dayatması olarak değil, kendi özgür iradeleriyle kabul ettikleri bir karar olarak içselleştirmektedirler.

4.6. Cosmopolitan Dergisindeki Güzellik ve Çirkinlik Normları

Kadın dergilerindeki güzellik temalı yazılarda ve görsellerde bireylere belli bir ideal beden ve güzellik normları verilmekte ve bireylerin bu normlara uyması, bu normları içselleştirmesi beklenmektedir. Burada ifade edilen ideal beden ve güzelliğe yönelik her söylem adeta bir kural gibi gösterilerek bireylere benimsetilmekte ve bir norm haline gelmektedir. Dolayısıyla bireylerin bedenleri üzerinde bir sınır çizilmekte ve bireyler bu sınırları arzulamaya yönlendirilmektedir.

Foucault'nun biyoiktidar da tarif ettiği şekliyle belirli normlarla hem bedenler düzenlenip, şekillendirilmekte hem de bireylerin bu düzenleme ve şekillendirmeyi kendi arzu ve kararıymış gibi görmesi sağlanmaktadır. Yaratılan normlar ile bireyler birbirlerinden ayrıştırılmakta ve belli bir sınıflandırılmaya tabi tutulup bir kategori içine yerleştirilmektedir. Kadın dergilerinde ki güzellik temalı yazılar ve görsellerde bu ayrıştırma ve sınıflandırılma güzel ve çirkin olarak yapılmaktadır. Bu ayrıştırma yapılırken bireylerin güzellik normlarını içselleştirmesi ve böylelikle normalleşmesi istenmektedir. Çünkü Tekelioğlu'nun da belirttiği gibi, iktidar bireyleri toplumsal yapı içinde “düzeltme” ve “normalleştirme” teknolojileriyle üretmektedir. (2003: 158). İktidarın normalleştirme stratejisini geliştirebilmesi için bireylerin zihinlerine, bedenlerine, davranışlarına, arzularına, gündelik hayatlarına ulaşması gerekmektedir.

Foucault'ya göre; normalleştirme, iktidar tarafından evrensel olarak kabul görmüş ideal bireyin sağlanmasıdır (Koloş, 2015: 199). Kadın dergileri de bu ideal bireyin yaratılması adına üzerinde anlaşmaya varılan, kabul edilmiş, belirlenmiş bir güzellik anlayışı sunmaktadır (Kahraman, 2010: 54). Bireylere sunulan bu güzellik anlayışı iktidarın kurallarını “cisimleştirmenin” ve bireylerin bedenlerini “metinleştirmenin” bir aracıdır. Çünkü bedene yönelik söylemler toplumsal iktidarı uygulamaya yönelik söylemlerdir. Bireylerin zihinsel oluşumunu yöneterek toplumsallığın sınırlarını çizen söylemlerdir (Fiske, 2012:115; Butler, 2015: 29).

4.6.1. Yazılı Normlar

Foucault'ya göre normallik, “kendisinin değil yani anormal ortaya konduğu zaman anlam kazanır ve kabul edilir” (akt. Durutürk, 2018: 960). Cosmopolitan dergisinde de, normal olduğu kabul edilen yahut kabul edilmesi istenilen güzelliğe yönelik yazılı normlar, karşıtı olan çirkinlik normlarıyla birlikte verilmekte ve böylelikle de bireylerin neleri kendilerine ölçüt olarak almaları gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda bu başlık altında Cosmopolitan dergisindeki güzellik temalı yazılarda ve reklamlarda yazılı olarak verilen bedeni denetleyen, düzenleyen ve belli bir idealin içine yerleştirerek bireyi tektipleştiren güzellik ve çirkinlik normlarının neler olduğuna bakılarak bireylere sunulan ideal güzelliğin ne olduğu ve bireylerin hangi güzellik normlarıyla normalleştirildikleri araştırılmıştır.

Tablo 4.4 Yazılı Güzellik Normları

NORMLAR	Yazı		Reklam ve Tanıtım		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Gençlik	45	5,3	25	11,4	70	6,5
Doğal Görünüm	74	8,7	15	6,8	89	8,3
Nemli Cilt	102	12	26	11,8	128	12
Aydınlık, Canlı, Işıltılı Cilt	113	13,3	32	14,6	145	13,6
Pürüzsüz Cilt	54	6,4	9	4,1	63	5,9
Temiz Cilt	45	5,3	13	5,9	58	5,4
Eşit Cilt Tonu	13	1,5	3	1,4	16	1,5
Hacimli, Simetrik Yüz Hatları	14	1,7	13	5,9	27	2,5
Belirgin, Dolgun, Nemli Dudaklar	41	4,8	14	6,4	55	5,2
Yumuşak, Parlak, Hacimli Saçlar	109	12,8	19	8,6	128	12
Belirgin, Gür Kaşlar	14	1,7	4	1,8	18	1,7
Belirgin, Dramatik, Büyük Gözler	28	3,3	2	0,9	30	2,8
Hacimli, Uzun Kirpikler	25	3	4	1,8	29	2,7
Parlak, Renkli Tırnaklar	30	3,5	-	-	30	2,8
İnce, Sıkı, Formda Beden	103	12,1	18	8,2	121	11,3
Beyaz Dişler	3	0,4	6	2,7	9	0,8
Bronzluk	23	2,7	4	1,8	27	2,5
Tüysüz, Pürüzsüz Beden	7	0,8	13	5,9	20	1,9
Makyaj ve Saçta Modaya Uymak	6	0,7	-	-	6	0,6
Toplam	849	100,0	220	100,0	1069	100,0

Tablo 4.5 Yazılı Çirkinlik Normları

NORMLAR	Yazı		Reklam ve Tanıtım		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Yaşlılık	70	16,4	39	29,8	109	19,6
Abartı Makyaj	15	3,5	-	-	15	2,7
Kuru, Nemsiz Cilt	26	6,1	7	5,3	33	5,9
Yağlı, Akneli Cilt	38	8,9	8	6,1	46	8,3
Lekeli Cilt ve düzensiz Cilt Tonu	35	8,2	7	5,3	42	7,5
Akne ve Yara İzleri	3	0,7	8	6,1	11	2
Solgun, Yorgun, Mat Cilt	22	5,1	9	6,9	31	5,6
Geniş Gözenekler	25	5,9	7	5,3	32	5,7
Koyu Gözaltı Halkaları ve Gözaltı Şişliği	22	5,1	2	1,5	24	4,3
Çatlak, Kuru Dudaklar	16	3,7	6	4,6	22	3,9
Yıpranmış Saç	66	15,4	9	6,9	75	13,4
Kepekli Saç	7	1,6	5	3,9	12	2,2
Beyaz Saç	6	1,4	1	0,8	7	1,3
Sararmış Tırnaklar	2	0,5	2	1,5	2	0,4
Selülitli, Çatlak, Varisli Beden	26	6,1	8	6,1	34	6,1
Kilolu Beden	40	9,4	6	4,6	46	8,3
Makyaj ve Saçta Modaya Uymamak	4	0,9	-	-	4	0,7
Görünen Diş Etleri	1	0,2	7	5,3	8	1,4
Seyrek Kaş	4	0,9	-	-	4	0,7
Toplam	428	100,0	131	100,0	559	100,0

Bireylere ideal beden ve güzelliğe yönelik normların sunulduğu tablo 4.4'den çıkan sonuca göre, dergide bedeninin her bölgesine yönelik bir güzellik arzusu yaratma çabasının olduğu görülmektedir. Güzellik temalı yazılarda en fazla %13,3 ile aydınlık, canlı ışıltılı cilt ön plana çıkmış, bu normu sırasıyla %12,8 ile yumuşak, parlak, nemli, hacimli saç, %12,1 ile ince, sıkı formda beden, %12 ile nemli cilt ve %8,7 ile doğal görünüm takip etmiştir.

Güzellik temalı reklamlarda ise, ilk sırada tıpkı yazılarda olduğu gibi %14,6 ile aydınlık, canlı, ışıltılı cilt en fazla değinilen güzellik normudur. Bu normu ise sırasıyla %11,8 ile nemli cilt ve %11,4 ile gençlik, %8,6 ile yumuşak, parlak, nemli, hacimli saç ve %8,2 ile ince, sıkı, formda beden takip etmiştir.

Güzellik temalı yazılarda ve reklamlarda geçen güzellik normlarının toplamına bakıldığında ise, %13,6 ile aydınlık, canlı, ışıltılı cilt, %12 ile nemli cilt, %11,6 ile ince, sıkı, formda beden, %8,3 ile doğal görünüm ve %6,5 ile gençlik normları ön plana çıkmaktadır.

Tablo 4.5'de yazılarda ve reklamlarda belirlenen çirkinlik normlarına göre ise; yazılarda en sık geçen ilk beş çirkinlik normu %16,4 ile yaşlılık, %15,4 ile yıpranmış saç, %9,4 ile kilolu beden, %8,9 ile yağlı, akneli cilt ve %6,3 ile lekeli cilt gelmektedir.

Reklam ve tanıtımlarda ise, %29,8 ile yaşlılık, %6,9 ile solgun, mat cilt ve yıpranmış saç, %6,1 ile yağlı akneli cilt, akne ve yara izleri ile selülitli, çatlak, varisli beden gelmektedir.

Yazı, reklam ve tanıtımlarda geçen toplam çirkinlik normlarına baktığımız zaman ise %19,6'lık bir oranla yaşlılık en fazla üzerine durulan çirkinlik normudur. Yaşlılık normunu sırasıyla %13,4 ile yıpranmış saç, %8,3 ile yağlı akneli cilt ve kilolu beden, %6,1'lik bir oranla da lekeli cilt takip etmektedir.

Genel olarak güzellik ve çirkinlik normlarından elde edilen bulguları birlikte değerlendirdiğimiz zaman güzelliğin ana belirleyenin içinde bulunduğumuz zaman dilimi içerisinde de gençlik olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yaşlı görünmek kabul edilebilir bir bedensel görünüm değildir.

Dergide bireylere zaman karşısında bedenlerinin nasıl yenik düşerek, yaşlılık belirtisi olan, ince çizgilerin, kırışıklıkların, sarkmaların, lekelerin, göz altı şişliğinin, morluğunun, vb. oluştuğundan sıklıkla bahsedilmekte ve korku temelli bir yaşlılık söylemi gerçekleştirilmektedir. Güzelliğe ulaşmak adına gençliğin olmazsa olmaz bir durum olduğu açıkça gösterilmekte ve bireylere bu gençliğe ulaşmak, yaşlanmayı kontrol altına almak adına hangi bakımları, uygulamaları yapmaları gerektiği söylenmektedir. Bu bakımlar ve uygulamalar disiplinli bir şekilde yapılmalıdır. Örneğin; düzenli olarak kırışıklık kremleri sürülmeli, botoks yaptırılmalı yani beden bir disiplin içine sokulmalıdır. Dergide nemli, aydınlık, canlı, ışıltılı, pürüzsüz bir cilde sahip olmak da bir noktada gençlik belirleyendir.

Çünkü lekeli, gözenekli, solgun ve yorgun bir cildin bireyi yaşlı dolayısıyla çirkin gösterdiği ileri sürülmektedir (bk. Ek8, Ek9).

Gençlik kadar önemli bir diğer norm da ince, sıkı, formda bir bedene sahip olmaktır. Birey, bu norma ulaşmak adına da bedenini tıpkı gençliğe ulaşmak için yaptığı gibi belli bir disiplin içine sokmalı ve düzenli bir şekilde spor yapmalıdır. Ancak bireyler sporu evde bilinçsiz bir şekilde yapmamalı, spor salonuna gitmeli yahut uzman bir hoca eşliğinde yapmalıdır; yani para harcanmalıdır. Dolayısıyla bireyler sporlarını kadın dergilerinin belirlediği ve istediği şekilde yapmalıdır. Ayrıca güzellik sektörü vakti olmayan yahut spor yapamayan bireyleri göz ardı etmemekte, spor salonlarının ve hocalarının yerine güzellik merkezlerini ve kliniklerini koyarak bireyleri medikal ve cerrahi estetiğe yönlendirmektedir.

Bireylerin ince, sıkı ve formda bir bedene sahip olmak için yalnızca spor yapmaları da yeterli değildir. Bunun yanı sıra bireyler beslenmelerine dikkat etmeli, derginin beslenme konusunda verdiği önerileri dikkate alarak neyi yiyip neyi yiyemeyeceğini öğrenmeli, vücudu için gerekli vitaminleri kullanmalıdır. Burada bireylere tüm bu önerilerin bireyin sağlığı açısından önemli olduğu algısı yaratılmakta ve sağlıklı beden söylemleriyle beden hem denetim altına alınmakta hem de belli bir norma uygun hale getirilmektedir. Dolayısıyla iç bedene yönelik yapılan bakımlar dış bedeni güzelleştirmenin bir anahtarı olarak sunulmaktadır (bk. Ek10, Ek11).

Dergideki ifadelerle bakıldığında, beden ince, sıkı ve formda olmanın yanında pürüzsüz de olmalıdır yani selülit, çatlak ve varis gibi kusurları bulunmamalıdır. Bu kusurların ortadan kaldırılması adına bireyler selülit kremleri, sıkılaştırıcılar gibi kozmetik ürünler ile birlikte medikal uygulamalara yönlendirilmektedir (bk. Ek12).

Dergide yıpranmamış, kepeksiz dolayısıyla sağlıklı, canlı, yumuşak, parlak, hacimli saçlara sahip olmak adeta bir kadının gücünü, güzelliğini ve prestijini gösteren önemli bir normdur. Bu sebeple de kadınlar saç görünümüne ve bakımına büyük özen göstermeli ve saç tipine uygun şampuanlar, maskeler, yağlar kullanmalıdır (bk. Ek13).

Dergide genel olarak bir doğallık vurgusunun olduğu göze çarpmaktadır. Doğal saç, doğal makyaj, doğal estetik bireyler bedenlerine her ne yapıyorsa bunu sanki hiç yapmamış gibi görünmeli ama yapmalıdır (bk. Ek14). Giet'in de belirttiği gibi, birey doğal olanı kontrol edebilmeli ve bedenini radikal bir şekilde değiştirmeden ona müdahalelerde bulunmalıdır (2006: 85). Baudrillard ise, bu durumu doğayı temsil eden birkaç ağacın yeniden yetiştirileceği "Yeşil Kent" adlı bir alanın kurulmasıyla tüm bir ormanın ortadan kaldırılması olarak tasvir etmekte ve bu duruma benzer şekilde reklamların da bireyleri doğal göstereceğini öne süren makyaj malzemelerine yönlendirdiğini ileri sürmektedir. Bu

bağlamda tıpkı Baudrillard'ın bahsettiği gibi dergide doğallık gerçeklikte öldürülerek yalnızca bir gösterge haline gelmektedir (2015: 104-105). Dolayısıyla doğallık, maddi doğa olmayı bırakarak romantikleşen, idealleştirilen büyülü bir doğa haline gelmektedir (Williamson, 2001: 131-132). Kadın dergileri de bu bağlamda bir taraftan doğallığı vurgularken diğer taraftan bireyleri renkli ojeler, allıklar, simli farlar, takma kirpikler, rimeller kullanmaya; botoks, dolgu ve lazer gibi medikal uygulamalar yaptırmaya; kusursuz burunlar, göğüsler kısaca bedenler için cerrahi estetiğe özendirerek tasarlanmış bir beden ve doğallık sistemi yaratmaktadır (bk. Ek15). Williamson'ın ifade ettiği biçimiyle, kimse doğal olmayan bir şekilde yaşamak, görünmek istemese de bir noktadan sonra herkes bu durumu normalleştirerek bizzat böyle yaşamaya ve böyle görünmeye başlamakta ya da başlamak zorunda kalmaktadır (2001: 141).

Bireylerin dudaklarının dolgun görünmesi de adeta güzelliğin olmazsa olmazlarından biridir. Bu görünüme ulaşmak için bireyler ya medikal estetiğe yönelerek dudaklarına dolgu yaptırmalı ya da belirli markaların makyaj ürünlerini dergide tarif edildiği şekilde uygulayarak sahip olduğu doğal dudak formunu daha büyük ve dolgun gösterip ön plana çıkarmalıdır. Ancak dudakların yalnızca dolgun görünmesi yetmemektedir. Bunun yanı sıra bireylerin dudaklarının çatlak ve kuru da olmaması istenmektedir. Bunun için de yine bireylerin güzellik endüstrisinin onlara sunduğu dudağa yönelik peeling, nemlendirici gibi bakım ürünlerine yönelmesi gerekmektedir (bk. Ek16, Ek17).

Güzelliğin diğer normları ise belirgin büyük gözlere, hacimli, simetrik yüz hatlarına, belirgin gür kaşlara, uzun, hacimli kirpiklere, parlak tırnaklara ve bronz bir tene sahip olmaktır. Bireyler bütün bu güzellik normlarına gökkuşağının tüm renklerinde olan farlar, allıklar, aydınlatıcılar, bronzerlar, rimeller, rujlar, maskeler, kısaca güzellik endüstrisinin kendisine sunduğu ürünlerle sahip olabilmektedir. Tek yapmaları gereken dergide yer alan talimatları dinleyerek, bu ürünlerle doğru bakımı ve makyajı yapabilmektir.

Bireylerin makyajla yüzlerinin hangi bölgesini vurgulayacağı, hangi renklerle ve nasıl yapacağı konusu belirlenen normlara ulaşmak adına çok önemlidir. Bunun yanı sıra bireyler, makyajlarını günün moda olan makyaj ölçütlerine göre yapmaları gerekmektedir. Dolayısıyla bu dergilerde belirtilen önemli bir güzellik belirleyeni de bireylerin dönemin moda anlayışına uygun bir saça, makyaja ve bedene sahip olmasıdır. Örneğin, geçen yıl çok beğenilmiş olan bir göz makyajı yahut saç kesimi bir sonraki yıl çirkin, rüküş, sıradan bulunabilmektedir (bk. Ek18). Güzelliğe yönelik normlardaki bu sürekli değişimin sebebi ise; güzellik endüstrisinin tüketimi ayakta tutarak bireyler üzerinden kar elde etme isteğidir.

Dergideki bir diğer güzellik normu, bireylerin tüysüz ve pürüzsüz bir bedene sahip olmas"dır. 20. yüzyılın başlarına kadar tüylerin görünümü bireyler için bir önem teşkil etmemiştir, ancak kapitalizmin kar elde etme iştahı bireyin tüylerini de bir sorun haline getirerek bireylerin bedenlerindeki tüylerinden kurtulmayı bir güzellik normu haline getirmiştir (Hansen'den akt. akı, 2015: 311). Bu sebeple bireylere, bedenlerinde ki sözde gereksiz tüylerinden kurtulması gerekliliği empoze edilirken, bu tüylerden kurtulmak adına ağda, jilet, epilasyon aleti gibi kozmetik ürünlerin yanında yine lazer epilasyon gibi medikal estetiğe yönelik uygulamalar tavsiye edilmektedir (bk. Ek19).

Tüysüz ve pürüzsüz bir bedene sahip olmak kadar önemli olan bir diğer güzellik normu ise; beyaz dişlere ve görünmeyen diş etlerine sahip olmaktır. şayet bireyler güldüğü zaman diş etleri görünüyorsa, dişleri sararmışsa bu kötü bir görüntü vermektedir. Çünkü dergiye göre araştırmalarla kanıtlanmıştır ki insanlar ilk önce karşısındaki insanın gülüşüne bakmaktadır. Ama tabi ki bu sorunun da çözümü mevcuttur. Diş bakım ve estetiği yapan klinikler, bireylerin dişlerini beyazlatmakta, botoks gibi işlemlerle diş etlerinin görünümünü yok edebilmektedir (bk. Ek20).

4.6.2. Görsel Normlar

Kadın dergileri, bireylere ideal beden ve güzelliğe yönelik yazılı normlar sunmanın yanı sıra, görsel olarak kusursuz bir görünüme ve bedene sahip seçilmiş rol modeller yani görsel normlar sunarak, bireylerin ideal beden ve güzelliğe ulaşmak için bir noktada bu görsellerdeki modellerin bedensel normlarını kendilerine referans almalarını beklemektedir.

Bu başlık altında Cosmopolitan dergisindeki güzellik temalı yazıların ve reklamların yanında yer alan kadın bedeninin görünümü incelenmiş ve bireylere görsel olarak sunulan ideal beden ve güzelliğe yönelik normların neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda sa, ten, beden, göz, kaş, dudak, görünüm ve yaş olmak üzere sekiz ana kategori belirlenmiştir. Her ana kategori kendi içinde alt kategorilere sahiptir.

Bedene yönelik bazı görünümler fotoğrafın kadrajından, çekim açısından, renginden veya bireyin kullandığı aksesuarlardan dolayı belirsizdir. Bunun yanı sıra tekrar eden beden görünümleri sayma işlemine dahil edilmemiştir. Kaş ve dudak ana kategorisi altında yer alan normal alt kategorisi, ne ince ne kalın/dolgun anlamında kullanılmaktadır. Saç rengi kategorisinin altında yer alan 'diğer' kategorisi ise, pembe, mavi, yeşil gibi belirtilmiş renklerin dışında olan sa renklerini ifade etmektedir.

Tablo 4.6 Görsel Normlar

	Yazı		Reklam ve Tanıtım		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
SAÇ RENGİ						
Sarı	176	29,8	38	23,2	214	28,4
Kahve-Siyah	221	37,5	59	36	280	37,1
Kumral	111	18,8	33	20,1	144	19,1
Kızıl	27	4,6	3	1,8	30	4
Diğer	12	2	2	1,2	14	1,9
Belirsiz	43	7,3	29	17,7	72	9,5
SAÇ FORMU						
Düz	330	55,9	86	52,4	416	55,1
Dalgalı	172	29,2	54	32,9	226	30
Kıvrıkcık	15	2,5	0	0	15	2
Belirsiz	73	12,4	24	14,7	97	12,9
SAÇ BOYU						
Uzun	372	63,1	104	63,4	476	63,1
Kısa	39	6,6	3	1,8	42	5,6
Orta	53	9	8	4,9	61	8,1
Belirsiz	126	21,3	49	29,9	175	23,2
TEN RENGİ						
Beyaz	410	69,5	101	61,6	511	67,8
Buğday	121	20,5	31	18,9	152	20,2
Melez-Siyahi	30	5,1	2	1,2	32	4,2
Bronz	10	1,7	14	8,5	24	3,2
Belirsiz	19	3,2	16	9,8	35	4,6
BEDEN						
Zayıf	269	45,6	78	47,6	347	46
Balık Etli	11	1,9	1	0,6	12	1,6
Kilolu	0	0	0	0	0	0
Belirsiz	310	52,5	85	51,8	395	52,4
GÖZ						
Mavi	174	29,5	48	29,2	22	29,4
Yeşil	46	7,8	18	11	64	8,5
Ela	31	5,3	18	11	49	6,5
Kahve-Siyah	147	24,9	21	12,8	168	22,3
Belirsiz	192	32,5	59	36	251	33,3
KAŞ						
Kalın	258	43,7	56	34,2	314	41,7
İnce	83	14,1	31	18,9	114	15,1
Normal	97	16,4	44	26,8	141	18,7
Belirsiz	152	25,8	33	20,1	185	24,5
DUDAK						
Dolgun	375	63,6	92	56,1	467	62
İnce	22	3,7	3	1,9	25	3,3
Normal	83	14,1	46	28	129	17,1
Belirsiz	110	18,6	23	14	133	17,6
GÖRÜNÜM						
Makyajlı-Bakımlı	532	90,2	126	76,8	658	87,3
Doğal-Gündelik	18	3	14	8,6	32	4,2
Belirsiz	40	6,8	24	14,6	64	8,5
YAŞ						
Genç	570	96,6	148	90,2	718	95,2
Orta Yaşlı	8	1,4	2	1,2	10	1,3
Yaşlı	0	0	10	0	0	0
Belirsiz	12	2	14	8,6	26	3,5
TOPLAM	590	100,0	164	100,0	754	100,0

Güzellik temalı yazılar ve reklamların yanında yer alan ideal beden ve güzelliğe yönelik normların görsel olarak verildiği kadın bedeni görünümüleri toplamda 754'tür.

Tablo 4.6'dan çıkan sonuca göre, en fazla %28,4 ile kahve-siyah saç rengine, %55,1 ile düz saç formuna ve %63,1'li bir oranla da uzun saç boyuna sahip birey görünümüne yer verildiği görülmektedir. En az ise; %1,9 ile mavi, yeşil, pembe gibi renklerde olan diğer kategorisi altında yer alan saç rengine, %2 ile kıvrıkcık saç formuna ve %5,6 lık bir oranla da kısa saç boyuna sahip birey görünümüne yer verilmiştir.

Ten rengi olarak da %67,8'lik bir oranla en fazla beyaz ten rengine sahip birey görünümüne yer verilirken, %3,2 ile en az bronz ten rengine sahip birey görünümüne yer verildiği görülmektedir. Bu durum yazı olarak belirlenen güzellik normuyla çelişmektedir. Çünkü yazılı olarak verilen normlarda bronzluk, ideal güzelliğin ölçütlerinden biridir. Dergideki güzellik temalı yazılarda ve reklamlarda bronz tenin güzelliğinden, bronzlaşma ürünlerinden, makyaj malzemesi olarak bronzerlardan sıklıkla bahsedilmektedir.

Güzellik temalı yazılar ve reklamların yanında yer alan görsellerdeki beden formu %52,4'lük bir oranla belirsizdir. Bu durum Çabuklu'nun (2004: 98) tabiriyle günümüzde modernitenin bedenini diğer bölgelerinden yüze ön plana çıkarması ile açıklanabileceği gibi yüze yönelik tüketim ürünlerinin daha fazla olmasıyla, dolayısıyla da yüze yönelik tüketim ürünlerinin teşviki ile de açıklanabilmektedir. Beden formunun belli olduğu görsellerde ise, %46'lık bir oranla en fazla zayıf bedene sahip bireyler görülmekte ve kilolu bedene ise hiç rastlanmamaktadır. Bu durum da yazılarda verilen ince, sıkı, formda bedenini bir güzellik ölçütü olması ve kilolu bedenini ise bir çirkinlik ölçütü sayılmasıyla paralellik göstermektedir.

Görsellerde %29,4 ile en fazla mavi göz rengine sahip bireyler öne çıkarken, mavi göz rengini %22,3'lük çok yakın bir oranla kahve-siyah göz rengi takip etmektedir. %6,5'lik bir oranla ise en az elma göz rengine sahip birey görünümü yer almaktadır.

Kaş yapısı olarak ise, en fazla %29,4 ile kalın kaşa sahip bireyler öne çıkmaktadır. Bu sonuç yazılardaki güzellik ölçütü olan belirgin, gür kaşı desteklemektedir. En az ise %15,1 ile ince kaş yapısına sahip birey görülmektedir.

Güzellik temalı yazılar ve reklamlardaki yazılı normlardan biri olan belirgin, dolgun dudağa sahip olma durumu görsel normlarla da desteklenmektedir. Yazılar ve reklamların yanında yer alan kadın bedenine yönelik görsellerde %62 ile en fazla dolgun dudağa sahip kadın görseline rastlanmaktadır.

Görsellerde yer alan bireylerin görünümü %87,3'lük büyük bir oranla makyajlı ve bakımlıdır. Yaş görünümünde ise %95,2'lik bir oranla neredeyse bütün bireylerin genç bir görünüme sahip olduğu görülmektedir. %1,3 oranla orta yaşlarında olan bireyler vardır ancak

bu bireyler de dahi herhangi bir kırıksıklık mevcut değildir. Bu durum da yine yazılı olarak verilen gençliğin bir güzellik normu olması durumunu desteklemektedir. Görsellerde yaşlı görünümlü bireylere rastlanmaması durumu da yazılı normlardaki yaşlılığın bir çirkinlik ölçütü olması durumunu destekler niteliktedir.

Dergideki vurgulardan anlaşıldığı üzere bireyler kendilerine yazılı ve görsel olarak sunulan bütün bu normları kabullenmeye, arzulamaya içselleştirmeye razı olmalıdır ve bu normları eksiksiz bir şekilde yerine getirebilmelidir. Bireyler, şayet bu normları yerine getirmezler, bu normların hakkını vermezlerse varlıkları dışlanma tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu sebeple bireyler kendilerini gözetlemeli, kendi bedenleri üzerinde bir denetim, kontrol ve düzenleme uygulayarak bedenini dönüştürebilmeli ve böylelikle biyoiktidarın arzuladığı noktaya ulaşarak bedenini ekonomik iktidarın aracı olan kadın dergilerinin idealize ettiği formlara uydurmaya çalışmalıdır. Dolayısıyla birey kendi varlığını, bedenini tanımak ve burada yaratılan normların dışına çıkarak dışlanmamak adına kendi varlık göstergesini kendisinin yaratmadığı kategorilerde, kavram ve söylemlerle oluşturmalıdır.

Dergide sunulan söylemlere göre, hiçbir sorun tükettiğimiz ve kadın dergilerinin belirlediği şekilde davrandığımız yani uysal bireyler olduğumuz sürece çözümsüz değildir. Bu durum Foucault'nun siyasal anatomiye bahsettiği yalnızca iktidarın istediğini yapmakla kalmayan bunu tam olarak iktidarın istediği biçimde yapan, iktidarın topluma sunduğu normları içselleştiren bireyler üretmesi durumuyla açıklanabilmektedir. Dolayısıyla açıkça görülmektedir ki beden artık bir iktidar taşıyıcısı konumunda olan kadın dergileri tarafından kuşatılarak, ekonomik bir hareket içine yerleştirilmekte bedene yönelik algıları, arzuları, zevkleri ve eylemleri yönlendirilmektedir. Çünkü Kahraman'ın da belirttiği üzere iktidarın tek amacı uysal bireyler yaratarak arzuyu sömürmek yahut arzuyu başlı başına bir nesne haline getirerek ticarileştirmek, gerçek anlamda ihtiyaç duyulmayan bir köpük haline getirmektir (2010: 117). Kısaca bireyler kadın dergilerinde kendilerine sunulan bedensel normları içselleştirmeleri ve bu normlara ulaşmak için teşvik edilen ürün ve hizmetleri arzulamaları gerekmektedir. Çünkü biyoiktidarın yegane amacı bireylerin zihinsel inşalarını oluşturarak onların bedenlerini, arzularını, tercihlerini, eylemlerini ve davranışlarını dolayısıyla bireylerin var oluşlarını, yaşamlarını, yaşamlarının nasıl olması gerektiğini yönetmektir.

SONUÇ

Güzellik, Antikçağdan günümüze kadınlar için oldukça önem arz eden bir olgu olmuş ve her dönem ve toplum içerisinde kadınlar güzelleşmek uğruna büyük çabalara, fedakarlıklara razı olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde güzelliğe yönelik mutlaka bir söylem ve ölçüt bulunmuş ve kadınlar bu ölçütlere uymaya kendilerini zorlamıştır. Örneğin Ortaçağ'da şişmanlık bir statü ve sağlık göstergesi olarak kabul edilirken 19. yüzyılda şişman olmak bir çirkinlik göstergesi olmuştur. Bir başka açıdan Antikçağ, Ortaçağ ve Rönesans dönemleri güzelliğin ölçütünü beden oranlarına indirgerken, 18. yüzyıl güzelliği bireysellik temelinde işlemiş ve her bedenin kendine özgü, biricik ve eşsiz olduğunu ileri sürmüştür. Dolayısıyla beden ve onun güzelliğine yönelik ölçütler sürekli değişmiş ve yeniden üretilmiştir.

Günümüz toplumunda ise beden artık 'tüketen beden', 'biçimlendirilen beden', 'sergilenen beden' dolayısıyla ticari bir meta konumuna indirgenmekte ve bedenin güzelliğine yönelik neredeyse bütün söylemler bireylerin zihinsel inşalarını oluşturarak bedeni denetlemeye, bireyleri belirli bir güzellik normuna uygun hale getirmeye ve bireyleri tüketime yönlendirmeye odaklanmaktadır. Foucault'nun biyoiktidar olarak ele aldığı iktidar anlayışı da tam olarak burada devreye girmektedir. Çünkü biyoiktidar ile birlikte bireyler denetim altına alınırken belirli bir norma uygun hale getirilmeye çalışılır ve bunu klasik iktidar anlayışındaki gibi baskı ve korku yayma yoluyla değil bireyleri baştan çıkararak, bedensel normları ve tüketimi arzulatmaya götüren bir çabayla yapmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmamızda kadın dergilerindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemlerle bireylerin zihinsel inşalarının oluşturularak, bedenler üzerinde nasıl bir denetim mekanizması kurduğunu, bireyleri günün ideal beden ve güzellik normlarına nasıl uygun hale getirmeye çalıştığını ve bu süreçte biyoiktidarın nasıl işletildiğini güzellik temalı yazılar, reklamlar ve bu yazıların ve reklamların yanında yer alan görseller bağlamında inceleme amacı ile yürütülmüştür.

Araştırma kapsamında sorulan sorulardan ilki kadın dergilerindeki ideal beden ve güzelliğe yönelik yazılı ve görsel söylemlerle bireylerin bedene yönelik algılarının yönetilerek, bedenlerin hangi konular ve normlar çerçevesinde nasıl denetlendiği, düzenlendiği ve normalleştirildiğidir. Bu bağlamda Cosmopolitan dergisindeki güzellik temalı yazıların konuları, bu yazılardaki güzellik ve çirkinlik normları ile güzellik temalı yazılar ve reklamların yanındaki beden görünüşleri birlikte değerlendirdiğinde bireylerin bedenlerinin neredeyse her bir parçası için ayrı bir ticari ilginin söz konusu olduğu görülmektedir. Cilde, saça, vücuda, dudaklara, kaşlara, kirpiklere, tırnaklara ayrı ayrı bakım ve güzellik önerisi mevcuttur. Bireylerin bedenlerinin her bir noktasına yönelik belirlenmiş ideal bir güzellik

normu bulunmaktadır. Dolayısıyla kadın dergilerindeki güzellik söylemlerinin bireyleri götürdüğü yer bireylerin bedeni üzerinde büyük bir parçalanma yaratmaktadır. Bu parçalanmanın çokluğu bireylerin bedenleri üzerindeki denetimin etkisini ve sayısını da arttırmaktadır. Çünkü her bir bölge için ayrı bir denetim kurulmaktadır. Güzelliğe yönelik her bir bilgi, öneri, vaat, tavsiye, norm bireylerin bedenlerini kontrol etmeye, onları şekillendirmeye ve tektipleştirmeye yöneliktir.

Bu durum aynı zaman da araştırma sorularından ikincisi olan ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemlerle bireylerin nasıl tüketime yönlendirildiği sorusuna da cevap niteliğindedir. Çünkü parçalara ayrılarak denetlenen bedende her bir parça için bir ürün önerilmekte ve bedene ait her bir parçanın hiçbir kusurunun olmaması istenmektedir. Genç, canlı, sağlıklı, ince, sıkı, formda, lekesiz, gözeneksiz, ışıltılı, kokmayan, terlemeyen, tüyleri, selülitleri, çatlakları olmayan bedendir burada bireylere arzulan. Hiçbir kusur kabul edilebilir değildir. Çünkü her kusuru ortadan kaldıracak bir çözüm mutlaka mevcuttur. Bireylerin tek yapması gereken dergide sunulan bilgileri, önerileri, tavsiyeleri dinlemesi, içselleştirmesi ve uygulamasıdır. Bireylerin bedenlerinin kontrolü, sorumluluğu kendilerine aittir. Her şey onların kontrolindedir ve isterlerse derginin photoshoplu, kusursuz güzelleri gibi görünebilirler. Ki zaten istemeseler bile derginin her bir sayfasında bu görünümü arzulamaya bir şekilde yönlendirilmektedirler.

17. yüzyılda vebanın olduğu bölgelerde iktidarın bedeni denetim altına almak ve düzenlemek adına insanlara ne yapmaları, nasıl davranmaları gerektiğinin söylenmesi gibi, günümüzde de bir iktidar taşıyıcısı konumunda olan kadın dergileri, ideal beden ve güzelliğe yönelik söylemlerle bireylere nasıl görünmeleri gerektiğini, bunun için ne yapmaları gerektiğini söyleyerek, belli kurallar ve güzellik normları belirlemekte ve bireyleri evrensel bir kategori içine yerleştirmektedir. Ancak bunu 17. yüzyıldaki gibi baskı ve yasaklar çerçevesinde değil sözde bir özgürlük çerçevesinde, rızanın imal edilmesine dayanarak, dolayısıyla bireylerde kendi bedenleri üzerinde bir kontrol durumu ve belirlenen normlara uyma arzusu ve isteği yaratarak yapmaktadır.

Sagaert'e göre; kadınların belirlenen normlar içerisinde olma durumu yeni bir şiddet biçimi oluşturmaktadır. Çünkü ortada bir güzellik, gençlik, zayıflık iktidarı bulunsa da aynı zamanda kimse bunu dayatmamaktadır. Bu durum da Foucault'nun iktidarın mikrofiziği dediği şeye, yani bir nevi diktatörsüz diktatörlüğe, iktidarın her yerdeliğine tekabül etmektedir (2017: 151-152). Tüm bireyler, günün ideal beden ve güzellik normlarına uymanın bir gereklilik olduğunu düşünmeye ikna edilmekte bu normlara uymayan bireyler, çirkin, rüküş, bakımsız, yani norm dışı kabul edilerek güzelliğin dışına itilmektedir. Aslında burada

dışlanan çirkin birey değildir, görünüşünü günün ideallerine uydurmayan, bedenini belirlenen bedensel sınırların ve kategorilerin içine yerleştirmeyen, bu uğurda tüketmeyen bireydir. Çünkü kadın dergileri bireylere bu normlara uyarak kötü, çirkin görünmemek adına durmaksızın çözümler sunmakta, özneleri de güzellik sektörünün o sınırsız ürün ve hizmetlerini kullanmaya davet etmektedir. Dolayısıyla ideal beden ve güzelliğe ancak onlara sunulan ürün ve hizmetlerden faydalanmaları halinde ulaşabilecekleri anlayışı empoze edilmektedir. Bireylere şayet belirlenen güzelliğin dışına itilmek istemiyorlarsa bu normlara ulaşmaya çalışmaları ve tüketime yönelmeleri salık verilmektedir. Bu durum Foucault'nun biyoiktidar anlayışı ile örtüşmektedir. Çünkü bedeni denetim altına alıp şekillendiren biyoiktidar, kapitalizmin vazgeçilmez bir unsurudur ve bireylerin tüketime yönelmesini istemektedir. Bu sayede bireyler hem belirli normlara uygun hale kendi istekleri ile gelmekte hem de kapitalist sistemin tüketim buyruğuna boyun eğmektedir. Ancak Foucault'nun *Biyopolitikanın Doğuşu* adlı son derslerinde bahsettiği gibi bu öznelere aslında kendilerini tüketici değil yatırımcı olarak nitelemektedirler. Çünkü satın aldıkları her ürün ve hizmeti bir anlamda bedenlerine ve prestijlerine yaptıkları bir yatırım olarak görmektedirler. Örneğin kırışıklık kremlerine, botoksa, dolguya harcanan para onlar için tüketim değil genç kalmaya yatırımdır. Diyet ürünlerine, vitaminlere, sıkılaştırıcılara, spor salonlarına harcanan para ince, sıkı, formda ve sağlıklı bir beden adına yatırımdır. Bu sebeple de bireyler kendilerine sunulan ideal beden ve güzelliğe yönelik normları kabul etmekte, teşvik edildikleri ürün ve hizmetler için harcadıkları parayı tüketim olarak görmemektedirler.

Sonuç olarak Foucault'nun biyoiktidar terminolojisinden baktığımız zaman kadın dergileri bireylerin zihinsel algılarını inşa ederek bireylerde belli bir beden ve güzellik algısı yaratan, bireylerin bedenlerini denetleyen, düzenleyen şekillendiren ve bireyleri belli bir normu uygulamayı arzulatan bir iktidar aracısı olmanın yanında kapitalizmin isteklerini yerine getirerek ona hizmet etmekte ve bireyleri kendi yarattıkları hakikatleri kabullenmeye ikna etmekte ve bu hakikatler doğrultusunda ekonomik kazanç elde etmek adına da tüketime teşvik etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akay, A. (2016). *Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları*. Doğu Batı Yayınları, Ankara
- Altuner, İ. (2013). "Kartezyen Düalizm ve Ruhun Kavramsal Değişimi". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4: 59-61.
- Arasse, D. (2008). "Et, Zarafet, Yücelik", *Bedenin Tarihi Rönesans'tan Aydınlanma'ya*. (Çev. S. Özen), A. Corbin, J. J. Cortine ve G. Vigarello (drl.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Arat, N. (1996). *Estetik ve Estetik Değerler*. Telos Yayıncılık, İstanbul.
- Aşkın, Z. ve Cılız, F. (2016). "Platon'da Güzel, Aletheia ve Sanat İlişkisi". *Beytulhikme An International Journal of Philosophy Dergisi*, 6(1): 202.
- Bağlı, M. (2002). "Klasik Fizik (Newton Paradigmasının) İlkeleri Bağlamında Modern Bilincin ve İktidarın İmkanları: Özgürlük ve Yetkinlik". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3): 49.
- Baştürk, E. (2012). "Michel Foucault'da Liberalizm Eleştirisi: İktidar, Yönetimsellik ve Güvenlik". *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 14: 66.
- Baudelaire, C. (2003). *Modern Hayatın Ressamı*. (Çev. A. Berktaş), İletişim Yayınları, İstanbul
- Baudrillard, J. (2014). *Nesneler Sistemi*. (Çev.o. Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Baudrillard, J. (2015). *Tüketim Toplumu: Söylenceleri/Yapıları*. (Çev. H. Deliceçaylı ve F. Keskin). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (2014a). *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri*. (Çev. İ. Türkmen). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (2014b). *Siyaset Arayışı*. (Çev. T. Birkan). Metis Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (2014c). *Yasa Koyucular ile Yorumcular*. (Çev. K. Atakay). Metis Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan Modernite*. (Çev. S.O. Çavuş). Can Sanat Yayınları, İstanbul
- Berger, J. (2010). *Görme Biçimleri*. (Çev. Y. Salman). Metis Yayınları, İstanbul
- Bernauer, J. W. (2005). *Foucault'nun Özgürlük Serüveni*. (Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitapevi, Ankara
- Bocock, R. (2014). *Tüketim*. (Çev. İ. Kutluk). Dost Kitapevi, Ankara

- Bozok, N. (2009). “Modernitenin Beden Projesinin Günümüze Yansıması: Yaşlanmayan Beden Fikrine Eleştirel Bir Bakış”. *Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar 6. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı*. 1-3 Ekim 2009, Aydın, 1194.
- Bozok, N. (2011) “Biyoihtidara Özgü Bir Özne(1)leşme Pratiği Olarak Popüler Sağlıklı Yaşam Söylemi”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 122: 42-50.
- Bröckling, U. (2008). *Disiplin*. (Çev. V. Atayman), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Butler, J. (2015). *İktidarın Psişik Yaşamı: Tabiyet Üzerine Teoriler*. (Çev. F. Tütüncü). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Calogero, M. R. vd. (2007). “The Impact of Western Beauty Ideals On The Lives Of Women and Men: A Sociocultural Perspective”. V. Swami ve A. Furnham (Ed.), *Body Beautiful: Evolutionary and Sociocultural Perspectives*. Palgrave Macmillan, Newyork, 265-266.
- Canatan, K. (2015a). “Çağdaş Toplumlarda ve Kültürlerde Yaşlılık Algıları”, K. Canatan (Ed.), *Beden Sosyolojisi*. Açılım Kitap Pınar Yayınları, İstanbul, 327.
- Canatan, K. (2015b). “Medeniyet Değişimi: Nefis Terbiyesinden Beden Terbiyesine”, K. Canatan (Ed.), *Beden Sosyolojisi*. Açılım Kitap Pınar Yayınları, İstanbul, 346-349.
- Canpolat, N. (2005). “Bilginin Arkeoloğu Michel Foucault”, N. Rigel vd. (Haz.), *Kadife Karanlık 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar*. Su Yayınevi, İstanbul
- Cevizci, A. (2015). *Felsefe Tarihi*. Say Yayınları, Ankara
- Coward, R. (1989). *Kadınlık Arzuları*. (Çev. A. Türker), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Cihingiroğlu, Z. ve Cihingiroğlu F. G. (2015). “Postmodern Sağlığın Yükselişi ve Düşüşü”, K. Canatan (Ed.), *Beden Sosyolojisi*. Açılım Kitap Pınar Yayınları, İstanbul, 399.
- Corbin A., Courtine, J. J. ve Vigarello, G. (2008). *Bedenin Tarihi Rönesans'tan Aydınlanma'ya*. (Çev. S. Özen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Cömert, B. (2013). *Estetik*. De Ki Yayıncılık, Ankara
- Çabuklu, Y. (2004). *Toplumsalın Sınırında Beden*, Pusula Yayınevi, İstanbul
- Çabuklu, Y. (2007). *Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik*, Everest Yayınları, İstanbul
- Çakı, F. (2015). “Batı-Dışı Toplumlarda Gençlik ve Beden İmajı”. K. Canatan (Ed.), *Beden Sosyolojisi*. Açılım Kitap Pınar Yayınları, İstanbul, 311.
- Dardot, P. ve Laval, C. (2018). *Dünyanın Yeni Akli Neoliberal Toplum Üzerine Deneme*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Demiralp, D. (2008). “Sokrates Etiği ve Sanat”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2: 241-243.

- Doğancı, K. ve Kocakuşak, F. (2014). “Eski Roma Ailesinde Pater Familias ve Patria Potestas Kavramları”. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2): 234-235.
- Duby, P. ve Perrot, M. (2005a). *Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları*. (Çev. A. Fethi). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Duby, P. ve Perrot, M. (2005b). *Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı*. (Çev. A. Fethi). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Durutürk, B. (2018). “Michel Foucault’nun İktidar ve Özne Kavramlarına Bir Bakış: Gözetim Toplumu”. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 53(3): 960.
- Düzkan, A. (2010). “Moralim Bozuldu Kuaföre Gittim”, *Bedende Kıpırdanmalar*, G. Elçik ve T.B. Özen (drl.). Varlık Yayınları, İstanbul
- Eaton, M. M. (1999). “Kantian and Contextual Beauty”. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 57(1): 11
- Eco, U. (2016). *Güzelliğin Tarihi*. (Çev. A. C. Akkoyunlu). Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul
- Eco, U. (2015). *Çirkinliğin Tarihi*. (Çev. A. U. Ergün, vd.). Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul
- Eco, U. (2017). *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*. (Çev. K. Atalay). Can Yayınları, İstanbul
- Esgin, A. (4-6 Mayıs 2011). “Beden Sosyolojisi Açısından Popüler Kültür ve Kadın”. *Edebiyat, Dil, Kültür, Sanat, Peyzaj ve Tasarım Çalışmalarında Kadın Sempozyumu*. Malatya, 6-7.
- Foucault, M. (2011). *Entelektüelin Siyasi İşlevi Seçme Yazıları-1*. (Çev. I. Ergüden, O. Akınhay ve F. Keskin), Ferda Keskin (Yay. Haz.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2013). *Güvenlik, Toprak, Nüfus*. (Çev. F.Taylan). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar Seçme Yazıları-2*. (Çev. I. Ergüden ve O. Akınhay), Ferda Keskin (Yay. Haz.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2015a). *Biyopolitikanın Doğuşu*. (Çev. A. Tayla), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2015b). *Büyük Kapatılma Seçme Yazıları-5*. (Çev. I. Ergüden ve F. Keskin), Ferda Keskin (Yay. Haz.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2015c). *Cinselliğin Tarihi* (Çev. G. Alper), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

- Foucault, M. (2015d). *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev. M.A. Kılıçbay), İmge Kitapevi Yayınları, Ankara
- Foucault, M. (2015e). *İktidarın Gözü Seçme Yazıları-4*. (Çev. I. Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Foucault, M. (2015f) *Toplumun Savunmak Gerekir*. (Çev. Ş. Aktaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Gambetti, Z. (2014). “Foucault’dan Agamben’e Olağanüstü Halin Sıradanlığına Dair Bir Yanıt Denemesi”. *Cogito Dergisi Michel Foucault*, 70-71: 25-26.
- Gelis, J. (2008). “Beden, Kilise ve Kutsal”, *Bedenin Tarihi Rönesans’tan Aydınlanma’ya*. (Çev. S. Özen), A. Corbin, J. J. Cortine ve G. Vigarello (drl.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Giet, S. (2006). *Özgürleşin Bu Bir Emirdir: Kadın ve Erkek Dergilerinde Beden*. (Çev. İ. Engindeniz). Dharma Yayınları, İstanbul
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. (Çev. İ. Yılmaz). Kırmızı Yayınları, İstanbul
- Gök, K. (2017). “Romantizm ve Romantizm Akımının Fotoğraf Sanatına Etkisi”. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2): 245.
- Gökalp, N. (2004). “Descartes ve Spinoza Düşüncesinde Gerçek İyi Kavramı”. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2(40): 23.
- Gutting, G. (2010). *Foucault*. (Çev. H. Gür). Dost Kitapevi Yayınları, Ankara
- Hatun, Ş. (2010). “Manipüle Edilen Beden: Ergenlik Dönemi”, *Bedende Kıpırdanmalar G. Elçik ve T.B. Özen (drl.). Varlık Yayınları, İstanbul*
- Himam Er, F.D. (2009), “Modanın Yaratım Nesnesi Olarak Tasarı Bedenler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 2: 22.
- Illich, I. (2017). *Sağlığın Gasplı*. (Çev. S. Sertabiboğlu). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Işık, E. (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*. Bağlam Yayınları, İstanbul
- İnceoğlu, Y. ve Kar, A. (2010). “Yeni Güzellik İkonları İnsan Bedeninin Özgürlüğü mü Mahkumiyeti mi?”. *Kadın ve Bedeni* İnceoğlu, Y. Ve A. Kar, (drl.). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Kahraman, H.B. (2005). *Cinsellik, GörSELLİK, Pornografi*. Agora Kitaplığı, İstanbul
- Kalan, Ö. (2014). “Foucault’nun Biyopolitika Bağlamında Moda ve Beden: Vouge Dergisi Üzerinden Bir Söylem Analizi”. *Selçuk İletişim Dergisi*, 8(3): 146,160.
- Kara, Z. (2015). “Beden Sosyolojisinden Ölüm Sosyolojisine: İnterdisipliner Bir Yaklaşım”, K. Canatan (Ed.), *Beden Sosyolojisi*. Açılım Kitap Pınar Yayınları, İstanbul, 25.

- Kesim, S. ve Kar, A. (2010). “Plastik Cerrahi Tanrım Beni Baştan Yarat Metaforunu Mükün Kılabilir mi?”. *Kadın ve Bedeni* İnceoğlu, Y. Ve A. Kar, (drl.). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Keskin, F. (2005). “Foucault’da Şiddet ve İktidar”. *Cogito Dergisi Şiddet*, 6-7: 117,121.
- Keskin, F. (2015). “İktidarın Gözü”, *Michel Foucault Seçme Yazılar-4*, Ferda Keskin (Yay. Haz), (Çev. I. Ergüden). Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Koloş, U. (2015). *Foucault, İktidar ve Hukuk Modern Hukukun Soybilimi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Koyuncu, E. (2016). “Foucault’nun Siyaset Felsefesinde Biyopolitikanın Doğuşu”. O. Kartal (Ed), *Foucault’dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümleri*, NotaBene Yayınları, Ankara
- Lemke, T. (2014). *Biyopolitika*. (Çev. U. Özmakas), İletişim Yayınları, İstanbul
- Lemke, T. (2016). *Politik Aklın Eleştirisi*. (Çev. Ö. Karlık). Phoenix Yayınevi, Ankara
- Levi, E. (2014). *Tüketim Kültürü Bağlamında Dayatılmış Güzellik: Reklamda Kusursuz Kadın Model Kullanımının Satın Alma Niyeti Üzerindeki Rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Lipovetsky, G. (1999). *Üçüncü Kadın*. (Çev. F. N. Deniztekin), Varlık Yayınları, İstanbul
- Nazlı, A. (2009). “Sosyolojik Bakışın Eşiğindeki Beden”. *Toplumbilim Dergisi*, 24: 61-63.
- May, T. (2014). “Yeni Girişimciler Foucault ve Tüketim Toplumu”. *Cogito Dergisi Michel Foucault*, 70-71: 97-102.
- Merguier, J. G. (1986). *Foucault*. (Çev. N. Elhüseyni). Afa Yayınları, İstanbul
- Michaud, Y. (2013). “Görselleştirme Beden ve Görsel Sanatlar”, *Bedenin Tarihi Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl*. (Çev. S. Özen), A. Corbin, J. J. Cortine ve G. Vigarello (drl.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Ory, P. (2013). “Sıradan Beden”, *Bedenin Tarihi Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl*. (Çev. S. Özen), A. Corbin, J. J. Cortine ve G. Vigarello (drl.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Oranlı, İ. (2014). “Biyopolitikanın Doğuşu ve Foucaultçu Eleştiri”. *Cogito Dergisi Michel Foucault*, 70-71: 46-47.
- Özcan, B. (2007). “Geç Kapitalist Tüketim Toplumunun Tüketici Kimliklerine Ev Sahipliği Yapan Meta Beden”. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 2(3): 226, 231-232.
- Özmakas, U. (2014). “Foucault: İktidardan Biyoiktidara”. *Cogito Dergisi Michel Foucault*, 70-71: 56-73.
- Özmakas, U. (2018). *Biyopolitika: İktidar ve Direniş*. İletişim Yayınları, İstanbul
- Pacteau, F. (2005). *Güzellik Semptomu*. (Çev. B. Erol). Ayrıntı Yayınları, İstanbul

- Paras, E. (2016). *Foucault Özenin Yitiminden Yeniden Doğuşuna*. (Çev. Y. Çetin). Kolektif Kitap, İstanbul
- Paquet, D. (2015). *Bir Güzellik Öyküsü*. (Çev. O. Türkay). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Penny, L. (2018). *Et Pazarı*. (Çev. Y. Ersoy). Pales Yayınları, İstanbul
- Pellegrin, N. (2008). "Sıradan İnsanların Bedeni, Bedenin Sıradan Kullanımı", *Bedenin Tarihi Rönesans'tan Aydınlanma'ya*. (Çev. S. Özen), A. Corbin, J. J. Cortine ve G. Vigarello (drl.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Platon (2013). *Philebos*. (Çev. F. Akderin). Say Yayınları, Ankara
- Read, J. (2014). "Homo Economicus'un Bir Soykütüğü: Neoliberalizm ve Öznelliğin Üretimi". *Cogito Dergisi Michel Foucault*, 70-71: 83-85.
- Revel, J. (2006). *Michel Foucault Güncelliğin Bir Ontolojisi*. (Çev. K. Atakay), Otonom Yayıncılık, İstanbul
- Sagaert, C. (2017). *Kadın Çirkinliğinin Tarihi*. (Çev. S. Kenç). Maya Yayınları, İstanbul
- Sevil, T. (2008). *Rönesans ve Barok Resim Sanatında İnsan Anatomisinin Üslüplara Göre Yorumlanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Sezgin, D. (2011). *Tibbileştirilen Yaşam ve Bireyselleştirilen Sağlık*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Shilling, C. (1993). *The Body and The Social Theory*. Sage Publications, Londra
- Söylemez, A. (2010). *Foucault'da İktidar İlişkileri ve Toplumun Medyayla İlişkileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Taşkaya, M. (2009). "Kitle İletişim Araçlarında Kadın Bedeninin Nesneleştirilmesi: Ürün ve Marka Fetişizminde Cinsellik Kullanımı". *Toplumbilim Dergisi*, 24:121
- Taylor, D. (2014). "Modernliğe Karşı Durmak". *Cogito Dergisi Michel Foucault*, 70-71: 143,144.
- Tekelioğlu, O. (2003). *Foucault Sosyolojisi*. Alfa Aktüel Kitapevi, Bursa
- Timurturkan, M. (2009). *İktidarın Nesnesi Olarak Beden*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Timurturkan, M. (2013). "Tıbbi Söylem ve İktidar: Medyada Diyet- Zayıflık- Sağlık İlişkisi Etrafında Bedenin Denetimi" *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 3(2): 239
- Timurturkan, M. (2015). *Tıbbi Söylem, Gündelik Hayat ve İktidar: Şişmanlığın Medya Aracılığıyla Tibbileştirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- Tseelon, E. (2002). *Kadınlık Maskesi: Gündelik Hayatta Kadının Sunumu*. (Çev. R. Kekeç). Ekin Yayınları, Ankara
- Tunalı, İ. (2016). *Grek Estetiği*. Remzi Kitapevi, İstanbul
- Tunçel, A. (2017). “Tüketim Özgürlüğü ve Çürümüş Siyaset”. *Epokhe Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 36.
- Turner, S. B. (2017). *Tıbbi Güç ve Toplumsal Bilgi* (Çev. Ü. Tatlıcan). Sentez Yayıncılık, İstanbul
- Uluğır, Ç. (2014). “Yaşam ve Ölüm Arasında Sallanan İktidar Sarkacı: Biyopolitika”. *Mesele Dergisi*, 88:51.
- Vigarello, G. (2013a). *Güzelliğin Tarihi*. (Çev. E. Ataçay). Dost Kitapevi Yayınları, Ankara
- Vigarello, G. (2013b). “Bedeni Çalıştırmak”, *Bedenin Tarihi Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl*. (Çev. S. Özen), A. Corbin, J. J. Cortine ve G. Vigarello (drl.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Williamson, J. (2001). *Reklamların Dili: Reklamlarda Anlam ve İdeoloji*. (Çev. A. Fethi). Ütopya Yayınevi, Ankara
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara

GÜZELLİK

Sizin Güzellik Probleminiz Ne?

Hepimizin cilt sorunları farklı; kimimiz kuruluştan, kimimiz cansızlıktan, kimimiz lekelerden yakınıyoruz. Seyrek kaşlar, düz kirpikler de diğer kadim sorunlarımız. Sorunları tek tek masaya yatırarak, olası en iyi çözümleri için uzmanlarıyla belirledik. SERPİL ÇEKİR

Sorun: Nemsiz Cilt
Çözüm:
Hyalüronik Asit
Desteği

Nem, cildin en önemli sağlık kaynağı. Yani cildin nem dengesi ne kadar iyiyse, cilt o kadar sağlıklı, genç ve ışıltılı görünür. O nedenle nemlendirme cilt bakımının en ama en önemli adımlarından bir tanesi. Sabah-akşam cildin ihtiyacına uygun bir nemlendirici kullanmaktan hiç vazgeçmemek gerekiyor. Hatta nemlendiriciye ek olarak cilt sorunlarınıza yönelik bir serumu ve düzenli olarak uygulayacağımız bir maskeyi de günlük bakım rutininize eklemelisiniz. Ama çoğu zaman daha profesyo-

nel bir uygulamayla nem desteğini artırmak gerekiyor. Bunun için kliniklerde uygulanan çok güzel yöntemler var. Bunlardan bir tanesi hyalüronik asit takviyesi. Hyalüronik asit, cildin doğal olarak ürettiği, ama 30'lu yaşlardan sonra üretimi yavaşlayan bir maddedir. Mezoterapi uygulamasıyla cilde verilebilir. Dermatolog Betül Şengör, içinde saf hyalüronik asitle birlikte, aminoasitler, antioksidanlar, vitamin ve mineraller bulunan mezoterapi enjektörlerinin, belirli aralıklarla tekrarlandığında cildin tüm ihtiyaçlarını karşıladığını; cilt kalitesini de büyük ölçüde artırdığını söylüyor.

Eyde Deneyin:

HÜCRE AKTİVİTESİNİ YENİLEYEN SERUM. ÜÇ FARKLI MOLEKÜL AĞIRLIĞINDA HYALÜRONİK ASİT İÇERİĞİNE SAHİP. BU SAYEDE YÜĞÜN NEM VERİYOR VE BESLİYOR.

Sorun: Cansız Cilt
Çözüm:
C Vitamini ve Lazer
Uygulamaları

Hava kirliliği, stres, sigara, uyusuzluk, kötü beslenme gibi faktörler zamanla cildin canlığını yitmesine sebep oluyor. Cansız cilt için evde yapabileceğiniz en iyi bakım peeling yapmaktır ve cildi canlandırma işlemleri kullanmaktır. Mesela C vitamini önemli bir antioksidan kaynağı ve cildi canlandırmak konusunda oldukça başarılıdır. Günlük bakım ürünlerinizin içinde C vitamini olması ve vitaminin takviyesi olarak C vitamini desteği almak cildinizde önemli bir fark yaratacaktır. Bu arada akıldan bulunsun saf gül ve lavanta yağının da cilt üzerinde önemli canlandırma etkisi var. Bunlara ek olarak kliniklerde

yapılacak işlemler daha kısa sürede ve etkili sonuçlar almazsa sağlayacak. Bunun içinse uygun lazer işlemlerini deneyebilirsiniz. Lazerli cilt bakımında yeni bir yaklaşım olarak tanınanlar Clear + Brilliant, mikrobuzayon veya kimyasal soyular işlemlerle daha agresif lazer uygulamaları arasında kalan açığı kapatan bir teknoloji, M-Önepe King'i de uygulanan ve belirgin çekilde cildin canlanmasını sağlayan bu lazer teknolojisi, özellikle gözünken görünümü üzerinde etkili. Daha pürüzsüz ve aydınlık bir cilt yaratır. Clear + Brilliant, sıklıkla artırıyor. Cildinizi canlandırmak için

kliniklerde uygulanan bir diğer etkili yöntem de temel bakım aynı anda sunan OxyGeneo. Bu işlem tahrih etmeden cildi ölü hücrelerden arındırıyor. İhtiyaç olan Palmitol Tripeptit-5, hyalüronik asit, retinol, magnezyum askorbil fosfat desteğini sağlıyor. Sayısız minik karbondioksit zargini baloncuklar cilde patlayarak içeriden gelen oksijenlenmeyi tetikliyor. Medikal Estetik Hekimi Dr. Buket Yıldırım, bu sayede cilt renginin aydınlandığını, gözünkenin küçüldüğünü, mat cilt dokusunun yerine aydınlık bir görünüme büründüğünü söylüyor.

Eyde Deneyin:

Doğal C vitamini içeren konsantrasyonlu serum, cildi yeniliyor ve canlandırıyor. 1 Dr. Boudik, Nival Year Youth Power Dae Vitamin C Serum, 360 TL. Cildin aydınlık-berak görünümüne kavuşmasını sağlıyor. Cildin nem seviyesini ve elastikiyetini artırıyor. 2 Murad, Essential-C Daily Renewal Complex Cream, 345 TL.

Sorun: Sıklık Kaybı
Çözüm:
Erken Önlem
Almak

Herleyen yaşla birlikte cilde yaşanan en tatsız sorunlardan biri de sıklık kaybı. Vene yazık ki kozmetik çözümler tek başına çok yetersiz kalıyor. Bunun için yapılabilen en iyi şey, erken önlem almak. Yani sarırmaya eğilimli bir cildiniz varsa 20'li yaşlardan itibaren bakımına çok önem vermeli-siniz; hem evde hem profesyonel destek alarak. Eyde kullandığımız ürünleri buna göre seçerek, lifting etkisi olan içerikleri tercih etmek önemli bir adım olabilir. Ve tabii güneş koruyucu çok önemli. Dr. Mustafa Karataş, "Çünkü güneş kolajen ve elastin liflerinin zarar görmesine, dolayısıyla cildin sıklığını kaybetmesine, çizgi ve kırışıklıkların oluşmasına neden olan başlıca faktör" diyor. Sıklık kaybı daha çok kaslarla ilgili olduğu için kliniklerde uygulanan yöntemlerle daha iyi sonuç alacağımızı keskin. Dr. Buket Yıldırım, da cilt sıkılaştırma için Ulthera ve Thermage uygulamalarının iyi sonuç verdiğini söylüyor: "Her ikisi de tek seanlık tedaviler. Etkileriyle işlemler birkaç hafta

GÜZELLİK HABER

Güzel Yaşlanmak Mümkün

Yaş ilerledikçe, özellikle 45 yaş sonrasında ciltte hyalüronik asit ve kolajen seviyesinde azalma başlıyor; bu da ne yazık ki yaşlanma belirtilerini kaçınılmaz kılıyor.

Avène Physioliift Anti-Aging serisi ile, ince çizgilerin toparlanmasına ve esneklik kaybının önlenmesine yardımcı olabilirsiniz.

DAMLA DURAK

1. GÜNDÜZ BAKIM KREMLİ,
Physioliift, 129,90 TL.
2. GÖZ ÇEVRESİ KREMLİ,
Physioliift, 114,90 TL.

Hayattaki en büyük arzularımızın başında kuşkusuz ki daima genç ve güzel görünmek geliyor. Nemsiz kalan ve gerekli bakım sağlanmayan cilt ne yazık ki olduğundan daha yaşlı görünmeye mahkum... Bu nedenle özellikle hyalüronik asit bakımından zengin ürünleri cilt bakım rutininize eklememiz şart! Markanın ilk yaşlanma karşıtı gündüz kremi olan Avène Physioliift, 45 yaş sonrası olgun ciltler için formüle edilmiş olduğu için doğrudan ihtiyaca yönelik etki ediyor. İçeriğindeki etken maddeler ile cildin doğal mekanizmasını

güçlendirerek, cilde adeta sıkılaştırmayı ve zamana karşı durmayı öğretiyor. Böylece güzel yaşalmayı mümkün kılıyor. Termal su açısından zengin olan ürünü, en hassas ciltler bile rahatlıkla kullanabiliyor. Herhangi bir cilt hassasiyeti yaşanmıyor. Gözle görülen etkileri neler mi? Derin çizgileri pürüzsüzleştirmeye, cildi sıkılaştırmaya, cilt tonunu düzenleyerek ışıltı vermeye yardımcı oluyor. Her sabah olağan cilt temizliğinizi yapıp cildi kuruladıktan sonra, alın, yanaklar, çene, boyun ve dekolteye uygulayabilirsiniz. Ürünün en sevdiğimiz özelliklerinden biri de hem kuru hem de karma ciltler için iki seçenek sunması.

GÖZLER UNUTULMASINI!

Serinin diğer üyesi Avène Physioliift Yeux Anti-Aging Göz Çevresi Gece Bakım Kremi ise göz çevresinde görülen çizgileri giderirken bu bölgeyi sıkılaştırıyor. Hücre aktivitesini yeniden canlandırıp, cilde kolajen ve hyalüronik asit takviyesi sağlarken, gözaltı şişliğini ve koyu renk halkaları önlemeye yardımcı oluyor. Akşamları tek bir doz ürünü nazik tampon hareketlerle, göz çevresinde kaza yağ bölgesine odaklanarak, kaş kavisine de gelecek şekilde uygulayın. Toleransı hassas ciltler üzerinde test edilmiş olduğundan en hassas ciltler bile korkmadan kullanılabilir. ■

EK 3- COSMOPOLİTAN DERGİSİ, AĞUSTOS 2017: 60

KEDİ GÖZÜ

Ne yaparsa yapsın daima kendinden söz ettirmeyi başaran Gigi'yi bu kusursuz göz makyajı için ayakta alkışlıyoruz! Kuyruklu eyeliner en çok ona yakışıyor bize göre.

EYELİNER,
*Kaligrafik
Eyeliner, 139 TL,
Sofhy*

3

GIGI HADID

EK 4- COSMOPOLİTAN, OCAK 2017: 64

MADONNA

OLMAMIŞ...

Madonna çağı takip etmeyi mi bırakmış? Birisinin kendisine artık sarı saçta bu siyah diplerin çok demode olduğunu söylemesi gerekiyor... Gerçek bir ikon olan Madonna bizi bu sefer çok üzdü.

EK 5- COSMOPOLİTAN, TEMMUZ 2017:85

RENKLİ OJE MESELESİ

Rengarek, simli, glitter'lı ojelere bayıyoruz! Peki, ya erkekler? Onlar için aynı şeyi söylemek ne yazık ki pek mümkün değil. Erkekler fazla renkli ve pırıltılı ojeleri biraz çocuksu bulduklarını söylüyorlar. Kırmızı, siyah, bordo renkte ojeler ya da French manikür onlara çok daha kadınsı ve güçlü geliyor. Sevgiliniz renkli oje sevmiyor olabilir, önemli olan sizin neyi sevdiğiniz tabii ama düşüncesine önem veriyor ve seksi görünmek istiyorsanız bu bilgiyi kafanızın bir köşesine not edin.

EK 6- COSMOPOLİTAN, OCAK 2017: 76

Yeniliğe Pek Açık Değiller

Söz konusu makyaj ve kozmetik dünyası olduğunda biz kadınlar sınırsızız ve her türlü yeniliği denemekten çekinmiyoruz. Erkekler ise tüm bu yeni adımlara karşı biraz mesafeliler. Elbette özgürlüğümüzü kısıtlamayacağız ama ilk buluşma gibi kritik dönemlerde olabildiğince doğal ve sade görünmekte fayda var. Simli farları, koyu renk rujları sonraki buluşmalara saklamanızı öneriyoruz.

EK 7- COSMOPOLİTAN, MART 2017: 97

GLOS RUJLARA DİKKAT!

Bu sezon gloss rujlar, mat rujlardan adeta rol alıyor! Dolgun ve parlak dudaklara hazır olun! Bu durumdan hoşlanmayacak tek bir kişi var o da erkek arkadaşınız. Her ne kadar görsel anlamda parlak dudakları seksi bulsalar da, yapış yapış bir hisle karşılaşacaklarını da çok iyi biliyorlar. Hele de rüzgarda uçuşan saçlarımızın dudaklarımıza yapışıp kalmasına hiç tahammülleri yok! Bu sebeple en azından onlarla birlikteyken gloss rujları çok fazla abartmamaya çalışın.

EK 8- COSMOPOLİTAN, NİSAN 2017: 61

CAUDALİE
PARIS

YENİ
PATENT*

CAUDALİE
PARIS
VINE[ACTIV]
SÉRUM ANTI-RIDES
ACTIVATEUR D'ÉCLAT
GLOW ACTIVATING
ANTI-WRINKLE SERUM
Toutes peaux
All skin types

VINE[ACTIV]
Zaman dursun
Gençlik korunsun.

Tempolu bir hayatınız mı var? Unutmayın, cildiniz de yorulur!
Caudalie'nin yeni patenti anti cell burn-out complex™ üzüm çekirdeği polifenolleri, C ve E vitaminleri bakımından zengindir. Yeni Vine[Activ] serisinin içerisinde de bulunan bu kompleks cildin doğal antioksidan üretimini tetikler, sağlıklı ıslatımı geri kazandırır, çevresel faktörlere karşı cildi korur ve kırışıklıkların görünümünü düzeltir. Cildiniz artık yoğun tempoda koruma altında!

[✓] Kırışıklık karşıtı [✓] Sağlıklı ıslatıcı [✓] Çevresel faktörlere karşı koruyucu etki

Sadece yetkili eczanelerde

#SuperActiv
www.caudalie.com
www.facebook.com/CaudalieTurkiye

* Patenti n° PCT/FR2016/052294

Küçük Bir Dokunuşla Yaşlanmaya Erken Müdahale

Yaşam süresi uzadıkça yaşlanmayla savaştığımız yöntemler değişiyor. Allergan'ın yaptığı araştırmaya göre Türk kadını olduğundan 10 yaş genç görünmek istiyor. Dr. Betül Şengör ise genç kalabilmenin yolunun yaşlanmaya erken müdahale etmekten geçtiğini belirtiyor.

DR. BETÜL ŞENGÖR

Belirgin kaş ve yanak, keskin çene hattı yaşınızı yansıtan önemli etkenler. Yüzün üçgen şeklinde yukarıya bakan geometride olması gerekiyor. Kareleşmeye başlaması yaşlılık göstergesi. Dr. Betül Şengör, "Türk kadınları, genellikle müdahalede geç kalıyor. Yaşlanma 20'lerde başlıyor. İlk çizgileri 30'larda görüyoruz. Ancak pek çok yaşlandığını düşünmüyor ve müdahalede geç kalıyor" diyor.

Fiziksel özelliklerin de gelişim, duraklama ve gerileme dönemleri var. Gelişim dönemde gereksiz estetik veya kozmetik uygulamalardan kaçınmak ve doğal gençliğin

tadını çıkarmak gerekiyor. Duraklama dönemi 20'li yaşların sonuna doğru kendini gösteriyor ve 40'lı yaşların sonuna kadar devam ediyor. Tedbir almak ve süreci kontrol etmek için en değerli dönem 30-40 yaş arası. Bu dönemde 'yaş yönetimi' ile gerileme dönemine geç girmek mümkün. Dolgu gibi yöntemler yaşlanma sürecine çok daha sağlıklı başlamamızı sağlayacağı gibi o döneme geçiş süresini de uzatarak daha genç ve güzel görünmemizi sağlayabilir. Dermal dolgular, yılların izini silmeye yardımcı olsa da yanlış ellerde istenmeyen sonuçlar yaratabiliyor. Uygulamaların doğru planlamayla, eği-

timli hekimler tarafından yapılması gerekiyor.

Medikal estetikle ilgili her sorunun yanıtını bulabileceğiniz bir internet sitesi var. (kucukbirdokunuş.com) Estetikle ilgili toplumsal bilinci artırmayı hedefleyen siteye girdiğinizde ilk yapmanız gereken sizin için neyin önemli olduğuna karar vermek. Yüz bölgesinde değiştirmek istediğiniz bölgeyi işaretledikten sonra bu değişimin nedenini, uygulamaların etkisini, sonuçlarını, değerlendirme sürecinde hangi soruları sormanız gerektiği, uygulama öncesinde ve sonrasında dikkat edilmesi gereken bilgiler yer alıyor. betulsengor.com

EK 12- COSMOPOLİTAN, NİSAN 2017: 101

ELANCYL
LABORATOIRE

DAHA SIKI UYANMAYA NE DERSİNİZ?

SLIM DESIGN™
NUIT / NIGHT

- I DETOKS ETKİSİ
- I YAĞ STOĞUNDA DÜŞÜŞ
- I YENİDEN ŞEKİLLENDİRME
- I GECEYE ÖZEL YOĞUN BAKIM

YENİ

7 GECEDE⁽¹⁾
FARKEDİLİR
SONUÇLAR

Pierre Fabre
Dermo-Cosmétique

elancyl.com, (1) 25-45 yaşları arasındaki 52 kadın ile yapılan araştırma sonuçları üzerinde klinik sonuçlardır. Siège social : Laboratoires Klorane, 45 place Abel-Gance, 92100 Boulogne - RCS Nanterre B 403 271 075.

EK 13- COSMOPOLİTAN, ŞUBAT 2017: 81

syoss

Her saçın tek ihtiyacı

Frederic

**Saçların güzel sen güzel,
saçların güçlü sen güçlü...**

Güçlü kadınların güzel bulunduğu bir gerçek, peki bu gücün sırrı ne? İlk akla gelen, dış görünüşünüze duyduğunuz güven. Güzel hissetmeye kendinizden, hatta saçlarınızdan başlayın. Güç, saçlardan başlar tüm hareketlere yansır. Parlak, dökülmeyen, kökten uca sağlıklı saçlarınız varsa giydiklerinizi de kendinize yakıştırırsınız, makyajsız bile iyi hissedebilirsiniz.

Güçlü saçlarla güçlü hissedebilmek için: Syoss
Syoss'un saç dökülmesine karşı kök hücre formülüyle geliştirilmiş şampuanı Fiber Dayanıklılık saç yapısını kökten başlayarak besler, uçları ve telleri güçlendirir. Böylece saç dökülmesinde %95'e varan azalma sağlar.*

Saç dökülmesinde %95'e varan azalma sağlar.*

Saç köklerini, uçlarını ve tellerini güçlendirir.

Birkesel kök hücre formülüyle güçlü saçlar yaratır.

syoss
SAC DÖKÜLMESİNE KARŞI
FIBER DAYANIKLILIK

*Koparak gerçekleşen saç dökülmelerinde, saç kremi ile birlikte kullanıldığı zaman.

2 YÜZE KÜÇÜK DOKUNUŞLARLA LIFT EFEKTİ

25-30'lu yaşlar, yüzde değişikliklerin başladığı, yaşlanma belirtilerinin ilk hissedildiği yaşlar. Bu yaş grubunda öyle bir uygulama yapılmalı ki hem çevreden çok hissedilmemeli hem de sonuçlar net olarak görülmeli. Yani sadece "Çok iyi görünüyorsun, cildine ne yaptın" sorusunu sorduran, merak uyandıran ama doğallığı bozmayan bir uygulama yapılmalı. Bu işlemde, yaptığımız küçük dokunuşlarla, söz ettiğimiz etkiyi yakalayabiliyoruz. Yüzü daha canlı ve genç gösterebiliyoruz. Üstelik bu işlemi 30'lu yaşlarda yaptırmaya başlayanlar, asla 70 yaşında göstermeyecek denebilir.

EK 15- COSMOPOLİTAN, AĞUSTOS 2017: 68-69

GÜZELLİK

Yaz Kadınları Buraya!

Biraz nazlanan güneş bu sene yüzünüzü geç gösterse de sezonun dolu dizgin açıldığını söyleyebiliriz. Plajın ve happy hour'ların en göz alıcı kadını olmak için doğallıktan çok kaymadan birkaç tüyoya ihtiyacımız var. Bunlar neler mi?

DAMLA DURAK

DONDURMA 307 TL, Dior

VİŞNE 30,30 TL, Max Factor

24 OVR. MÜHÜR 14,20 TL, Deborah Milano

SARILIKIYOR 22,90 TL, Rimmel

2 Lip & Cheek Ürünler

BİRECEK MÜHÜR 125 TL, Nivea

LIP 'N' CHEEK 89 TL, Kryolan

LIP & CHEEK 89 TL, Kofon

BENEFIT 107 TL, Benefit

LIP & CHEEK 2,99 TL, Herve

Bu sene bu başlığın en güçlü kategorisi kesinlikle hem dudaka hem yanağa uygulanabilen, kalıcılığı son derece güçlü lip & cheek ürünler. Hem likit hem de krem yapıda olan bu ürünler aynı ya da farklı içerimeleri için yanaklara güneşle kızartma efekti veriyor ve dudaktan da doğal şekilde nemlendiriyor. İkiyi bir arada ve tam çantaaya atmamak!

3 Gloss Rujlar

VİDE LAVA 99 TL, Nivea

BONNIE 25 TL, Nivea

GLASS 25 TL, Nivea

GLASS 25 TL, Nivea

Beklenen günlük hayatta gloss'ları seviyoruz ve tercihimizi mat rujlardan yana kullanıyor olabiliyoruz ama plajda makyajız ve fresh görünmemen en baskın yolda gloss rujlar. Dudaklara doğal bir olaklık kazandıran aynı zamanda dolgun görünümlerini sağlıyor ve bronz tene harika sonuç yaratıyor.

PİRİLLİ VÜCUT 142 TL, Bounce

DEZİ TALEP SPREYİ 24,90 TL, Nivea

MAKİYAJ ÇANTASI 199 TL, M.A.C

JEL KAĞ BİSİMLİ 112 TL, Benefit

5. İLAHAZANMAZLIK Makyaj olur da makyaj çantası olmaz mı? Seçtiğiniz ürünün su geçirmez yapıda olduğuna emin olun ki makyaj malzemeleriniz zarar görmesin. Ve tabii yağlar. Özellikle sırtıya karşı suya dayanıklı ve kalıcılığı yüksek bir kağıt ürünü kullanmanız gerekir. Gelelim son dokunuşlara. Kusursuz bir plaj kıyafetini giymişken bir kaç tane bronz güneş spreyi, vücudunuza mis gibi kokulan bir parfümün yanı sıra bir kaç tane parfüm eldivanı da size yardımcı olacaktır.

Bronzer'lar

BRONZER 149 TL, Nivea

BRONZER 149 TL, Nivea

BRONZER 149 TL, Nivea

BRONZER 149 TL, Nivea

"Plajda bronzer'a neden ihtiyacımız olsun ki, yaptığımız güneşten" diyeceğiniz ancak güneşin zararlı etkileri göz önünde bulundurulduğunda bu artık pek de iyi bir fikir gibi gelmiyor kulağa. Güneş koruyucu kullanmadan, bronzing yapmak uğruna saatinizi güneş altında yatmak hem sağlığınıza etkiler hem de cilt yaşlanmasına neden oluyor. İşte bu nedenle, plajda o tatlı, kızılmsı bronzluğu birkaç fırça darbesiyle elde edebilirsiniz.

1. İHTİPİTİNDEN İZLENİMİZ Çarpıcı bakışları sirmen uzun ve yığın kırkları olduğunu çok iyi biliyoruz. Rahat olduğu düşünülüyor için tatlı olmadan pek kirli yapıları değil fakat bu uygulamaları keşfeden ne yazık ki çok azdır de bir gerçek. O kadar soya dayanıklı bir maskara bu meseleyi neden çözemedik? Hem de doğalı bizzatından...

EK 16- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 82

**DUDAKLARIM ÇOK ÇATLIYOR,
NE YAPACAĞIM!**

Nemsiz bırakmamak için bol bol su içecek ve dudak balm'ınızı çantanızdan ayırmayacaksınız. Caudalie, kozmetik alanındaki tüm bilgi ve deneyimini ilk defa dudaklarınızın güzelliği ve sağlığı için tek üründe bir araya getiriyor. Yumuşak renklere sahip French Kiss dudak balm'ı, üzüm çekirdeklerinden elde edilen polifenollerin tüm antioksidan özelliklerini bünyesinde barındırıyor.

EK 17- COSMOPOLİTAN, MAYIS 2017: 118

DAHA DOLGUN DUDAKLAR

Sleek MakeUP'ın altı farklı renk seçeneği ile sınırlı sayıda üretilen Power Plump rujlan, özel formülü ile dudaklarda daha dolgun bir görünüm yaratıyor. Markanın tüm ürünlerini Gratis mağazalarında bulabilirsiniz.

EK 18- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 76**ÇOK DEMODE!**

Artık elbiseyle uyumlu renkte far kullanmanın çok sıkıcı olduğunu biri Jenna'ya söylemeli.

EK 19- COSMOPOLİTAN, EKİM 2017: 92-93

GÜZELLİK
TANITIM

Pürüzsüzlüğün En Kolay Yolu

Mükemmel pürüzsüzlüğe kavuşmanın en pratik ve acısız yolu şüphesiz ki tıraş yöntemi. Tabii bu konuda kafamızda pek çok soru dönüyor. Biz de tıraşla ilgili doğru bilinen yanlışları Prof. Dr. Gonca Gökdemir'e sorduk.

TIRAŞ OLUNCA TÜYLERİMİZ ÇOĞALIP SENTLEŞİR Mİ?

Tıraş tüylerin daha kalın, sert ve hızlı uzamasına neden olmaz. Tüylerin uzama şekli tamamen genetik yapıya ve hormonlara bağlı. Tüyler yeniden uzamaya başladığında köklerin küt oluşundan ötürü daha kalın çıkıyormuş gibi görünür.

NEDEN KADINLARA ÖZEL TIRAŞ MAKİNESİ KULLANMALIYIZ?

Erkekler ve kadınlar için olan tıraş makineleri aynı iş için tasarlanmış olsalar da farklı ihtiyaçlara ve vücut yapılarına hitap ediyor. Bir erkeğin yüzündeki ve boynundaki kal-

lar, bir kadının bacakları, koltuk ahları ve bikini bölgesindeki farklı. Ayrıca daha konforlu ve pürüzsüz tıraş için kadın tıraş makinelerinin kadınların doğal kıvrımlarına da uyum sağlaması gerekiyor. Bunun sonucunda, bir erkeğin yüzü için optimize edilmiş tıraş makinesi, kadının vücudunda kullanılması için ideal olmaz.

TIRAŞ OLMAK CİLDİN KURUMASINA VE PUL PUL OLMASINA SEBEP OLUR MU?

Tam ters! Tıraş, cildin üst kısmındaki ölü deriyi uzaklaştırarak, cildin pürüzsüz ve güzel görünmesine yardımcı olur. Ancak tıraş sonrası en mükemmel görünümü yakalamak ve pürüzsüz hissetmek için tıraş jeli ve nemlendirici losyon kullanmayı unutmamamız gerekiyor.

PÜRÜZSÜZ BİR CİLT

Acı yok. Sert kimyasal yok.

Gillette
Venus®

EK 20- COSMOPOLİTAN, OCAK 2017: 124-125

DOKTOR COSMO

TANIYIM

Her Şey
Gülümsemeyeyle
Başlar

Amerika'da bin kişi üzerinde yapılan araştırmaya göre, insanlar birisiyle karşılaşırken ilk olarak birbirlerinin gülüşünden etkileniyor. Ortodontist Aylin Sezen Yalçın da bu tezi destekliyor ve sıcak bir gülümsemenin, aşkın başrol oyuncusu olduğunu söylüyor.

ARAŞTIRMALAR GÖSTERİYOR Kİ AŞK İLK GÖRÜŞTE DEĞİL, İLK GÜLÜŞTE BAŞLIYOR.

İlk gülüşte aşk kavramının doğruluğunu, araştırmaların da ispatladığını belirten Dr. Yalçın, karşılama esnasında insanların ikinci olarak gözlere, üçüncü olarak ise ağız kokusuna dikkat ettiğini söylüyor.

Ayrıca gülümsemenin, insanın kendisine güven kazandırdığını, çevredeki kişilere olumlu duygular uyandırdığını ve en önemlisi mutluluk hormonu endorfin salgılamayı artıran doğal bir iyileştirici olduğunu vurguluyor. Dr. Yalçın, kimi zaman gülerken dişlerinin görünmesinden memnun olmayan kişilerin kendilerine başvurduğunu, kimi zaman da ağrılı ve acil durumları tedavi ettiğini söylüyor. Her iki şekilde de kişiye özel gülüş tasarımı uygulayarak kusursuz gülüşler yarattıklarını belirtiyor.

Ortodontist Aylin Sezen Yalçın'ın sağlıklı bir gülümsemeye için gerekli tedavi yöntemlerini sorduk.

MİS GİBİ BİR NEFES İÇİN...

- ✓ GÜNDE 2 KEZ DİŞİNİZİ FIRÇALAYIN VE DİŞ İPİ KULLANIN.
- ✓ DÜLİNİZİN TEMİZLİĞİNİ UNUTMAYIN.
- ✓ GÜNLÜK FLORÜR İÇEREN GARGARALARI İHMAL ETMEYİN.
- ✓ PROTEZ, İMPLANT VE DOLGULARINIZIN BAKIMLARINI İHMAL ETMEYİN.
- ✓ SEBZE MEYVE TÜKETEREK TÜKÜRÜK AKIŞINIZI ARTIRIN.
- ✓ SİGARATI BIRAKIN.
- ✓ 6 AYDA 1 DİŞ HEKİMİ KONTROLÜNÜZÜ AKSATMAYIN.
- ✓ ŞEKERSİZ SAKIZI YEMEKLERDEN SONRA 10 DAKİKA ÇİĞNEYİN.

GÜLÜMSEMENİN
ETKİLERİ
SANDIĞINIZDAN
DAHA ÇOKTUR.

KENDİNİZE GÜVENMENİZİ SAĞLAR, ÇEVRENİZDEKİLERE
OLUMLU DUYGULAR YATAR VE EN ÖNEMLİSİ
VÜCUDUMUZDA MUTLULUK HORMONU ENDORFİN
SALGILAR, BU DA DOĞAL BİR İYİLEŞTİRİCİDİR.

GÜLÜŞÜNÜZÜ
DEĞİŞTİRECEK
7 ÖNEMLİ TEDAVİ

✓ ORTODONTİK TEDAVİ

Gençler ve genç erişkinler için en doğru tedavi yöntemidir. Kişiyi en uygun olan tedavi seçeneği tespit edildikten sonra bir yıl içinde sağlıklı yepyeni bir gülüşe kavuşabilirsiniz.

✓ İMPLANT

Dental implantlar diş kaybının olduğu bölgelerdeki eksikliği gidermek amacıyla kullanılır. Kurun dışında kökünü de ağza yerleştirmek istenmesindeki ana amaç kemik kaybını korumaktır. Bu nedenle köprü yerine implant tercih edilir. Dişler çekildikten sonra o dişlerin etrafını saran kemik zamanla erimeye başlar, buna rezorpsiyon denir. Kemik bu şekilde kaybı sonucunda yüzün profili bozulur, dudak desteği ortadan kalkar, ağız çevresindeki kırışıklıklar artar, burun ve çene ucu birbirine iyice yaklaşır. Bu nedenlerle, çekilmiş dişlerin köklerinin yerine implant yerleştirilmesi düşünülmelidir. Kemik, implant yüzeyi ile sıkı bir bağ kurar, doğal dişler gibi fonksiyona girmelerini sağlar. İsrma ve çiğneme fonksiyonları kemiyi stimüle ederek kemik erimesini önler.

✓ SERAMİK VENERLER

✓ ESTETİK DOLGULAR
(BONDING)

✓ BEYAZLATMA

✓ DİŞETİ SEVİYELEME

✓ GÜLÜŞ TASARIMI VE BOTOX

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Can Güneş KARAGÖZ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Lisesi
Lisans Diploması	İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İstanbul, 2013
Tez/Dönem Projesi Konusu	Tüketim Toplumunda Biyoiktidarın İnşa Ettiği Güzellik Normları Aracılığı ile Bedenin Denetimi
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Staj	İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi- 2012
Bilimsel Faaliyetler	“Foucault’nun Biyoiktidar Kavramı Çerçevesinde Bedenin Denetimi ve Güzellik”, Fiscaoconomia International Congress on Social Sciences: Political, Economic and Social Issues in Retrospect and Prospect, 24-25 Nisan 2019, Ankara.
E-mail	canguneskaragoz@gmail.com